

Συναντώντας τον Ξένο στον Αστικό Ιστό, οι Κυρίαρχες Μορφές
Σχεδιασμού του Χώρου.
Συγκατοίκηση Ντόπιων & Ξένων σε Κοινούς Χώρους

Διπλωματική εργασία με Θέμα:

Συναντώντας τον Ξένο στον Αστικό Ιστό, οι Κυρίαρχες Μορφές Σχεδιασμού του Χώρου. Συγκατοίκηση Ντόπιων & Ξένων σε Κοινούς Χώρους.

εκπόνηση: Αδάμογλου Ιωάννα

επίβλεψη: Σαπουνάκης Αριστείδης

Βόλος, Ιούνιος 2019

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Αριστεΐδη Σαπουνάκη, για την συνεργασία, την υποστήριξη, την καθοδήγηση και τη βοήθεια για την εκπόνηση αυτής της εργασίας από τη σύλληψη της ιδέας μέχρι το τέλος της. Επίσης επιθυμώ να ευχαριστήσω ξεχωριστά τους γονείς μου για την στήριξη τους όλα αυτά τα χρόνια καθώς και όλους όσους βρέθηκαν κοντά μου και με υποστήριξαν τόσο υλικά όσο και πνευματικά. Ιδιαίτερα θα αναφερθώ στην Αλκηστη, στο Νικόλα, στον Αποστόλη και στην Ισιδώρα. Τέλος, δεν θα μπορούσα να παραλείψω στην αναφορά μου το Χώρο Κινήματων - Στέκι Μεταναστών που με συντρόφευσε τα έξι χρόνια της φοιτητικής μου ζωής στο Βόλο και αποτέλεσε την πηγή έμπνευσης για αυτήν την εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται μέσα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση και την έρευνα πεδίου τις διαδικασίες κατά τις οποίες οι δημόσιοι χώροι της πόλης αποτελούν τόπους συνάντησης του «ξένου» με τον ντόπιο πληθυσμό καθώς και κατά πόσο ο σχεδιασμός επιτρέπει ή αποτρέπει αυτή τη συνύπαρξη. Υποκείμενα της μελέτης αποτελούν οι «άλλοι» ,οι μετανάστες , ενώ η διαδικασία της συνύπαρξης αφορά τόσο την κατοίκηση του δημόσιου χώρου όσο και τη δημιουργία κοινών χώρων. Πεδίο μελέτης είναι η πόλη του Βόλου όπου μέσα από συνεντεύξεις Μεταναστών μαθαίνουμε τις καθημερινές συνήθειες και τα βιώματα τους στο εσωτερικό της πόλης καθώς και τις προσωπικές τους απόψεις για τη διαμονή τους στην Ελλάδα.

Λέξεις κλειδιά: δημόσιος χώρος, κοινός χώρος, «άλλοι» , μετανάστες, Βόλος

ABSTRACT

The present diploma thesis investigates through literature review and field work the processes through which the public spaces of the city are the places of encounter of the "strange" with the local population and the extent to which the design permits or deviates from this coexistence. The subjects of the study are the "others", immigrants, while the coexistence process concerns both the inhabitation of the public space and the creation of common spaces. The field of study is the city of Volos, where through interviews with Immigrants we learn about everyday habits and experiences within the city as well as their personal views about their stay in Greece.

Key words: public space, common space, "others", immigrants, Volos

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	07
Κατάλογος Εικόνων-Χαρτών	09
Εισαγωγή	11
1. Εισαγωγικές έννοιες	13
1.1 Μετανάστευση	15
1.2 Τα κριτήρια για τις διακρίσεις της μετανάστευσης	17
1.3 Η ενσωμάτωση και η προσαρμογή των μεταναστών στη χώρα και στην κοινωνία υποδοχής	19
1.4 Η κατασκευή της ταυτότητας	20
1.4.1 Η έννοια του «άλλου»	21
1.4.2 Ο «άλλος» στην περίπτωση του Μετανάστη	22
2. Κυρίαρχες μορφές σχεδιασμού του χώρου	25
2.1 Χώρος - τόπος	27
2.2 Θεσμικός-Δημόσιος- Ιδιωτικός Χώρος	31
2.3 Σχέση Χωροταξίας Πολεοδομίας και Ασφάλειας	36
2.3.1 Το σύνδρομο Locally Unwanted Land Uses (LULUs) και Not In My Back yard (NIMBY)	38
2.4 Στρατόπεδα συγκέντρωσης: πολιτικές στην επιλογή χωροθέτησης του «ξένου»	40
3 Η Πόλη και οι Μορφές Κατοίκησης	45
3.1 Κατοίκηση - Συμβίωση	47
3.2 Κατοικίες Μεταναστών	49
3.3 Πόλη και μετανάστες	51
3.4 Κατοικώντας το δημόσιο χώρο της πόλης	52
3.5 Η πόλη ως ευκαιρία συμβίωσης	54
4 Συμβίωση ντόπιων και ξένων σε κοινούς χώρους	55
4.1 Κοινά	57
4.2 Κοινά & Περιφράξεις	58
4.3 Κοινός χώρος	60

4.4 Δημιουργία κοινών στην πόλη	62
5 Η περίπτωση του Βόλου: Παραδείγματα κοινών χώρων στο Βόλο	65
5.1 Συνύπαρξη Ντόπιων & Ξένων: κοινωνικές σχέσεις	67
5.2 Περιγραφή Κοινωνικών Χώρων	69
5.3 Συνεντεύξεις Μεταναστών	73
5.3.1 Χασάν	73
5.3.2 Ρεέμ	74
5.3.3 Ζεν	74
6 Επίμετρο	77
7 Βιβλιογραφία	79

Κατάλογος Εικόνων-Χαρτών

Εικόνες

1. Η προσφυγική-μεταναστευτική κρίση σε αριθμούς.	16
2. Η Κατασκευή της ταυτότητας	20
3. Ο Χώρος ως Κοινωνική Κατασκευή	28
4. Αστικός Δημόσιος Χώρος στο Βερολίνο	34
5. Μετανάστες σε Στρατόπεδο Συγκέντρωσης	41
6. Απεικόνιση Μόζας Α.Ε.	42
7. Προσφυγικές Κατοικίες στην Αθήνα	50
8. Μετανάστες σε Πλατεία	53
9. Περίφραξη σε Δημόσιο Χώρο	59
10. Διάγραμμα Τόπου-Κοινωνικού Χώρου	60
11. Διάγραμμα Κοινού Χ.	61
12. Πολιτική Συγκέντρωση στην Πλατεία Πανεπιστημίου	67
13. Κατάστημα Πακιστανών στην Περιοχή της Μεταμόρφωσης,	68
14. Χώρος Κινημάτων-Στέκι Μεταναστών Βόλου	70
15. Αφίσα Αντορατιστικού Φεστιβάλ	71
16. Πλατεία Πανεπιστημίου - Κατάληψη Ματσάγγου	72

Χάρτες

1. Χώροι φιλοξενίας Μεταναστών	63
2. Απεικόνιση κοινωνικών χώρων	69
3. Κινήσεις Μεταναστών στο Βόλο	75

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ιδέα για τη διπλωματική ξεκίνησε όταν άρχισα να συμμετέχω σε αυτό-οργανωμένους χώρους. Εκεί διαπίστωσα ότι κάποιες από τις θεωρητικές προσεγγίσεις που διδάχτηκα στο πανεπιστήμιο έχουν άμεση αντανάκλαση στην αστική πραγματικότητα. Έτσι άρχισα να παρατηρώ και να δίνω εξήγηση στους δημόσιους χώρους της πόλης και να διαπιστώνω ότι οι «άλλοι» παίρνουν αυτόν τον τίτλο μόνο όταν «εμείς» επιλέγουμε να τους τον δώσουμε.

Ο τίτλος της εργασίας προμηνύει και τα τέσσερα μέρη του. Αρχικά στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εισαγωγικές έννοιες της μετανάστευσης, ορίζονται οι διαφορές μεταξύ μετανάστη, πρόσφυγα, αιτούντα άσυλο. Σε αυτό το σημείο να τονισθεί ότι σε όλη τη διάρκεια της εργασίας σε όποια κατηγορία και να ανήκουν θα χαρακτηρίζονται ως Μετανάστες. Προσωπική άποψη αποτελεί ο μη διαχωρισμός των εννοιών, θεωρώντας ότι όποιος και να είναι ο λόγος μετακίνησης χρήζουν ίσης αντιμετώπισης, χωρίς να μπαίνουμε σε διαδικασία της απόδοσης του τίτλου του πρόσφυγα με σκοπό την ευνοϊκότερη μεταχείριση. Επιπλέον αποσαφηνίζεται η έννοια του «ξένου», του «άλλου», αφού γίνει αναφορά στη διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας ως κοινωνική κατασκευή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αρχικά γίνεται μια προσέγγιση της έννοιας του χώρου, του τόπου καθώς και του διαχωρισμού δημόσιο-ιδιωτικό. Στη συνέχεια αφού έχει δοθεί το θεωρητικό υπόβαθρο μπορεί πια να γίνει μια κριτική για τη συνδρομή του πολεοδομικού σχεδιασμού στην όξυνση των κοινωνικών ανισοτήτων, στην ύπαρξη σύγχρονων εργαλείων με σκοπό το αίσθημα της ασφάλειας καθώς και στα εργαλεία που χρησιμοποιεί για να διαμορφώνει τις περιοχές βάσει ενός κανονικού προτύπου αποβάλλοντας οτιδήποτε ξενίζει στο κοινωνικό σύνολο. Τέλος, δεν θα μπορούσε να παραληφθεί η στάση των πολιτών στην ύπαρξη ανεπιθύμητων χρήσεων γης για αυτό το λόγο γίνεται αναφορά στο σύνδρομο Locally Unwanted Land Uses (LULUs) και Not In My Back yard (NIMBY).

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η προσπάθεια απόδοσης ενός ορισμού στην έννοια της κατοικίας. Η ακαδημαϊκή κοινότητα αναγνωρίζει ότι η οικεία δεν αποτελεί απλά μια υλική υπόσταση, όμως δεν έχει οριστεί ενιαία ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που οικοδομούν την έννοια του σπιτιού. Στο σημείο αυτό εξετάζεται η κατοίκηση του δημόσιου χώρου από τους μετανάστες με την έννοια της μεταφοράς σε αυτόν δραστηριοτήτων που υπό «κανονικές» συνθήκες υπάγονται στην κατοικία ή στους ιδιωτικούς χώρους της κατανάλωσης. Τέλος, γίνεται λόγος για την δυνατότητα συνύπαρξης ντόπιων και μεταναστών που δίνει ο δημόσιος χώρος της πόλης.

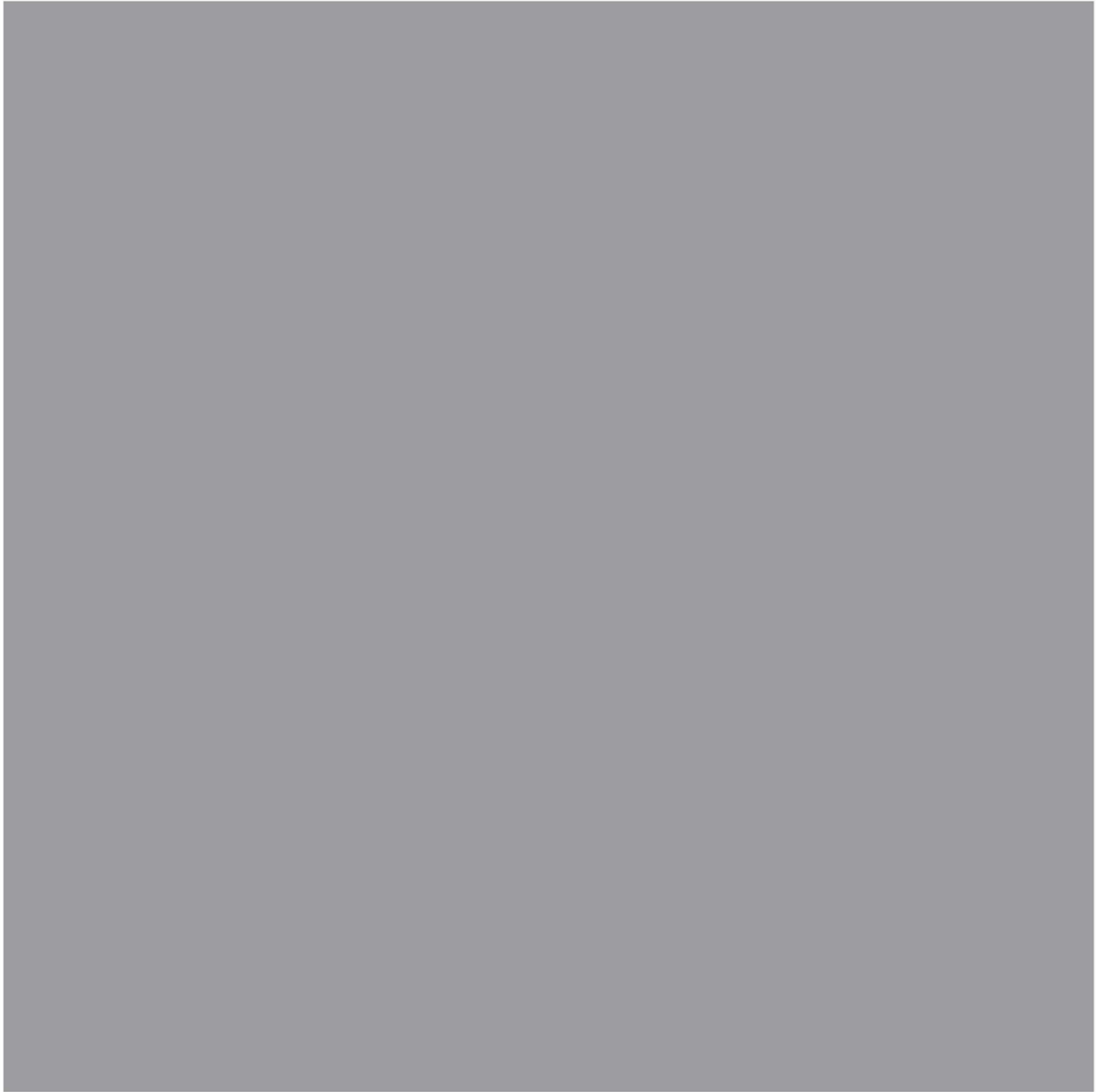
Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις έννοιες των κοινών και των περιφράξεων καθώς και στην προσπάθεια ορισμού του κοινού χώρου. Δηλαδή, ο κοινός χώρος γεννιέται όταν μια κοινότητα αποφασίζει ότι επιθυμεί να διαχειριστεί έναν πόρο με συλλογικό τρόπο, με ιδιαίτερη προσοχή για ισότιμη πρόσβαση και χρήση. Όσον αφορά τους κοινούς χώρους υπάρχει μια μορφή περιφράξεων που πρέπει κάπως να διαθέτουν υπό την έννοια της περιφρούρησης για τη διαφύλαξη των κοινών. Σε καμία περίπτωση όμως δεν υπάρχουν ομοιότητες με αυτές τις περιφράξεις που ορίζονται από τα «πάνω». Κλείνοντας παραθέτονται κάποιες σκέψεις για τη δημιουργία κοινών στην πόλη.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο παρατίθενται τα παραδείγματα κοινών χώρων στη μελέτη περίπτωσης, που είναι η πόλη του Βόλου, ενώ στο τέλος και με γνώμονα όσα έχουν αναλυθεί, η εργασία αναφέρεται στην κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών και αν ή με ποιο τρόπο εν τέλει κρίνεται επιτυχής.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι η Βιβλιογραφική αναφορά και η περίπτωση μελέτης. Βασισόμενη στο έργο αρκετών Θεωρητικών ανέπτυξα τη δική μου οπτική γύρω από την κατασκευή της ταυτότητας, το σχεδιασμό του χώρου, την κοινωνική ενσωμάτωση των Μεταναστών καθώς και τη δημιουργία κοινών χώρων στην πόλη. Όσον αφορά την περίπτωση μελέτης, όπου είναι η πόλη του Βόλου έγινε επιτόπια έρευνα στους ορισμένους ως κοινούς χώρους, φωτογραφική αποτύπωση αυτών, καθώς και πραγματοποιήθηκαν ενδεικτικά τρεις συνεντεύξεις με Μετανάστες. Να σημειωθεί ότι οι συνεντεύξεις διαφέρουν μεταξύ τους ως προς το περιεχόμενο και την έκταση. Αυτό συνέβη διότι δεν μιλούσαν και οι τρεις το ίδιο καλά είτε ελληνικά είτε αγγλικά και δεν υπήρχε η δυνατότητα μεταφραστική.

1. Εισαγωγικές έννοιες

1.1 Μετανάστευση

Το Δημογραφικό Λεξικό που εκδόθηκε από την Διεθνή Ένωση για την Επιστημονική Μελέτη του Πληθυσμού, διακρίνει την εξωτερική / διεθνή μετανάστευση σε: Αποδημία ή εκροή Μεταναστών ή μετανάστευση από χώρα προέλευσης (emigration) δηλαδή μετακίνηση ατόμων ή ομάδων προς την αλλοδαπή και μετανάστευση προς τη χώρα υποδοχής ή εισροή ή είσοδο μεταναστών (immigration) δηλαδή άφιξη ατόμων ή ομάδων από την αλλοδαπή για εγκατάσταση στη χώρα η οποία αποκαλείται εισροή ή είσοδος μεταναστών όταν αφορά αλλοδαπούς, παλιννόστηση όταν είναι υπήκοοι της χώρας ή ομοιογενείς οι οποίοι με τη θέληση τους επιστρέφουν στη χώρα καταγωγής και επαναπατριsmός όταν τη μετακίνηση πραγματοποιεί η δημόσια εξουσία. Η «εισροή μεταναστών» (immigration) συχνά αποκαλείται στην επιστημονική Βιβλιογραφία «μετανάστευση». (migration)

Η μετανάστευση ως φαινόμενο συναντάται στις διαδικασίες διαμόρφωσης των ανθρώπινων κοινωνιών καθόλη την πορεία της ιστορίας τους. Η ώθηση για μετακίνηση βασίζεται στην ανάγκη των ανθρώπων να επιβιώσουν, είτε αναζητούν τροφή και στέγη είτε αναζητούν καλύτερες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες. Μία σειρά αιτιών όπως οι οικονομικές και οι βιοποριστικές ανισότητες, οι πόλεμοι, ακόμη και οι δημογραφικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο, έχουν προκαλέσει τις μετακινήσεις πληθυσμών ανά τους αιώνες.

Η πρώτη μετανάστευση από την Αφρική στην Ασία έγινε πριν από 80.000 χρόνια. Η μετανάστευση συνεχίζει να αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο. Η σύγχρονη ιστορική αναδρομή, θα μπορούσε να κατηγοριοποιηθεί σε τρεις περιόδους: i) Αρχικά στην περίοδο 1750-1914 όπου η δημογραφική επανάσταση συνδυαστικά με τη γαλλική επανάσταση του 1789 καθώς και τη βιομηχανική επανάσταση στο τέλος του 19ου αιώνα, δημιούργησαν μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών ως αποτέλεσμα της έντονης φτώχειας. ii) 1914-1945, μία περίοδος που σηματοδεύτηκε από ραγδαίες κοινωνικό-πολιτικές αλλά και γεωγραφικές καθώς και δημογραφικές εξελίξεις, μιας και την περίοδο αυτή έλαβαν χώρα ο Α΄ και ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμοι. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού έπρεπε να αντιμετωπίσει τις συνέπειες που άφησαν πίσω τους αναζητώντας ένα καλύτερο επίπεδο ζωής. Χωρικό αποτέλεσμα του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου ήταν η διχοτόμηση της Ευρώπης σε δύση και ανατολή. iii) 1945 έως σήμερα. (Κατσούνη, Ι.:2018) Η περειακή κρίση του 1973 επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη μετανάστευση, υπό την έννοια ότι σημαντικός αριθμός ανειδίκευτων εργατών μετατράπηκε σε άνεργο πληθυσμό και επιπλέον οι πολιτικές εξελίξεις τόσο στην ανατολική Ευρώπη, με την κατάρρευση του μπλοκ της Σοβιετικής ένωσης, όσο και στη δυτική με την πτώση του τοίχους του Βερολίνου, καθώς και οι πόλεμοι στην πρώην Γιουγκοσλαβία, Ιράκ, Αφγανιστάν και Συρία, αύξησαν τις ροές μεταναστών.

Οι μετακινήσεις πληθυσμών έφεραν οικονομικές και πολιτικές διαφοροποιήσεις και δημιούργησαν την ανάγκη τροποποίησης ευρωπαϊκών και διεθνών συμβάσεων. Παρατηρούμε λοιπόν τόσο στην ελληνική όσο και στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, να γίνεται λόγος για την ασφάλεια και την περιφρούρηση των συνόρων της ΕΕ. Η ενίσχυση του ελέγχου των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και των εθνικών συνόρων του κάθε κράτους πηγάζει από τη συνθήκη του

Σένγκεν και κάθε θεμελιακής αρχής από την οποία απορρέει και εδράζεται η κρατική κυριαρχία. Η διατύπωση των αρχών αυτών αλλά και η κανονιστική επιβεβαίωση του ελέγχου βρίσκεται σε όλα τα κείμενα οργάνων της ΕΕ που σχετίζονται με τις ροές προσφύγων, τον πόλεμο και την τρομοκρατία.

Το προσφυγικό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την αύξηση των ροών, είτε είναι άνθρωποι που αιτούνται άσυλο είτε αναζητούν εργασία και παραμονή. Οι εν λόγω ροές αν τις κοιτάξουμε από τη νομική τους υπόσταση αποτελούνται από δύο κατηγορίες ανθρώπων, του πρόσφυγα και του μετανάστη. Σε ο,τι αφορά την προσφυγική κρίση των τελευταίων τεσσάρων ετών η Ευρώπη κρίνει πως για πρώτη φορά οι οικονομικοί μετανάστες είναι λιγότεροι από αυτούς που δικαιούνται άσυλο. Άνθρωποι κατατρεγμένοι από τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα και φυσικά αν δεν γίνει δεκτή η αίτησή τους να μην επαναπροωθηθούν στη χώρα τους.

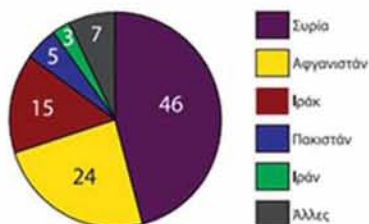
Η ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗ - ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΕ ΑΡΙΘΜΟΥΣ

ΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΧΡΟΝΙΑ (2015 - 2016)

- **1.200.000** ΑΦΙΞΕΙΣ ΣΕ ΝΗΣΙΑ
- **7.000** ΑΦΙΞΕΙΣ ΜΕΣΩ ΧΕΡΣΑΙΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ
- **50.000** ΔΙΑΣΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ
- **765** ΣΥΛΛΗΨΕΙΣ ΔΙΑΚΙΝΗΤΩΝ

ΠΡΟΦΙΛ ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΩΝ

Χώρες προέλευσης εισερχομένων στην Ελλάδα (%)

- **64%** των εισερχομένων είναι **άνδρες** και **36%** **γυναίκες** (1.1.2016 – 31.10.2016)
- **24,5%** των εισερχομένων **ανδρών** και **31,9%** των εισερχομένων **γυναικών** είναι **κάτω των 18 ετών**

1. Η προσφυγική - μεταναστευτική κρίση σε αριθμούς.

Πηγή: Ειδική Γραμματεία Επικοινωνιακού Σχεδιασμού Μεταναστευτικής και Προσφυγικής Πολιτικής

Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό εισερχομένων μεταναστών στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2015-2016 προέρχονται από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ αντίστοιχα. Ποσοστιαία οι άνδρες ξεπερνούν τις γυναίκες ενώ αξιοσημείωτα είναι και τα ποσοστά των ανήλικων. Τέλος ενδιαφέρον αποτελεί η άφιξη αυτών. Οι αφίξεις από σε νησιά ξεπερνούν κατά πολύ τις αφίξεις μέσω χερσαίων συνόρων.

1.2 Τα κριτήρια για τις διακρίσεις της μετανάστευσης

Οι διακρίσεις της μετανάστευσης γίνονται με διάφορα κριτήρια όπως το νομικό καθεστώς, ο χρόνος παραμονής στη χώρα υποδοχής, η απόφαση για μετανάστευση, η απασχόληση και η ειδίκευση των μεταναστών, ο σκοπός της μετανάστευσης κ.α. Στην παρούσα εργασία θα αναφερθούμε μόνο στη διάκριση της μετανάστευσης λόγω νομικού καθεστώτος διότι μας ενδιαφέρει να αποσαφηνίσουμε τους όρους χωρίς να επεκταθούμε σε περαιτέρω ανάλυση.

Με κριτήριο λοιπόν, το νομικό καθεστώς, οι αλλοδαποί διακρίνονται σε α) ομογενείς και αλλογενείς. Ομογενείς είναι όσοι κατάγονται από το ίδιο γένος, την ίδια φυλή, την ίδια εθνότητα. Αλλογενείς είναι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες με διαφορετική προέλευση που ανήκουν σε άλλο γένος, σε άλλη φυλή, ξένοι προς τις υπάρχουσες συνήθειες και τα ήθη. Β) Πρόσφυγες και μετανάστες ενώ αποτελούν δύο διαφορετικές νομικές και πολιτικές κατηγορίες πληθυσμών, στο κοινωνικό επίπεδο οι ευρύτερες κοινωνικές ομάδες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης τους αντιμετωπίζουν ως μια κοινωνική ομάδα και οι ίδιοι αντιμετωπίζουν ως κύριο πρόβλημα από κοινού, την κοινωνική τους ένταξη ή ενσωμάτωση σε μια δεδομένη και συγκεκριμένη κοινωνία. (Πουλοπούλου, Η.:2007) Επικρατεί μια σύγχυση σχετικά με την εννοιολογική σημασία και διαχείριση μεταξύ του πρόσφυγα, αιτούντα άσυλο και μετανάστη. Για αυτούς τους λόγους θα παρατεθούν παρακάτω οι εν λόγω ορισμοί.

Στη σύμβαση της Γενεύης της 28 Ιουλίου 1951, «Περί νομικής καταστάσεως των προσφύγων» θεωρείται πρόσφυγας το πρόσωπο που λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης για λόγους φυλετικής προέλευσης, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται έξω από τη χώρα της ιθαγένειας του και δεν μπορεί ή εξ αιτίας αυτού του φόβου δεν επιθυμεί να απολαμβάνει την προστασία της χώρας αυτής. Η UNESCO θεωρεί «μετανάστη» εκείνον που αυτοβούλως επιλέγει τον τόπο και το χρόνο παρά το γεγονός πως ορισμένες φορές οι επιλογές είναι πολύ περιορισμένες. Μπορεί να ωθείται από την επιθυμία για αλλαγή ή για περιπέτεια ή για προσωπικούς λόγους. «Οικονομικός μετανάστης» χαρακτηρίζεται το άτομο εκείνο που αποδημεί με απώτερο σκοπό την βελτίωση της οικονομικής του κατάστασης. Ενώ σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ οι όροι μεταξύ μετανάστη και πρόσφυγα είναι διακριτοί, κάποιες φορές δεν αναφέρονται οι προεκτάσεις στον τρόπο αντιμετώπισής του από την χώρα υποδοχής. Ωστόσο η διάκριση ανάμεσα στους οικονομικούς μετανάστες και τους πολιτικούς πρόσφυγες είναι δύσκολη. (Πουλοπούλου, Η.: 2007) Πίσω από τα οικονομικά αίτια μπορεί να υπάρχουν φυλετικοί, θρησκευτικοί ή πολιτικοί λόγοι. Αναγνωρίζεται ότι σοβαροί οικονομικοί περιορισμοί που στερούν το άτομο από όλα τα μέσα διαβίωσης μπορεί να αποτελούν δίωξη. Η διάκριση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία διότι το θεσμικό πλαίσιο για τους πρόσφυγες είναι διαφορετικό, παραδείγματος χάρη, αν συλλαμβάνονται και παραπέμπονται για παράνομη είσοδο δεν επιβάλλονται ποινικές κυρώσεις. (άρθρο 31, παρ.1 της Σύμβασης)

Αξιοσημείωτο είναι ότι το προσφυγικό ζήτημα έγκειται στο διεθνές πλαίσιο παροχής ασύλου αντιθέτως το μεταναστευτικό ορίζεται μέσα από ένα ευρύτερο πλαίσιο σε ό,τι αφορά τη μετανάστευση. Σύμφωνα με την Ελληνική

Εταιρεία Δημογραφικών Μελετών, αιτούντες άσυλο είναι άτομα που έχουν κατοθέσει αίτηση ασύλου στη χώρα υποδοχής και αναμένουν έγκριση. Δεν του παρέχονται, δηλαδή, τα ίδια δικαιώματα που παρέχονται στους πρόσφυγες που διαμένουν στα εδάφη της εκάστοτε χώρας. Αν το πρόσωπο αυτό πληροί τις προϋποθέσεις αφότου κάνει την αίτηση για άσυλο τότε θα μπορέσει να λάβει το καθεστώς του πρόσφυγα. Αντιθέτως, αν μπει στη διαδικασία αίτησης ασύλου ή αν η αίτησή του απορριφθεί ενώ παράλληλα συνεχίζει να διαμένει στο εκάστοτε κράτος η παρουσία του εκεί καθίσταται παράνομη.

«Μετανάστες χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα» ή παράτυποι μετανάστες: Είναι μετανάστες οι οποίοι δεν κατέχουν τα επίσημα έγγραφα όπως διαβατήριο, Βίζα, άδεια παραμονής, άδεια εργασίας, άδεια διαμονής. Δηλαδή, παράτυπος μπορεί να θεωρηθεί ένα άτομο που διαβαίνει τα σύνορα για αναζήτηση απασχόλησης, τουρίστες που παραμένουν μετά την επιπρεπόμενη περίοδο και αναζητούν εργασία, σπουδαστές που παραμένουν μετά τη λήξη της Βίζας, πρόσφυγες στους οποίους αρνήθηκαν το άσυλο. Στην επιστημονική Βιβλιογραφία και στον λόγο που παράγουν τα ΜΜΕ χρησιμοποιούνται οι όροι παράνομος μετανάστης, λαθρομετανάστευση κλπ. Στη συγκεκριμένη μελέτη οι όροι αυτοί δεν θα χρησιμοποιηθούν αρχικά γιατί οι ανθρώπινες ζωές δεν αναγνωρίζονται ως λαθραίες και επιπλέον αναφερόμαστε σε ανθρώπους χωρίς επίσημα έγγραφα και όχι σε άτομα για κάποια παράβαση ή εγκληματική πράξη.

Αξίζει να σημειωθεί ότι παρ'όλο που πολλοί εκ των μεταναστών θα μπορούσαν να αποκτήσουν τον όρο «άστεγοι» διότι όντως στερούνται στέγης, να αναγνωριστούν ως ευπαθή κοινωνική ομάδα και να τους παρέχεται κοινωνική προστασία (*Κουσιδώνης, Χ.:2013*), αυτό δεν συμβαίνει. Μόλις το 2012 και με το νόμο 4050/12 (ΦΕΚ 41 Α') το κράτος όρισε ως άστεγους όσους ζουν στο δρόμο, σε ξενώνες φιλοξενίας ανοιχτών ή κλειστών δομών καθώς και σε ακατάλληλα καταλύματα. Την ίδια στιγμή απέκλεισε από την κοινωνική προστασία αυτών τους μη μόνιμους κατοίκους της χώρας, στερώντας από τους μετανάστες και αυτήν την παροχή.

1.3 Η ενσωμάτωση και η προσαρμογή των μεταναστών στη χώρα και στην κοινωνία υποδοχής

Η ενσωμάτωση είναι η διαδικασία κατά την οποία το άτομο ή η ομάδα διατηρώντας τα εθνοτικά, πολιτισμικά ή και θρησκευτικά του χαρακτηριστικά, γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι της χώρας υποδοχής. Δηλαδή κάνουμε λόγο για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στις κοινωνικές υπηρεσίες κλπ. Η κοινωνική ενσωμάτωση κρίνεται ανέφικτη αν οι μετανάστες δεν αισθάνονται όντως ότι αποτελούν κομμάτι της κοινωνίας στην οποία διαμένουν. Ως προς την κοινωνική ενσωμάτωση και την προσαρμογή στη χώρα υποδοχής οι μετανάστες δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα αλλά διαφέρουν και αντιμετωπίζονται ανάλογα με την εθνικότητα, το φύλο, τη γενιά, την καταγωγή, τις πολιτικές συνθήκες. (Πουλοπούλου, Η.: 2007)

Είναι δύσκολο να κάνουμε λόγο για συγκεκριμένες νόρμες ένταξης των μεταναστών καθώς ποικίλουν οι παράγοντες που την επηρεάζουν. Οι διαδικασίες κοινωνικής ενσωμάτωσης των νεοεισερχόμενων μεταναστών εξαρτώνται από την στάση και την ιστορία της εκάστοτε χώρας στο μεταναστευτικό ζήτημα ενώ βαρύνουσας σημασίας είναι η εμφάνιση των κοινωνικών κινημάτων που το πλαισιώνουν. Οι μετανάστες είναι υποκείμενα όπου δρουν δυνητικά αυτόνομα στο χώρο και μπορούν να επηρεάσουν τις επερχόμενες κοινωνικές μεταβολές, στο βαθμό, βέβαια, που επιτρέπεται να πάρουν το ρόλο του συνδιαμορφωτή μιας συνολικότερης κοινωνικό-πολιτικής ατζέντας. Όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι συντελεστές που τους επηρεάζουν. Οι συντελεστές αυτοί κατηγοριοποιούνται με βάση την χωροθέτηση της χώρας καταγωγής σχετικά με την χώρα υποδοχής όσον αφορά τις κοινωνικό-οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, τις ταξικές διαφοροποιήσεις, τα δημογραφικά στοιχεία καθώς και το πολιτικό και νομικό καθεστώς. (Κυρίση, Κ.:2014)

Υπάρχουν ποικίλοι λόγοι οι οποίοι πλαισιώνουν τους παράγοντες διαμόρφωσης της ταυτότητας και επηρεάζουν τους τρόπους με τους οποίους δρούμε και τους οποίους ονομάζουμε θέσεις υποκειμένων. Οι υποκειμενικότητες μπορούν να συγκροτηθούν και από το χώρο, στα αστικά περιβάλλοντα λόγω της συνύπαρξης - συγκατοίκησης διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Η ανάμειξη των κοινωνικών ομάδων δημιουργεί συναισθήματα και συμπεριφορές όπως αδιαφορία, αποστροφή, Θαυμασμό, αλληλεγγύη κ.α. Η ανάμειξη των ατόμων σε αστικά περιβάλλοντα πολλές φορές οδηγεί σε συγκρίσεις, οι οποίες βασίζονται σε στερεότυπα ή σε απλοποιημένες ερμηνείες με βάση την ομάδα αναφοράς. Οι συγκρίσεις από μεριάς τους βασίζονται στη χρήση διχοτομικών σχημάτων όπως άνδρας/γυναίκα, λογικός/τρελός, ετεροφυλόφιλος/ομοφυλόφιλος, ξένος/ντόπιος, χριστιανός/μουσουλμάνος, εργάτης/αφεντικό. Οι συγκρίσεις ενέχουν κυριαρχικά ζητήματα. Επομένως οι διαδικασίες συγκρότησης των ταυτοτήτων μπορούν να αποτελέσουν σημαντική απόρροια στην αστική σύνθεση των πόλεων αφού έχουν τη δυνατότητα να προωθήσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό καθώς και το στεγαστικό διαχωρισμό. Παρ' ότι σύνθετες και ασταθείς, οι διαδικασίες μορφοποίησης των ταυτοτήτων εδράζονται σε σχέσεις ισχύος και στην κατανομή των υλικών, πολιτικών και ψυχολογικών πόρων της πόλης. (Knox, P. & Pinch, S:2009)

1.4.1 Η έννοια του «άλλου»

Βάσει της θεωρίας της «Συμβολικής Αλληλόδρασης», του Mead, που αναφέρθηκε παραπάνω, τα άτομα αναλαμβάνουν κάθε φορά ένα ρόλο και σχετικά με αυτόν μπαίνουν στη διαδικασία πρόβλεψης προθέσεων, προτιμήσεων, συμφερόντων και γενικότερα συμπεριφορών των «άλλων».

Έτσι λοιπόν, οι ομάδες μιας κοινωνίας υιοθετούν κώδικες οι οποίοι προσδιορίζουν την κανονικότητα, καθορίζουν τα χαρακτηριστικά των συμπεριφορών που είναι κοινά αποδεκτά ενώ αποκλείουν άλλα, στοχεύοντας στην προστασία της κοινωνικής συνοχής. Με αυτόν τον τρόπο, οι κοινωνικές ομάδες κατασκευάζουν νοητές ή μη διαχωριστικές γραμμές, ταξινομήσεις, κατηγοριοποιήσεις ακόμη και «περιφράξεις» με κριτήριο το δικό τους φύλο, έθνος, επάγγελμα κλπ συγκριτικά με του «άλλου». (Αραμπατζή, Χ:2007)

Η σχέση με τον «άλλο» έγκειται επί της ουσίας στην επαφή με τη διαφορετική ταυτότητα, με τον «άλλο» εαυτό και επιφέρει ανασχηματισμό και αναδιαμόρφωση των αξιών της κάθε ταυτότητας. Η παρουσία του άλλου δηλαδή, ευθύνεται στη μορφή που αποκτά η ταυτότητα. Η Δραγώνα τονίζει ότι «μέσα από διεργασίες εσωτερίκευσης και ταύτισης ο "άλλος" παραμένει μια ενεργός δύναμη της ψυχικής ζωής, ζει εντός μας και σε κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες απειλής, καταπίεσης και βίας και μετατρέπεται σε αντικείμενο επίθεσης».

Ο ξένος από την άλλη δεν είναι κάποιος που απλά δεν ξέρουμε όπως π.χ. ο ένοικος του πέμπτου ορόφου της πολυκατοικίας μας, αλλά εκείνος που ήδη γνωρίσαμε ως ξένο. (Ahmed, S.: 2000) Ο ξένος είναι ένα άτομο που, ενώ αποτελεί μέρος ενός συστήματος, ωστόσο δεν είναι ενταγμένο σε αυτό. (Simmel, G., Wolff, K.: 1950) Ο ξένος

υπόκειται σε διαδικασίες διάκρισης, διαχωρισμού και αποκλεισμού λόγω των διαφορετικών χαρακτηριστικών, όψη, ανάστημα, χρώμα, γλώσσα, θρησκεία, σεξουαλικότητα κ.α. που φέρει. Τα διαφορετικά χαρακτηριστικά του δεν ανήκουν στην κανονικότητα της κυρίαρχης ομάδας, πολλές φορές μπορούν να θεωρηθούν «εξωπραγματικά ή ανώμαλα» και συνήθως χρήζουν απομάκρυνσης. Για την αποκατάσταση αυτών, ο «ξένος» οφείλει να απαρνηθεί τις ιδιαιτερότητες που φέρει και να τις αντικαταστήσει με τις επικρατούσες, τις κοινά αποδεκτές, από την ομάδα όπου κυριαρχεί. (Στενού, Κ.: 1998) Υπό αυτό το πρίσμα την ιδιότητα του ξένου δεν τη φέρει μόνο η σωματική του υπόσταση αλλά έχει και χωρική αποτύπωση καθώς τον συναντάμε σε συγκεκριμένους τόπους αποδοχής ή απόκλισης. Η ξενοφοβική αυτή αντίληψη υφίσταται ακόμη παρά το ότι θεωρητικά είναι δυνατόν να εφαρμόζονται άλλες λύσεις όπως η ενσωμάτωση ή η πολυπολιτισμικότητα, έννοιες οι οποίες εξηγήθηκαν παραπάνω.

1.4.2 Ο «άλλος» στην περίπτωση του Μετανάστη

Ουσιαστικά, η σχέση που συντηρεί και ενισχύει το διαχωρισμό τόσο των ατόμων όσο και των κοινωνικών ομάδων είναι αυτή της ταυτότητας-ετερότητας. Στην περίπτωση των μεταναστών το κυρίαρχο δίπολο που επικρατεί είναι εκείνο του ντόπιου/ξένου. Στο εσωτερικό τους μπορεί να περιλαμβάνονται και άλλοι διαχωρισμοί κυρίως μεταξύ εθνοτικών ομάδων, π.χ. Σύριοι - Αφγανοί. Εδώ φορέας του διαχωρισμού γίνεται τόσο το κράτος μέσα από το νομικό θεσμικό πλαίσιο που ορίζει τους μετανάστες νόμιμους ή παράνομους "λαθραίους", όσο και η κοινωνία μέσα από ρατσιστικές και εθνικιστικές πρακτικές που υιοθετεί. Οι διαχωριστικές τάσεις που επιβάλλει το κράτος υλοποιούνται με κάθε μέσο από τα «πάνω» όπως μέσω της δικαστικής εξουσίας, των δυνάμεων καταστολής, εκπαιδευτικού μηχανισμού των ΜΜΕ, αλλά και προέρχονται και από την κοινωνία μέσω της εργασίας, της αγοράς κατοικίας και των καθημερινών πρακτικών μεταναστών και ντόπιων στους χώρους της πόλης. (Κομπρεσέρ, 2011)

Η ιεραρχική δομή των κοινωνικών σχέσεων σε συνδυασμό με την διπολική λογική που περιγράφηκε, έχει ως αποτέλεσμα μία ή περισσότερες ταυτότητες να συνθέτουν το κοινωνικό πρότυπο και να συγκροτούν ένα κοινωνικό «κανόνα», με την έννοια της νόρμας, βάσει του οποίου διακρίνονται και οι αντίστοιχες ετερότητες. Διαμορφώνεται έτσι η κανονικότητα, ως κατάσταση μέσα στην οποία επιβεβαιώνεται η κυριαρχία αυτού του «κανόνα». Βάσει της κανονικότητας διαμορφώνονται οι κοινωνικοί αποκλεισμοί και προσδιορίζονται αυτοί που κινούνται - λιγότερο ή περισσότερο, σε ένα ή περισσότερα επίπεδα- στο «περιθώριο» της κοινωνίας. Εν τέλει, προσδιορίζονται αυτοί που προσλαμβάνονται ως «άλλοι» με διαφορετικά κατά κοινωνική περίσταση, κριτήρια. Η επιβολή της κανονικότητας συνιστά μια μορφή πολιτισμικής βίας, μέσω της οποίας παράγονται κοινωνικές διακρίσεις σε πολλαπλά επίπεδα. (Κομπρεσέρ, 2011)

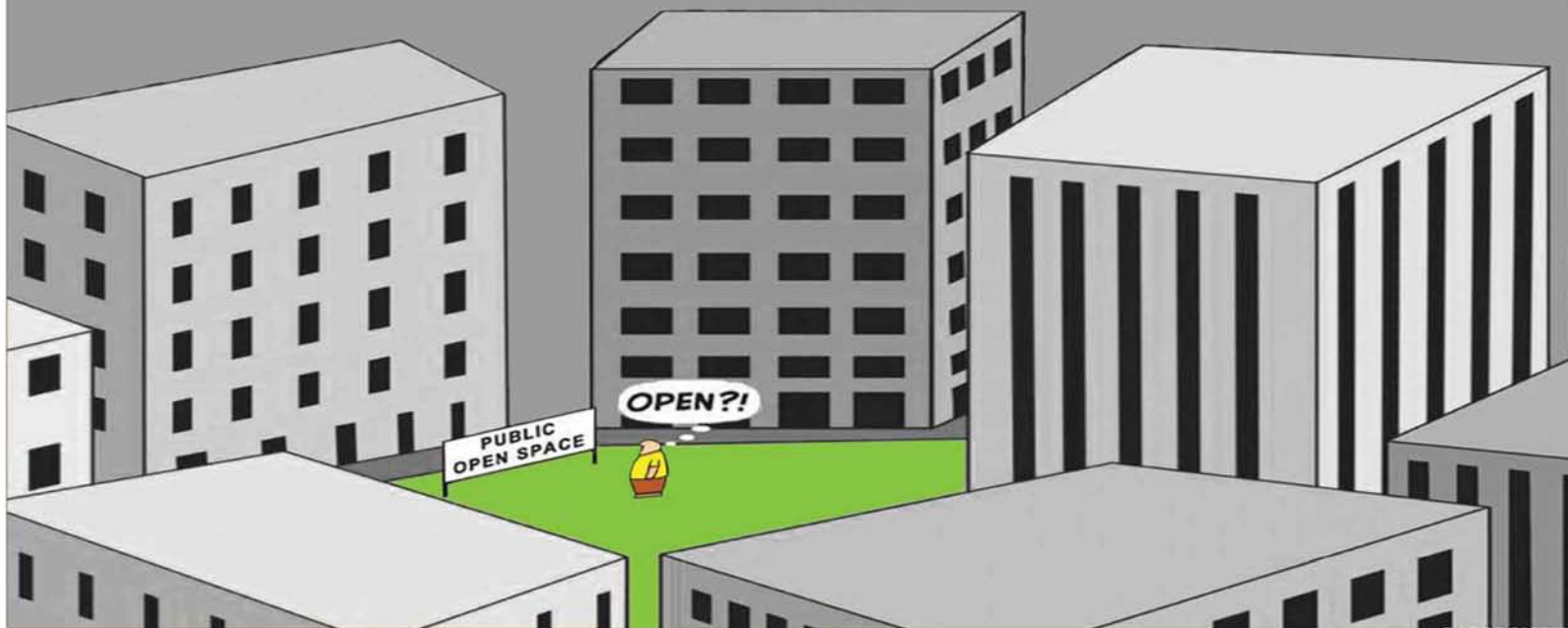
Η δυτική πολιτική λογική ταυτίζει τον μετανάστη με τα βιομετρικά δεδομένα, τα σύνορα και τους φράχτες που συμβάλλουν στην προστασία του πολίτη από την εισβολή ενός «Ξένου» ενός «Λαθραίου». Η φιγούρα του «Ξένου»

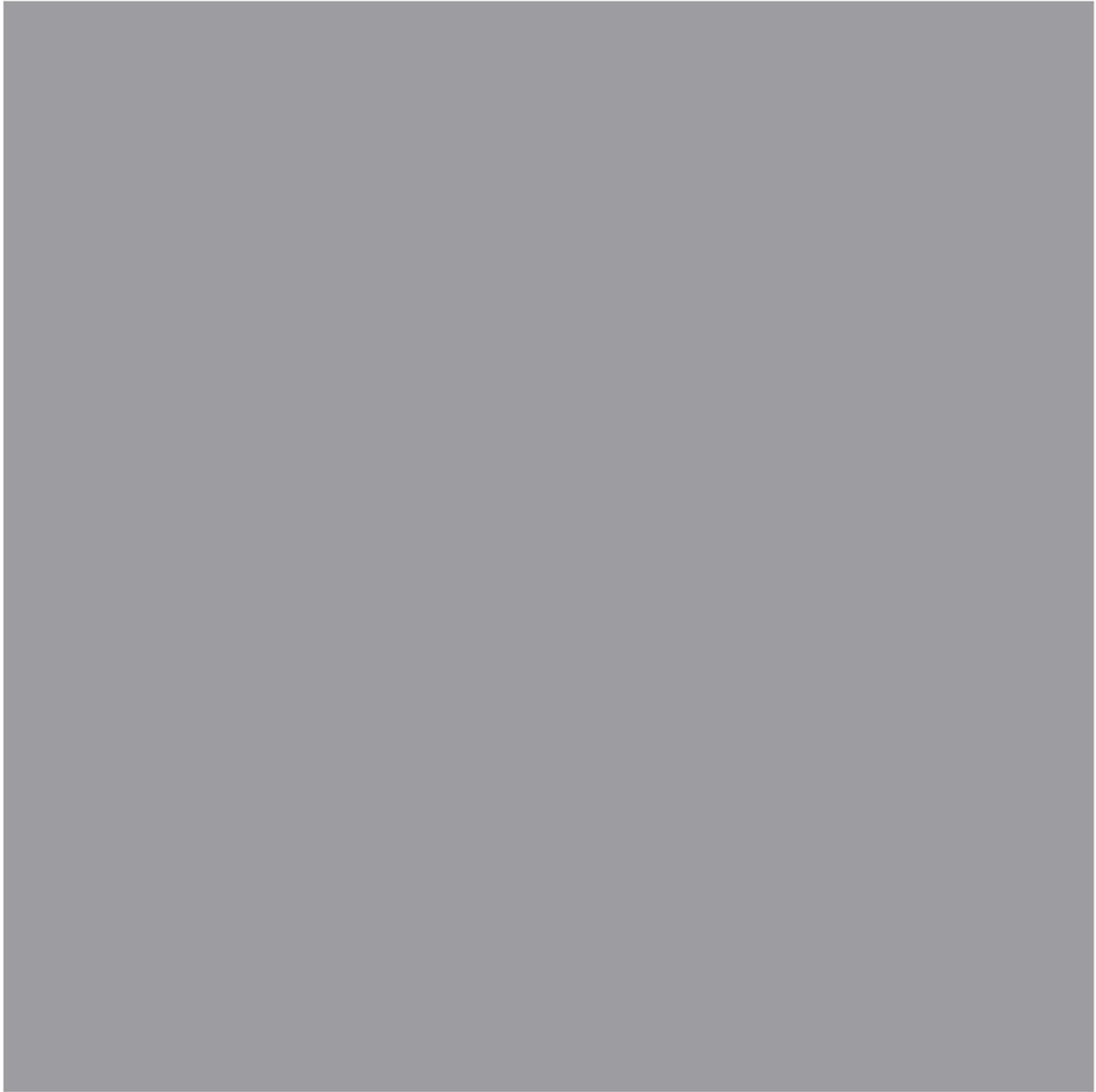
Θεωρείται κοινωνική απειλή και αυτόματα του δίνονται τα χαρακτηριστικά του «περιπού» ,του «αναλώσιμου» και του «βρώμικου». Από την αφετηρία στην χώρα υποδοχής ο μετανάστης δεν είναι απλά μετακινούμενος αλλά Θεωρείται ποινικοποιημένος λόγω της έλλειψης των απαραίτητων εγγράφων νομιμοποίησης τους. Αυτόματα του δίνεται η ιδιότητα του παράνομου και φορτώνεται την ευθύνη για τις συνθήκες που τον ώθησαν σε κίνηση αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα τους πραγματικούς κοινωνικό-πολιτικούς λόγους που ώθησαν στην μεταναστευτική ροή. (Σαββάκης, Μ.:2012)

Δίνοντας την ιδιότητα του παράνομου ταυτόχρονα ενοχοποιείται το υποκείμενο και λαμβάνει την ευθύνη για τις συνθήκες που το έθεσαν σε κίνηση παραμερίζοντας και δρώντας αθωωτικά για τα πραγματικά κοινωνικοπολιτικά αίτια που παρήγαγαν και υποκίνησαν την μεταναστευτική ροή. Επιπλέον η λογική αυτής της κατευθυνόμενης κίνησης στοχεύει στην αποπολιτικοποίηση και αποιστορικοποίηση της μετανάστευσης με τέτοιο τρόπο, που πέραν της ιδιότητας του πολίτη, την οποία εκ των πραγμάτων στερούνται οι μετανάστες διασχίζοντας τα σύνορα μιας άλλης χώρας, αποσπώνται και από ένα πλήθος άλλων πολιτισμικών και ταυτοτικών χαρακτηριστικών, τα οποία τους συγκροτούν ως υποκειμενικότητες και μοναδικότητες στον ιστορικό χωροχρόνο. (Καλιτή, Β.:2009)

Ο τίτλος του λαθραίου που φέρει ο μετανάστης του δίνει αμέσως την ιδιότητα του «απόβλητου ανθρώπου» ή του «ανθρώπινου απορρίμματος» αφού αποποιούνται την ευθύνη οποιασδήποτε πολιτικής, ιστορικής και πολιτισμικής υπόστασης και δεν περιλαμβάνονται στον σχεδιασμό οικονομικού και κοινωνικού περιεχομένου. Στο πρόσωπο του μετανάστη καθρεπίζεται η απώλεια και ο διωγμός η απόσπαση και η απόρριψη. Στερείται πολιτικής και δίκαιης υπόστασης και απομένει «γυμνή ζωή». Ο Bauman χαρακτηρίζει επιπλέον τον μετανάστη ως κάτι το «περιπό». Η έννοια του περιπού προσδίδει μία μόνιμη και σταθερή κατάσταση για τον μετανάστη και τον τίτλο του «λαθραίου» που φέρει. Μια νέα σύγχρονη πραγματικότητα που δεν δύναται να τροποποιηθεί. (Bauman, Ζ.:2005)

2. Κυρίαρχες μορφές σχεδιασμού του χώρου

2.1 Χώρος - τόπος

Για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε την πόλη ως σημείο αναφοράς τόσο των ντόπιων και των ξένων όσο και τις πολιτικές σχεδιασμού τους, θα πρέπει να ορίσουμε δύο βασικές έννοιες, αυτές του χώρου και του τόπου. Ο χώρος έχει ποικίλες ερμηνείες καθώς σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους και σε διαφορετικές εποχές. Οι προσεγγίσεις του είναι πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενες, για το λόγο αυτό, σημασία έχει ο τρόπος, η σκοπιά και το μέσο που τον αναγνωρίζει, τον βιώνει και τον αξιολογεί ο καθένας. Υπάρχουν αρκετές προσεγγίσεις, οι οποίες τον οριοθετούν η κάθε μία από την αφετηρία της. Ο Πλάτωνας θεωρούσε τον χώρο ως μια νοητική κατάσταση ιδεών, ο Νεύτωνας ως κάτι το απόλυτο, ο Leibniz ως κάτι το σχετικό, ο Πυθαγόρας ως το κενό όπου εκφράζεται η γεωμετρία του σύμπαντος σύμφωνα με τον Livingstone ο χώρος έχει διαφορετικές ερμηνείες καθώς σημαίνει «διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους σε διαφορετικές εποχές και σε διαφορετικούς τόπους» κτλ. (Livingstone, D.: 1992)

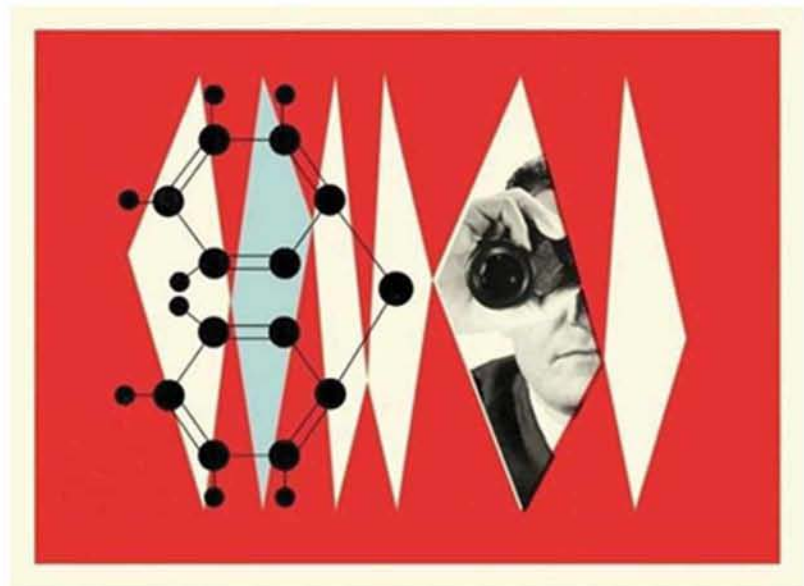
Ο χώρος είναι κάτι μέσα στο οποίο κινούμαστε καθημερινά και τον οποίο συχνά τον αντιμετωπίζουμε ως δεδομένο. Ορισμένοι εκφράζουν μια ένταση ως προς τη διατύπωση του Lefebvre στο βιβλίο του «Το δικαίωμα στην πόλη», ότι ο χώρος αποτελεί ένα «άδειο περιέχον». Ο χώρος δεν αποτελεί ένα κενό δοχείο στο οποίο απλά εγκαθίστανται και διαδραματίζονται δραστηριότητες, κοινωνικές σχέσεις και πρακτικές, αλλά όλες αυτές καθορίζονται κατά την παραγωγή και διαμόρφωσή του. (Lefebvre, H.:2007) Έτσι λοιπόν, ο χώρος μπορούμε να πούμε πως δεν είναι ένα από αντικείμενο προς χρήση αν και παράγεται ως τέτοιο, ούτε όμως μπορεί να συγκαταλεχθεί μαζί με άλλα προϊόντα λόγω της ιδιαιτερότητας του να περιγραφεί.

Χώρος ως «κοινωνική κατασκευή»

Αν θεωρήσουμε ότι ο χώρος μπορεί να υιοθετήσει κάποια από τα χαρακτηριστικά που συναντάμε κατά την παραγωγή ενός προϊόντος, θα μπορούσαμε να τα συνοψίσουμε λέγοντας ότι αρχικά ο χώρος έχει τους παραγωγούς και τους καταναλωτές του. Αυτό σημαίνει πως κάθε χώρος σχεδιάζεται και παράγεται ή και διαμορφώνεται σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς και καταναλώνεται από όσους επιθυμούν ή έχουν τη δυνατότητα να τον καταναλώσουν. Επιπλέον έχει αυτούς που τον σχεδιάζουν, που τον συλλαμβάνουν, τους κατασκευαστές του, και αυτούς που τον αντιλαμβάνονται χρησιμοποιώντας τον, που έχουν την αντίληψη της χρήσης του στο παρόν. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ο σχεδιασμός, η κατασκευή και εν τέλει η χρήση του χώρου βασίζεται πάνω σε μία σειρά στρατηγικών κατευθύνσεων.

της κοινωνικής κατασκευής του χώρου. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα μακράς διάρκειας αποτελεί ο αποκλεισμός συγκεκριμένων ομάδων από τους δημόσιους χώρους της πόλης. Από την αγορά των πόλεων της αρχαίας ελληνικής αρχαιότητας έως και τις πλατείες του σήμερα ο αποκλεισμός «όσων περισσεύουν» είναι ένα σύνηθες φαινόμενο. Τότε αποκλείονταν οι γυναίκες, οι δούλοι και οι ξένοι, τώρα αυτό τον ρόλο των έχουν αναλάβει οι άστεγοι, οι μετανάστες και οι «παρεκκλίνοντες». Ο αποκλεισμός βασίζεται στη θεωρία της διαφύλαξης της ομοιομορφίας και θεωρείται ότι αυτές οι ομάδες ανθρώπων παραβιάζουν συγκεκριμένους κώδικες συμπεριφοράς της κανονικότητας όπως η καθαριότητα, η εγκράτεια, η γλώσσα, οι πολιτισμικές συνήθειες. Σε πολλές περιπτώσεις ο αποκλεισμός σχετίζεται και με το αίσθημα της ασφάλειας.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι οι χώροι παράγουν και προωθούν πρότυπα συμπεριφοράς και πολιτισμικές αξίες. Ο Sibley στις «γεωγραφίες του αποκλεισμού» αναφέρει ότι για τη δημιουργία τόπου και χώρου απαραίτητη συνθήκη είναι ο στεγαστικός διαχωρισμός. Οι ισχυρές ομάδες έχουν την εξουσία να αποκλείουν ασθενέστερες, δημιουργώντας κατά αυτόν τον τρόπο χώρους αποκλεισμού. (Sibley, D.:1995) Οι σχέσεις εξουσίας των ισχυρών προς των ασθενέστερων συχνά θεωρούνται ως φυσική ροή της καθημερινής ζωής. Ορμώμενη από αυτή την κατάσταση η Young κάνει λόγο για πολιτισμικό ιμπεριαλισμό. Δηλαδή οι κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας θεωρούνται «αόρατες» ενώ οι λιγότερο ισχυρές χαρακτηρίζονται ως οι «άλλοι». (Young, M.:1990) Ο πολιτικός ιμπεριαλισμός συναντάται συχνά όταν αναφερόμαστε στις εθνικές ταυτότητες. Στην περίπτωση αυτή δίνεται έμφαση στα διακριτά χαρακτηριστικά (π.χ. χρώμα) μιας μειονοτικής εθνοτικής και όχι του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. (Hesse, B.:1997)

3. Ο χώρος ως κοινωνική κατασκευή
Πηγή: <http://www.nostimonimar.gr>

Βιωμένος Χώρος

Συνοψίζοντας τα παραπάνω θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι τόσο η έννοια όσο και η αντίληψη του χώρου έχουν τη βάση τους σε μια υποκειμενική πραγματικότητα η οποία έχει άμεση εξάρτηση από διάφορους παράγοντες. Συχνά ο άνθρωπος καλείται να ορίσει, να ερμηνεύσει και να κατανοήσει το χώρο στον οποίο «κατοικεί», επί της ουσίας αναφέρεται στην περιγραφή της εμπειρίας του χώρου και όχι σε αυτόν καθ' εαυτό. Οι ορισμοί και οι ερμηνείες του χώρου από τον άνθρωπο σχετίζονται με τον τρόπο που ο ίδιος τον βιώνει. Η βίωση εμπειριών στο χώρο μας δίνει αυτόματα την ικανότητα να παίρνουμε το ρόλο του πομπού και του δέκτη πληροφοριών, ερεθισμάτων, συναισθημάτων κ.ο.κ. Η εμπειρία αποτελεί το συνδεδετικό κρίκο, ώστε να γίνεται λόγος για την έννοια του τόπου ως βιωμένο χώρο. Ο τόπος είναι η έννοια που δίνει έμφαση στη βιωματική-υπαρξιακή υπόσταση του χώρου. (Σταυρίδης, Σ.: 1990)

Τόπος - Τόπος ως «Κοινωνική κατασκευή»

Η έννοια του τόπου είναι συνυφασμένη με τη βίωση εμπειριών στο χώρο και έχει στο κέντρο της την ανθρώπινη ζωή. Ο χαρακτήρας και η ταυτότητα που αποδίδονται σε ένα τόπο προέρχονται από μια υποκειμενική αλλά συνολική σκοπιά των κατοίκων, των επισκεπτών και των χρηστών του. (Στεφάνου, Ι.:2009) Η διαφορετική σημασία που δίνεται από τις διαφορετικές ομάδες αυτών, έχοντας διαφορετικό στόχο, διαφορετική οπτική και φέροντας διαφορετική ταυτότητα μαρτυρά ότι ο τόπος κατασκευάζεται κοινωνικά.

Σύμφωνα με τον David Harvey, υπάρχει πλειάδα λέξεων, όπως περίγυρος, τοπικότητα, τοποθεσία, σκηνικό πλαίσιο, γειτονιά, περιφέρεια, επικράτεια και οι συναφείς οι οποίες αναφέρονται στις γενικές ιδιότητες του τοπίου. Άλλοι όροι όπως πόλη, χωριό, κωμόπολη, μεγαλούπολη και κράτος, χαρακτηρίζουν συγκεκριμένα είδη τόπων. Υπάρχουν επίσης άλλες λέξεις όπως σπίτι, εστία, έδαφος, κοινότητα, έθνος και τοπίο, που εκφράζουν τόσο ισχυρές συνδηλώσεις του τόπου, ώστε θα ήταν δύσκολο να τις χρησιμοποιεί κανείς χωρίς να αναφερθεί σε αυτόν. (Harvey, D.:1993)

Οι τόποι όπως αναφέρθηκε υφίστανται και κατασκευάζονται από υποκειμενικές οπτικές όσων βρίσκονται στο εσωτερικό τους ενώ την ίδια στιγμή υφίσταται και η οπτική των «άλλων», όσων δηλαδή παρατηρούν εκτός τους. Η εξάρτηση του τόπου από την οπτική λέγεται «διαμεσότητα». Όπως το διατύπωσε ο Entrikin: «Η γειτονιά μας είναι μια περιοχή με επίκεντρο τον εαυτό μας και το σπίτι μας, αλλά επίσης και μια περιοχή που περιλαμβάνει σπίτια, δρόμους και ανθρώπους, τα οποία μπορούμε να τα δούμε από μια αποστασιοποιημένη οπτική ή από την οπτική του εξωτερικού παρατηρητή. Ο τόπος λοιπόν αποτελεί έναν νοηματικό πυρήνα όσο και το εξωτερικό περιβάλλον των δραστηριοτήτων μας.» (Entrikin, N.:1991) Επομένως οι διακρίσεις και οι χαρακτηρισμοί που αποδίδονται σε ένα τόπο σχετίζονται τόσο με την κατανόηση των αστικών χώρων και τόπων «εκ των έσω» όσο και των ατόμων που αποδίδουν τους χαρακτηρισμούς. Αξίζει να αναφερθεί ότι η κατασκευή ενός τόπου έχει άμεση σύνδεση και με τον στερεοτυπικό ορισμό του «άλλου».

Ο «άλλος» είναι πολλές φορές η κινητήρια δύναμη που ενεργοποιεί την στρατηγική της εδαφοκυριαρχίας. Η χωρική αυτή στρατηγική μετατρέπει τους τόπους σε εργαλεία εξουσίας. (Sack, R.: 1992) Τα κριτήρια επικράτησης συγκεκριμένων ομάδων εντός των ορίων των τόπων και άλλων εκτός, προέρχονται από υποκειμενική κρίση σε σχέση με το πώς ορίζουμε και αντιλαμβανόμαστε τον «άλλο».

Το υπαρξιακό κίνητρο των ανθρώπων, δηλαδή η ανάγκη τους να ορίσουν τον εαυτό τους σε σχέση με τον υλικό κόσμο είναι ένα ακόμη χαρακτηριστικό στην κατασκευή του. Η επίτευξη αυτού του κινήτρου γίνεται μέσω της διαδικασίας της δημιουργίας του χώρου που φιλοξενεί τις εμπειρίες του ανθρώπου. Η βασική διαδικασία, νοητής ένωσης των ανθρώπων με τον υλικό κόσμο γίνεται μέσω της έννοιας του «κατοικείν». Αυτή η έννοια μας δίνει τη δυνατότητα να δημιουργούμε τους δικούς μας τόπους, δίνοντας τη δική μας χροιά η οποία μπορεί να αλλάξει ρότα με το πέρασμα του χρόνου. (Heidegger, M.: 1971)

Ο Heidegger υποστηρίζει ότι οι νέες τεχνολογίες, η μαζική παραγωγή και οι μαζικές αξίες οφείλονται για την υπονόμευση της εμβάθυνσης του νοήματος που φέρουν οι τόποι και κατ' επέκταση η αυθεντικότητα τους. Απόρροια αυτών είναι η ύπαρξη μη αυθεντικών, ά-τοπων χώρων, χωρίς διαφορετική χωρική ταυτότητα. Ένα όθροισμα ομοιογένειας αποστειρωμένων χώρων, χωρίς συμβολισμούς και στοιχείων πολιτισμικής κληρονομιάς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα εμπορικά κέντρα τύπου mall κ.α.

Η κατασκευή του τόπου καθίσταται ανέφικτη χωρίς την «πολιτισμική γραμματική», δηλαδή τους κοινωνικούς κανόνες και τις αναπαραστάσεις του κόσμου, που μεταφέρονται από τους «από μέσα» στην κοινωνική κατασκευή των χώρων και των τόπων. (Lomnitz, L.: 1992) Με άλλα λόγια, η εδαφοκυριαρχία, το αίσθημα του «κατοικείν», η ενσωμάτωση, ο αποκλεισμός κλπ είναι έννοιες βασισμένες σε κοινωνικές αντιλήψεις, σε αποδεκτά ορισμένες συμπεριφορές, σε νόρμες κ.ο.κ. Συμπερασματικά λοιπόν ο τόπος δεν είναι απλά ένα περιέχον ή μια νοηματική κατασκευή αλλά ένα πεδίο κοινωνικής διάδρασης.

2.2 Θεσμικός-Δημόσιος- Ιδιωτικός Χώρος

Θεσμικός χώρος.

Πολλές Θεωρίες κάνουν λόγο για το χώρο της πόλης δηλαδή τα όρια, τα οικοδομικά τετράγωνα, τα κτίρια κλπ. ότι δηλαδή αυτά αποτελούν την αντανάκλαση των κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται εντός της. Οι κοινωνικές της σχέσεις διαφαίνονται μέσω κάποιων μεταβλητών που τις χαρακτηρίζουν ως προς την τυπολόγηση και αξιολόγηση των αντίστοιχων χώρων. Όταν μιλάμε για τις μεταβλητές κυρίως αναφερόμαστε σε αυτές του ιδιωτικού και του δημόσιου και σε όσες άλλες τις συγκεκριμενοποιούν, λόγω χάρη η έννοια της εδαφοκυριαρχίας.

Οι έννοιες αυτές δεν βασίζονται απλά και μόνο σε θεωρητικά υπόβαθρα αλλά αποτελούν εργαλεία διάκρισης. Πιο συγκεκριμένα, έχουν κατοχυρωμένη κοινωνική χρήση και αποτελούν πρακτικές οι οποίες είτε επηρεάζουν συμπεριφορές και οδηγούν σε αναμετρήσεις είτε καθρεπτίζουν οπτικές οι οποίες έχουν άμεσα αποτελέσματα στη διαμόρφωση του χώρου. Το δίπολο ιδιωτικό - δημόσιο ενσαρκώνει επακριβώς αυτές τις πρακτικές και σίγουρα δεν αποτελεί μια ουδέτερη περιγραφή. Αυτό γίνεται αντιληπτό αν παρατηρήσει κανείς την έξαρση του ιδιωτικού τομέα στις σύγχρονες κοινωνίες δηλαδή τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες, ιδιωτικές ανάγκες, ιδιοκτησία καθώς και την ταύτιση του δημόσιου με του κρατικού. Οι έννοιες αυτές σταθεροποιούν κοινωνικές πρακτικές οι οποίες με τη σειρά τους προβάλλουν και μεταστρέφουν κοινωνικές σχέσεις. Η σημασία και η εμβέλεια τους γίνεται εμφανής παρατηρώντας τη νομική τους ορολογία, στην οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω.

Όταν αναφερόμαστε στο καθεστώς του χώρου, ιδιωτικό και δημόσιο, συνήθως οριοθετούμε επικράτειες με συγκεκριμένες νομικές σχέσεις όπως το ιδιοκτησιακό καθεστώς καθώς και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό. Ο διαχωρισμός όμως δεν είναι απόλυτος. Ο δημόσιος χώρος μπορεί να μην είναι απλά κρατικός, αλλά να έχει υιοθετήσει χαρακτηριστικά της συλλογικότητας που τον διαχειρίζεται, ανεξαρτήτως της κυριότητας τους. Εξίσου, ο ιδιωτικός χώρος μπορεί να φιλοξενεί άτομα και ομάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στο εσωτερικό τους που διαμορφώνουν ταυτόχρονα και «ιδιωτικό» και «δημόσιο» προφίλ του χώρου.

**Το υπάρχον υποκεφάλαιο είναι βασισμένο στο Βιβλίο «Η συμβολική σχέση με το χώρο, πως οι κοινωνικές αξίες διαμορφώνουν και ερμηνεύουν το χώρο, Σ. Σταυρίδης.»*

Δημόσιο - Ιδιωτικό

Όπως αναφέρθηκε ο διαχωρισμός των εννοιών δημόσιο και ιδιωτικό δεν είναι απόλυτος. Η απόδοση ενός τέτοιου χαρακτηρισμού σε ένα χώρο δεν είναι αντικειμενική και μονοσήμαντη διαδικασία. Αυτό εξηγείται διότι επιδρούν σε αυτό οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές συγκυρίες. Επιπλέον όπως σε όλους τους χώρους έτσι και στους δημόσιους και ιδιωτικούς η απόδοση νοήματος εξαρτάται από τον σχεδιαστή και το χρήστη του και συνεπώς από την απόδοση νοημάτων και τον σκοπό τους. Ο χώρος αποτελεί μια δυναμική μεταβλητή που συνεχώς μεταβάλλεται και επηρεάζεται από τις αλλαγές των καιρών. Έτσι λοιπόν μπορούμε να κάνουμε λόγο για μια αντιληπτική προσέγγιση.

Παρόλο που οι χώροι, δημόσιοι και ιδιωτικοί, είναι αλληλένδετοι και συμπληρωματικοί, οι περισσότεροι ερευνητές επιλέγουν να αναδεικνύουν τις διαφορές τους και να τους περιγράφουν ξεχωριστά. Έτσι λοιπόν ο Siebel θεωρεί ότι οι διαφορές αυτές διαφαίνονται σε τρία επίπεδα: στο νομικά, στο λειτουργικά και στο κοινωνικά προσδιορισμένο. Αρχικά, από νομική σκοπιά ο δημόσιος χώρος ρυθμίζεται από το δημόσιο δίκαιο ενώ ο ιδιωτικός προστατεύεται από την ιδιοκτησία. Από λειτουργική άποψη στο δημόσιο χώρο έχουν εγκατασταθεί λειτουργίες της αγοράς, πολιτιστικές και πολιτικές δραστηριότητες, καθώς και η αναψυχή. Από την άλλη, στον ιδιωτικό χώρο βρίσκονται οι λειτουργίες της κατοικίας, της διασκέδασης και της παραγωγής. Τέλος, ο Siebel υποστηρίζει ότι ο δημόσιος δημιουργεί τυπικές και αυστηρές σχέσεις κρατώντας αποστάσεις ενώ στον ιδιωτικό αναπτύσσεται το αίσθημα της οικειότητας και εκφράζονται καλύτερα τα συναισθήματα των ατόμων. (Siebel, W.:2003)

Εμφανώς οι διαφορές αυτές έχουν οριστεί βάσει των αναγκών που ώθησαν στην οριοθέτηση των χώρων. Δηλαδή έχουν σχεδιαστεί για να επιτελούν συγκεκριμένες λειτουργίες ο ένας ο άλλος. Παρ' όλα αυτά η συνεχής ανάδειξη των διαφορών τους ενδεχομένως να προκαλέσει μια σύγχυση και να βάλει σε διαδικασία υπεράσπισης του ενός εκ των δύο. Επιπλέον η διάκριση του Siebel θα μπορούσε να χαρακτηριστεί απόλυτη διότι δεν μπορεί να γίνει ακριβής η διάκριση των στοιχείων που ενυπάρχουν και στους δύο χώρους. Εξίσου και στους δύο χώρους πραγματοποιούνται κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. (Soriano, F.:2003)

Ο Jacobs A. αναφέρεται στην σπουδαιότητα του δημόσιου χώρου λέγοντας ότι δίνει τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης των ανθρώπων. Δίνει το παράδειγμα του δρόμου όπου αναφέρει ότι μια καθορισμένη διαδρομή μέσα στην πόλη ξυπνά αναμνήσεις, προσδοκά συναντήσεις με γνωστούς ή άγνωστους και εμπεριέχει τη δυνατότητα της συναναστροφής. (Jacobs, A.:1993)

Άλλες πιο ελευθεριακές θεωρίες προσεγγίζουν με μια πρώτη ματιά το δημόσιο χώρο της πόλης ως ένα χώρο ανοιχτό, προσιτό στο ευρύ κοινό, χωρίς αποκλεισμούς, ενώ τον ιδιωτικό ως κλειστό, έχοντας τα στενά όρια της ιδιοκτησίας. Από αυτή την προσέγγιση όμως δεν πρέπει να λείπουν οι ανθρώπινες δραστηριότητες αλλά και οι κοινωνικοί κανόνες που τους προσδιορίζουν. Δηλαδή η κοινωνική παράμετρος που δίνει μορφή και υπόσταση στον αστικό χώρο. Ο αστικός δημόσιος χώρος από τη φύση του «στεγάζει» διαφορές κοινωνικές ομάδες και ταυτότητες που

που εισάγουν τα δικά τους χαρακτηριστικά και δημιουργούν την προοπτική της πολυπολιτισμικότητας.

Σε όλες τις πτυχές της καθημερινής αστικής ζωής ενυπάρχει ο διαχωρισμός των ανθρώπινων δραστηριοτήτων σε δημόσιες και ιδιωτικές. Η Βαρύτητα που δίνεται κάθε φορά στο δημόσιο χώρο αλλά και στους όρους όπου αυτός εφαρμόζει σχετίζεται με τις πολιτικό-οικονομικές συγκυρίες αλλά και την εκάστοτε κοινωνική δυναμική. Όμως ο αυθύπαρκτος διαχωρισμός σε δημόσιες και ιδιωτικές αναπαράγει και κοινωνικούς διαχωρισμούς, εφόσον το «εργαλείο» του αποκλεισμού εφαρμόζεται στο δημόσιο χώρο της πόλης σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες στερώντας σε αυτές πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δικαιώματα. Τους στερεί εν ολίγοις το δικαίωμα στην πόλη όπως αυτό αναφέρεται από το Lefebvre το 2007. Επομένως το δίπολο του δημόσιου/ιδιωτικού αντανακλά με τη σειρά του και άλλα δίπολα όπως ένταξη/αποκλεισμός, κανονικό/αποκλίνων, άντρας/γυναίκα, ντόπιος/ξένος κλπ.

Επομένως, μπορούμε να πούμε ότι τόσο οι δραστηριότητες όσο και τα ζητήματα που αφορούν τη δημόσια συζήτηση προσδιορίζονται κάθε φορά από μια «κοινότητα ίσων». Σε αυτή τη λογική δημιουργείται ένα «κανονικό πρότυπο» Βάσει του οποίου κατασκευάζεται και το δίπολο εμείς/άλλοι σε αντιστοιχία με το δίπολο δημόσιο/ιδιωτικό. Το «εμείς» αντιστοιχεί σε αυτό που ορίζεται ως «κανονικό» και το οποίο καθορίζεται από το εκάστοτε κοινό, ενώ οι «άλλοι» αντιστοιχούν σε όσους αποκλείονται από το δημόσιο και εξαιρούνται από την κοινότητα ίσων με μια σειρά κριτηρίων εθνότητας, φυλής, τάξης, φύλου, σεξουαλικότητας κλπ.

Δημόσιος αστικός χώρος

Η έννοια του δημόσιου αστικού χώρου έχει απασχολήσει διάφορους επιστημονικούς κλάδους όπως η νομική, η κοινωνιολογία, η πολεοδομία, τα οικονομικά. Η κάθε μία τον προσεγγίζει διαφορετικά βάζοντας άλλες αιχμές στην ανάλυση της, συμπληρώνοντας η μία την άλλη. Η νομική και η οικονομική προσέγγιση για παράδειγμα αναλύουν την έννοια του αστικού δημόσιου χώρου ως προς το ιδιοκτησιακό του καθεστώς τονίζοντας το μη εμπορικό του χαρακτήρα. Από άλλη οπτική ο Κ. Λαλένης ορίζει τον αστικό δημόσιο χώρο βασισμένος στην ελληνική νομοθεσία λέγοντας: «Γενικά, δημόσιοι χώροι θεωρούνται αυτοί που δεν προορίζονται για ιδιωτική χρήση και έχουν κοινό γνώρισμα το ότι εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον. Οι δημόσιοι χώροι διακρίνονται σε κοινόχρηστους και σε κοινωφελείς. Οι κοινόχρηστοι χώροι ορίζονται από την ελεύθερη χρήση του κοινού που τους επισκέπτεται και από την απαγόρευση δόμησης σε αυτούς. Οι κοινωφελείς χώροι περιλαμβάνουν χώρους στους οποίους επιτρέπεται η δόμηση και είναι προορισμένοι για την εξυπηρέτηση ειδικών δημόσιων και γενικότερα κοινωφελών σκοπών, σχολεία, νοσοκομεία κλπ. (Ν.Δ. 17-7-1923)» (Λαλένης, Κ.:2004, σελ.273)

Παρατηρούμε όμως ότι οι παραπάνω προσεγγίσεις είναι ελλιπείς διότι αναλώνονται μόνο στην ανάλυση του ορισμού του δημόσιου χώρου. Αυτές έρχονται να συμπληρώσουν τις οπτικές των κοινωνιολόγων και γεωγράφων, οι

οποίες θεωρούνται πιο ολοκληρωμένες. Δίνουν έμφαση στους ορισμούς τους στην ελεύθερη και χωρίς παρακώλυση, ισότιμη πρόσβαση όλων, στους δημόσιους χώρους ανεξαρτήτου φύλου, φυλής, ηλικίας, κοινωνικής κάστας κλπ. Τονίζουν επιπλέον ότι σε αυτόν δεν εφαρμόζονται κανόνες ιδιωτικής ιδιοκτησίας άρα μιλάμε για έναν «ανοιχτό» χώρο σε όλους. Ο δημόσιος χώρος όπως αναφέρεται προωθεί την ελεύθερη ανταλλαγή ιδεών χωρίς οικονομικό αντίτιμο και δημιουργεί κοινωνικές σχέσεις. Φέρνει στην επιφάνεια τις κοινωνικές αντιθέσεις που υπάρχουν. Ο D. Mitchell συγκεκριμένα αναφέρει ότι ο δημόσιος αστικός χώρος σηματοδοτεί τα όρια της έννοιας δημόσια συνολικότερα στο χώρο. Απιολογεί αυτήν την οπτική δίνοντας το παράδειγμα των διαμαρτυριών στους δρόμους της πόλης, εκεί που ξαφνικά το κοινωνικά αόρατο παίρνει σάρκα και οστά και γίνεται ορατό. (Mitchell, D.:2003)

Η ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση στον αστικό δημόσιο χώρο παρ' ότι κατακτήθηκε μέσω κοινωνικών αγώνων εξακολουθεί να διατηρεί κανονιστικό χαρακτήρα, δημιουργώντας το δίπολο ένταξης-αποκλεισμού. Κυριαρχεί δηλαδή ένα «κανονικό» πρότυπο λειτουργίας και οτιδήποτε θεωρείται «ξένο» οφείλει ένταξης βάσει αυτού. Η επικράτηση όμως αυτού του προτύπου καταρρίπτεται μέσω των καθημερινών πρακτικών που λαμβάνουν χώρα από τους «άλλους» οι οποίοι διεκδικούν το δικαίωμα της πρόσβασης και της συμμετοχής, επαναπροσδιορίζοντας τα καθορισμένα όρια. Αμφισβητώντας τις αποδιδόμενες ταυτότητες συμμετέχουν στη δημόσια σφαίρα εισάγοντας τα δικά τους χαρακτηριστικά. Συνεπώς, το «δικαίωμα στην πόλη» για τους «άλλους» μεταφράζεται σε δικαίωμα στην «κατοίκηση» του δημόσιου χώρου της πόλης με τους δικούς τους κάθε φορά όρους, ως «άλλοι» μετανάστες, εργάτες, μουσουλμάνοι γυναίκες ή ομοφυλόφιλοι, όπου κατοικώ σημαίνει συμμετέχω σε μια κοινωνική ζωή, διαπλάθω το χώρο και τον προσαρμόζω στις ανάγκες της ίδιας της κατοίκησης.

4. Δημόσιος
αστικός χώρος,
Πηγή: <https://raumlabor.net/>

Συνοψίζοντας, καταλήγουμε ότι το δημόσιο και το ιδιωτικό δεν υπόκεινται απλά σε κανονισμούς και θεσμοθετημένες κοινωνικές σχέσεις όπως αυτές της ιδιοκτησίας, αλλά στο εσωτερικό τους αναπτύσσεται μια ιδιαίτερη δυναμική κοινωνικών διαδικασιών. Η οικειοποίηση μπορεί να αποτελέσει ένα παράδειγμα στη δυναμική αυτή. Επεξηγώντας την αναφέρει ότι είναι η διαδικασία κατά την οποία τόσο τα άτομα όσο και οι ομάδες συμμετέχουν σε ένα δημόσιο χώρο εισάγοντας και ιδιωτικά στοιχεία εντός του. Η σχέση δημόσιου-ιδιωτικού σχετίζεται λοιπόν με την κοινωνική θέση, την ταυτότητα που φέρει το κάθε άτομο καθώς και τις αρχές που ορίζει το ίδιο το κράτος. Για να κάνει πιο συγκεκριμένη αυτή τη θέση, ο Σταυρίδης, αναλύει ότι: «Ένας δημόσιος υπάλληλος ζει το δημόσιο αλλιώς από έναν εργάτη γης, ένας ιδιοκτήτης αυθαιρέτου αλλιώς από ένα κρατικό όργανο, ένας κάτοικος μιας προσφυγικής γειτονιάς αλλιώς από έναν κάτοικο των προαστίων κ.ο.κ. Ένα κράτος πρόνοιας δημιουργεί άλλη εικόνα για το δημόσιο από ένα κράτος «έκτακτης ανάγκης» κ.ο.κ». (Σταυρίδης, Σ.)

2.3 Σχέση Χωροταξίας Πολεοδομίας και Ασφάλειας

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός συχνά παίζει κομβικό ρόλο στην προσπάθεια αποφυγής κοινωνικών αναταραχών, παίρνοντας κατευθύνσεις από την κυρίαρχη αστική τάξη. Οι κατευθύνσεις αυτές αφορούν τόσο τη δομή και τις λειτουργίες του αστικού περιβάλλοντος όσο και υπηρεσίες διατήρησης της σταθερότητας μέσω της επιβολής του δημόσιου ελέγχου και της ασφάλειας. Το κτισμένο αστικό περιβάλλον διαμορφώνεται με σκοπό την επιβολή ελέγχου των κυρίαρχων ομάδων και τα μέσα που χρησιμοποιεί είναι ο ακινωτός σχεδιασμός ή η χάραξη με βάση την ορθοκανονική διάταξη. Ο σχεδιασμός καθώς και η διαμόρφωση του αστικού ιστού συγκροτεί τη βάση της εφαρμογής της εξουσίας, νομιμοποιώντας της μορφή της βίας. Η διάδοση της ανάγκης του ελέγχου στο όνομα της ασφάλειας είχε ως προϋπόθεση την αποδοχή μιας διαφορετικής τάσης η οποία θα υποτάσσεται στον βραχίονα του πανοπτικού ελέγχου της κυριαρχίας. Στην εποχή του μοντέρνου κόσμου η παράμετρος της τεχνολογίας έχει ενσωματωθεί στην αρχιτεκτονική και στον πολεοδομικό σχεδιασμό δημιουργώντας τη «ψηφιακή αρχιτεκτονική». Η δύση έχει υποταχθεί σε ένα οπτικό-κεντρικό σύστημα ερμηνείας, θέτοντας την όραση σε υψηλά επίπεδα, θεωρώντας ότι έχει τη δυνατότητα να ενισχύσει και τις υπόλοιπες αισθητηριακές λειτουργίες. (Σκορλέτου, Γ. & Τζεβελέκου, Χ.:2014)

Η οπτική παράμετρος εμφανίζεται στο σύστημα του σχεδιασμού από την εποχή της Αναγέννησης. Ο χώρος βιώνεται από τον άνθρωπο ως μια στατική εικόνα που βασίζεται στην αντίληψη από συγκεκριμένα σταθερά σημεία. Τα οπτικά αποτελέσματα στον σχεδιασμό της πόλης υπερισχύουν των χώρων ανάμεσα στα κτίρια λόγω της χρήσης της ευθείας και του τετραγώνου αντί του κοινωνικού συμπαγές. Η όραση ήταν η επικρατέστερη των αισθήσεων, έτσι ο σχεδιασμός των ανοιχτών χώρων περιμετρικά των κτηρίων στόχευε σε αυτήν. Ο άνθρωπος-θεατής, η πόλη-θέαμα, η κοινωνία του θεάματος, σηματοδοτούν το τέλος της ολοκληρωμένης βίωσης της πόλης. (Gehl, J.:1971) Εκτός όμως από την εποχή της Αναγέννησης τόσο το κίνημα του Φονξιοναλισμού το 1930, όσο και γραπτά μοντερνιστών όπως του Le Corbusier, φανερώνουν την κυρίαρχη θέση της όρασης στο σχεδιασμό. Επομένως κρίνεται αναγκαία, όταν οι περιστάσεις το ζητούν, η συμπίεση της ορατότητας στο σχεδιασμό με σκοπό την επιτήρηση της ασφάλειας του αστικού περιβάλλοντος.

Το πολεοδομικό περιβάλλον δημιουργείται λοιπόν, με βάση τα κριτήρια της κυρίαρχης ομάδας, οργανώνοντας την κατανομή και το διαχωρισμό των χρήσεων γης στο χώρο. Επιτυχημένη κρίνεται η διαδικασία σχεδιασμού του χώρου βάσει του Ιπποδάμειου συστήματος. Για να αποφευχθεί η έννοια του χωρικού δικαίου και κατ' επέκταση οι ταξικές, φυλετικές ή ηλικιακές κατανομές στο χώρο, θα ήταν ιδανικό να δημιουργηθούν ανοιχτές και κλειστές εσωτερικές οργανώσεις όπου οι κάτοικοι θα νιώθουν οικεία με το δομημένο περιβάλλον μεταρρύθμισης, καταρρέει μπροστά στην ανάγκη οικιστικής και εμπορικής ασφάλειας της κυρίαρχης ομάδας. Η επιμονή σε συστήματα ασφάλειας και αστυνόμευσης μέσω του σχεδιασμού στην πολεοδομική χάραξη αποτελεί πλέον συνθήκη στα αναδυόμενα οικοδομικά περιβάλλοντα.

Η ασφάλεια ως έννοια εισάχθηκε στο σχεδιασμό της πόλης τη δεκαετία του '70. Οι νέες ιδέες για το πλήθος κάνουν

λόγο για ιδέες περί κοινοτήτων. Οι κοινότητες θέτουν ως βασική τους λειτουργία την επιήρση , ένα πλεονέκτημα που ο σχεδιασμός υιοθετεί. Τόσο οι ιδέες του Oscar Newman όσο και του κινήματος «New Urbanism» για το σχεδιασμό που θα ενισχύουν την τοπικότητα και θα αποκλείουν τη διέλευση , παίζουν καθοριστικό παράγοντα στην ποιότητα της κοινότητας. (Newman, O.:1973)

Ο μοντερνισμός με την εφαρμογή ελεύθερου συστήματος δόμηση αλλά και οι ιδέες για το σχεδιασμό της μετανεωτερικής πόλης βασίστηκαν στη δημιουργία αυτόνομων γειτονιών, στην εσωστρέφεια των συγκροτημάτων κατοικίας αλλά και απομονωμένων προαστίων στις περιφέρειες της πόλης. Οι δράσεις αυτές είχαν ως στόχο τη δημόσια ασφάλεια, δημιουργώντας έναν «περιφραγμένο» οικιστικό θύλακα , είτε οριοθετείται σε κάποιο προάσιο είτε είναι αποτέλεσμα της πολεοδομικής χάραξης για την οργάνωση χρήσεων γης. (Davis, Y.:2008)

Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν μια κοινωνία που πληροί τις προϋποθέσεις ελέγχου και επιήρσης, κάνει τα μέλη της να νιώθουν ασφάλεια στον αστικό ιστό. Παραδείγματος χάρη, μία πόλη, λόγω των ορίων, του γενικού πολεοδομικού σχεδίου και του κτηματολογίου της έχει τη δυνατότητα να εξετάσει τη σύνδεση μεταξύ του γεωγραφικού της χώρου και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. (Virilio, P.:2004) Ο εμφανής τρόπος με τον οποίο οι κοινωνικές ομάδες θέτουν τους περιορισμούς τους σχετίζεται με το βαθμό σταθερότητας που θέλουν να ορίσουν. Η αποφυγή της ποικιλομορφίας και η επιθυμία για διατήρησης της ταυτότητας της κυρίαρχης ομάδας, είναι η βάση της ασφάλειας που εντοπίζεται στην κοινωνική αρένα. (Sennet, R.:2004)

Οι σύγχρονες πόλεις αναπτύσσουν χώρους ομοιογένειας αποτρέποντας τη διαφορά και πιο συγκεκριμένα, επιτρέπουν την ύπαρξη κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών οπτικών ανισοτήτων εντός τους. Σύμφωνα με τον Peter Marcuse οι πόλεις μοιάζουν πλέον περισσότερο διαιρεμένες, συγκριτικά με το παρελθόν. Είναι χωρισμένες σε νησίδες και η απόρροια του διαχωρισμού τους βασίζεται σε οικονομικές λειτουργίες, σε πολιτισμικά πρότυπα αλλά και σε σχέσεις εξουσίας. Ο ίδιος αντιλαμβάνεται τις ζωνοποιήσεις των δραστηριοτήτων των χώρων, λόγου χάρη, οι βιομηχανικές από αυτές των περιοχών κατοικίας, αλλά θεωρεί δυσνόητο τον αστικό διαχωρισμό βάσει κοινωνικών και πολιτισμικών διαφοροποιήσεων. Γίνεται λόγος για νέες διαιρέσεις του αστικού χώρου οι οποίες γίνονται με γνώμονα την τάξη, τη φυλή, την εθνοπολιτισμική ομάδα και πολλές φορές και τον διαφορετικό τρόπο ζωής, βλέπε γειτονιές καλλιτεχνών. Η διάκριση αυτή σε ζώνες έχει σημαντικές επιπτώσεις στη ζωή και στις μορφές της πόλης. (Marcuse, P.:2000)

Συχνά στα σύγχρονα αστικά περιβάλλοντα συναντάμε όλο και περισσότερους χώρους ευημερίας και αφθονίας όπως μεγάλα εμπορικά καταστήματα και clusters ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, συγκριτικά με τους εγκαταλειμμένους χώρους στερήσεων και παρακμής του παρελθόντος. Ο αστικός εξευγενισμός υποβαθμισμένων στην επιβολή μέτρων προστασίας των δημόσιων μέχρι τότε χώρων. (Worpole, :1991) Οι ιδιωτικοποιήσεις και οι περιφράξεις δημόσιων πάρκων ή κήπων, είχε άμεση επίδραση στο μετασχηματισμό του αστικού ιστού, διαφοροποιώντας τις χρήσεις γης εντός του και ενισχύοντας την ανισότητα και τη χωρική πόλωση. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η παύση ανάμειξης

διαφορετικών ταυτοτήτων και κοινωνικών ομάδων και ο αποκλεισμός των «περιθωριακών» από τις κυρίαρχες ομάδες.

Απόρροια των παραπάνω είναι η εφαρμογή πρακτικών είτε αυτές έγιναν εμφανώς είτε υπόγεια, αυξάνοντας την αστυνόμευση και την επιτήρηση των χώρων, αποτρέποντας «παραβατικές» συμπεριφορές, αλλά και αξιοποιώντας τη δημιουργική χρήση του αστικού χωροταξικού σχεδιασμού. (Zukin, S.: 1997) Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα καθισμάτων σε πάρκα ή χρήσης τραχιών επιφανειών κάτω από στέγαστρα που απαγορεύουν να κοιμηθεί κάποιος. Επιπλέον στην ατζέντα του αστικού εξευγενισμού, συμπεριλαμβάνονται αστικές αναπλάσεις που περιλαμβάνουν τον επανασχεδιασμό ολόκληρων αστικών περιοχών. Ο επανασχεδιασμός παρακμασμένων αστικών κέντρων ή εγκαταλειμμένων βιομηχανικών χώρων, είναι μία από τις στρατηγικές για την απώθηση φτωχών, αστέγων, μεταναστών, παραβατών. Στις πόλεις των προνομιακών και μη, ο αστικός σχεδιασμός και η αρχιτεκτονική έχουν εφαρμόσει την επιτήρηση και την αστυνόμευση με σκοπό των διαχωρισμό των διχοτομικών σχέσεων, πλούσιοι/φτωχοί, ντόπιοι/ξένοι και εν τέλει την κοινωνική τους απομόνωση. Σύμφωνα με τον Marcuse «μπορούμε να περιγράψουμε πολλές από τις σύγχρονες μας πόλεις ως ολοκληρωτικά κατακερματισμένες –πόλεις που συγκροτούνται από ένα σύνολο διαχωρισμένων χώρων συγκέντρωσης διαφορετικών ανθρώπων, ο καθένας από τους οποίους επιθυμεί και μόνο να παραμένει ξέχωρα από όλους τους άλλους».

2.3.1 Το σύνδρομο Locally Unwanted Land Uses (LULUs) και Not In My Back yard (NIMBY)

Τα κοινωνικά σύνολα τοποθετούνται ως προς τις χρήσεις και τις διαιρέσεις του αστικού χώρου. Πιο συγκεκριμένα, και με κύριο επίδικο την προστασία από κάποια ανεπιθύμητη κατάσταση που θα ταραξεί την κανονικότητα της γειτονιάς ή των νοικοκυριών, υιοθετούν στερεότυπα ως προς τα άτομα που καλύπτουν αυτές τις χρήσεις. Τα κίνητρα όσων συμμετέχουν μπορεί να προέρχονται είτε από την άμεση γεινίαση με την περιοχή είτε να ενδιαφέρονται συνολικότερα για την επίλυση του ζητήματος.

Θα αναφερθούμε στο σύνδρομο LULU, λαμβάνοντας υπόψη τη γκάμα διαφοροποιήσεων ως προς τις λειτουργίες τους. Ένας γενικευμένος διαχωρισμός λαμβάνει χώρα σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη έχει να κάνει με τις συνθήκες διαβίωσης ή οικονομικούς παράγοντες και σε αυτήν εντάσσονται οι κατοικίες χαμηλού κόστους, τα κέντρα απεξάρτησης, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών κ.α. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει περιβαλλοντικές επιπτώσεις ή λόγους υγιεινής και εδώ συναντάμε χώρους συγκομιδής απορριμμάτων, βιομηχανικές λειτουργίες, αγροτικές παρεμβάσεις μεγάλης κλίμακας κ.α. Οι επιπτώσεις των εγκαταστάσεων δύναται να έχουν επιρροή είτε σε επίπεδο γειτονιάς είτε σε μεγαλύτερη ακτίνα. (Scienvely, C.:2007)

Το σύνδρομο LULU μετατρέπεται σε NIMBY και αντίστροφα αν εστιάσουμε στην αλλοίωση και στην υποβάθμιση των χαρακτηριστικών της γειτονιάς και του τοπίου συνολικότερα. Υπάρχει μια συγκεκριμένη μορφή συμπεριφοράς και

δράσης που υιοθετούν τα υποκείμενα με σκοπό να εκφράσουν την εναντίωση τους για τη χωροθέτηση μιας ανεπιθύμητης δραστηριότητας στην περιοχή τους. (Μυστριώτη, Χ.:2010) Βασική παράμετρος που καθορίζει τη δράση τους είναι η ύπαρξη κοινωνικών στερεοτύπων, τα οποία προβάλλουν κάποιες καταστάσεις ως δημόσια απειλή. Βάσει αυτών αποτυπώνεται και η κοινωνικοπολιτική διάσταση του συνδρόμου στην εκάστοτε συγκυρία. (Κυρίση, Κ.:2014)

Η εγκατάσταση χώρων εγκλεισμού, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών κ.α. όπως αναφέρθηκαν και στο LULU, αποτελούν παραδείγματα αντίδρασης και στο NIMBY. Γίνεται έγκληση στους αρμόδιους φορείς να αποφεύγονται αυτές οι χρήσεις σε επίπεδο γειτονιάς ως κύριο πρόβλημα την απειλή. Συχνά το πρόβλημα προέρχεται και από την εικόνα του διαφορετικού, του μη ευυπόληπτου οικογενειάρχη, του ξένου, του άλλου. (Κυρίση, Κ.:2014)

2.4 Στρατόπεδα συγκέντρωσης: πολιτικές στην επιλογή χωροθέτησης του «ξένου»

Η φυσική απομόνωση αποτελεί τη χωρική λύση που μπορεί να δοθεί ώστε να δημιουργήσει αίσθημα ασφάλειας στην κοινότητα, προστατεύοντάς την από την παρουσία κάποιου αγνώστου, ξένου. Η αναζήτηση τρόπων για δημιουργία ασφάλειας μπορούμε να πούμε ότι έχει ξεκινήσει από τους πρώτους κίβλας οικισμούς με την ανύψωση τειχών περιμετρικά τους. Στις σύγχρονες κοινωνίες τα μέσα διαφοροποιούνται, οι πολιτικές ελέγχου ενισχύονται και ο μαζικός φόβος καλλιεργείται και χρησιμοποιείται ως εργαλείο πειθαρχίας. (Τεγκελίδης, Α.:2011)

Οι μη αποδεκτές συμπεριφορές, σύμφωνα με την κυριαρχία, αποτυπώνονται χωρικά εξασφαλίζοντας από τη μία την κράτηση της φυσικής παρουσίας του παραβάτη και από την άλλη διασφαλίζοντας την ομαλή λειτουργία του κοινωνικού συνόλου. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται το έδαφος του κυρωτικού χαρακτήρα του εγκλεισμού. Δημιουργούνται λοιπόν χώροι εγκλεισμού οι οποίοι είτε κυρώνουν παραβατικές συμπεριφορές, είτε περιθωριοποιούν τα μέλη της κοινωνίας. Παραδείγματα αυτών αποτελούν τα αναμορφωτήρια, το άσυλο ανιάτων ή οροθετικών, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, τα ορφανοτροφεία, τα κέντρα απεξάρτησης/αποτοξίνωσης, τα μοναστήρια και στρατόπεδα συγκέντρωσης. Σύμφωνα με το Φουκώ κάνουμε λόγο για ετεροτοπίες απόκλισης και κρίσης, μιας και απευθυνόμαστε σε χώρους κοινωνικών αποκλεισμών αλλά και σε άτομα που βιώνουν μια κατάσταση κρίσης σε σχέση με τον κοινωνικό τους περίγυρο. Ενώ σύμφωνα με το Augé μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε ως «μη τόπους». Στο έργο του, οι «μη τόποι» αποτελούν χώρους αποξενωμένους από τους χρήστες τους όπου ενώ κινούνται εντός τους αδυνατούν να παρέμβουν στην διαμόρφωση τους. Είναι μεταβατικοί χώροι όπως και το στρατόπεδο συγκέντρωσης στην περίπτωση των μεταναστών. (Augé, Μ.:1995)

Η έννοια του εγκλεισμού στα στρατόπεδα συγκέντρωσης

Για την αντιμετώπιση του κοινωνικό-πολιτικού ζητήματος της παράτυπης μετανάστευσης δημιουργήθηκαν στον ελλαδικό χώρο κατά την τελευταία δεκαετία κέντρα κράτησης. Σκοπός αυτού του εγχειρήματος είναι η ενσωμάτωση της Ελλάδας στην υποταγή του παγκόσμιου μοντέλου που προτάσσει τον πολιτικό έλεγχο και την διαχείριση των μεταναστευτικών ροών. Στον ελλαδικό χώρο δυνητικά στρατόπεδα συναντάμε στα επονομαζόμενα «κέντρα υποδοχής μεταναστών», στις ζώνες αναμονής των διεθνών αερολιμένων, στους χώρους κράτησης των λιμανιών της χώρας. Ο όρος στρατόπεδο χρησιμοποιείται για να παρομοιάσει το ρόλο και τη λογική που δημιούργησαν τα ναζιστικά στρατόπεδα στο πρόσφατο παρελθόν. Να θυμίσει τις φρικαλεότητες που υπέστησαν χιλιάδες άνθρωποι επειδή ήταν «άλλοι» (Εβραίοι, Ομοφυλόφιλοι, Κομμουνιστές, Ρομά, Μετανάστες) Επιπλέον επικρατεί και χρησιμοποιείται ο όρος στρατόπεδο και για να προσδιορίσει την κοινωνικοπολιτική διάσταση του χώρου, διότι οι έγκλειστοι δεν εκτίουν κάποια

ποινή ούτε είναι αιχμάλωτοι πολέμου, αλλά βρίσκονται εκεί επ' αορίστου χρόνου και σε δυσμενείς συνθήκες στην προσπάθεια τους να μεταβούν σε μια άλλη χώρα αναζητώντας καλύτερες συνθήκες επιβίωσης.

Οι χώροι αυτοί διακρίνονται κυρίως για τον κατασταλτικό και τιμωρητικό τους χαρακτήρα και αντιτίθενται στις ανθρωπιστικές αξίες και στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο πρόσωπο του μετανάστη συναντά κανείς εκείνα τα στοιχεία τα οποία τον καθιστούν υποχείριο της αστυνομίας χρησιμοποιώντας την έννομη βία. Εκκινώντας από την άφιξή του στη «χώρα υποδοχής» ο μετανάστης είναι ήδη ποινικοποιημένος. Δεν μετακινείται απλά αλλά κρίνεται παράνομος, λαθραίος. Βάσει αυτού του αποδίδεται η ευθύνη για τις συνθήκες εγκλεισμού που υπόκειται.

Αξίζει να σημειωθεί και το φαινόμενο της «χωρικής αοριστίας» πέραν της «χρονικής αοριστίας». Η χωρική αοριστία σημαίνει ότι οι χώροι αυτοί έχουν την ιδιότητα να αποκλείουν κοινωνικές ομάδες από το περιβάλλον που είναι εγκατεστημένοι. Τα άτομα τα οποία εγκαθίστανται εκεί χαρακτηρίζονται από διπλή αποεδαφοποίηση. Αυτό συμβαίνει διότι αποκόβουν τα άτομα από την χώρα προέλευσης και τα αποτρέπουν την κοινωνική ενσωμάτωση στην χώρα προέλευσης υπάγοντας ένα καθεστώς απέλασης.

5. Μετανάστες σε στρατόπεδο συγκέντρωσης
Πηγή: left.gr

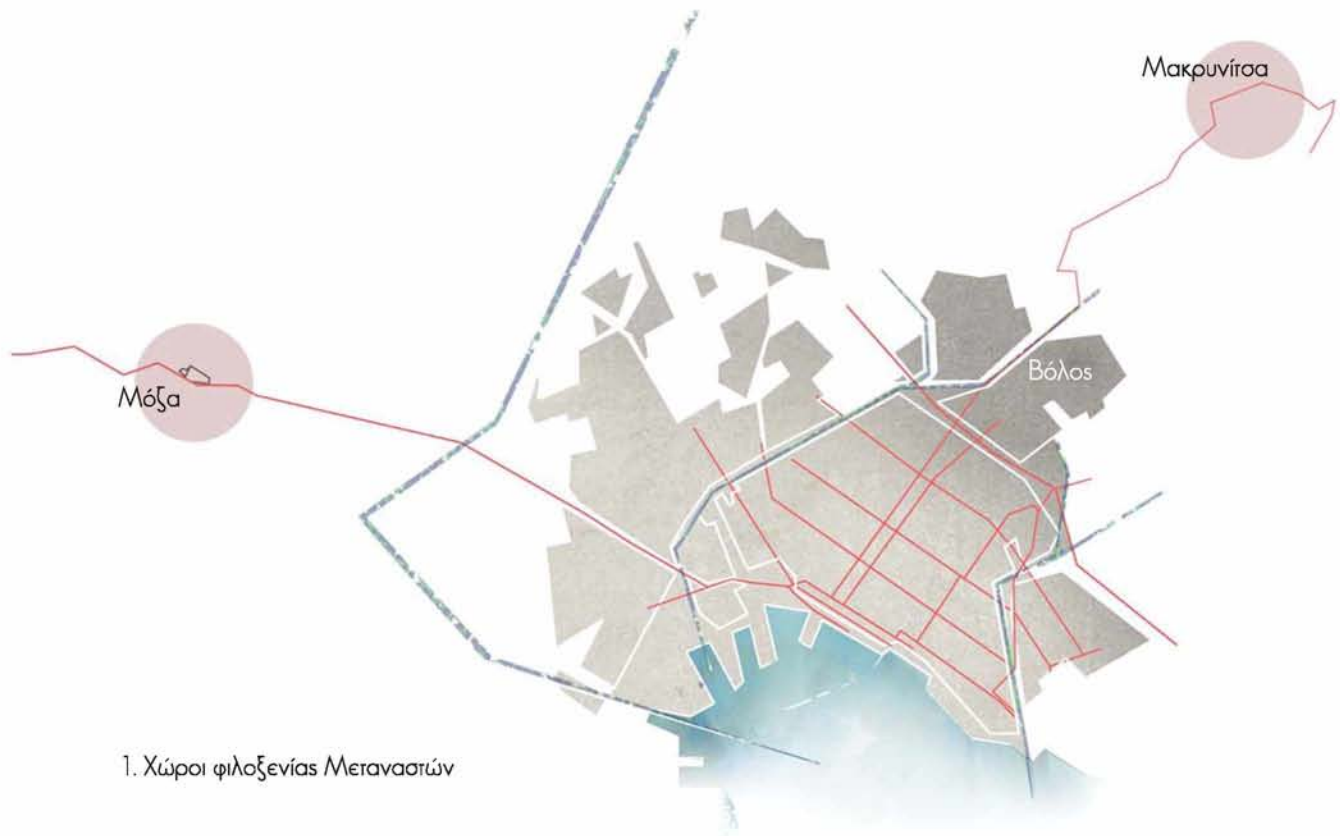
Ο διαχωρισμός που λαμβάνει χώρα μέσα σε ένα καθεστώς ενέργειας ,πρακτικής ή δράσης στους χώρους του στρατοπέδου έχει σκοπό την ανάδειξη του υγιούς κοινωνικού πολιτικού εθνικού αλλά και ευρωπαϊκού, δυτικού βιοπολιτικού σώματος. Η διάκριση αυτή λοιπόν υφίσταται δίνοντας απάντηση σχετικά με το «ποιες ζωές είναι άξιες να βιωθούν». Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, μπροστά στη σύγχρονη Βαρβαρότητα, οι μετανάστες ως υπάρξεις απογυμνωμένες που ζουν έξω από την επικράτεια του νόμου και των ίδιων των «ιερών φετίχ» του δυτικού πολιτισμού, βιώνουν την πλήρη αποπροσωποποίηση τους, την αποκόλληση από τον κόσμο και το σώμα τους. Ο Agarben χαρακτηριστικά επίσης κάνει αντιληπτό ότι «η γυμνή ζωή αναφέρεται στην πολιτική πράξη της εξαιρέσης από το πολιτικό, απηχεί το όριο μεταξύ βίας και νόμου, σηματοδοτεί το μεταίχμιο μεταξύ ζωής και θανάτου και το όριο ζωής και κυριαρχίας, κανόνα και εξαιρέσης, νόμου και παρανομίας. Η κατεχόμενη δομή όπου η κατάσταση εξαιρέσης υλοποιείται κανονικά, είναι το στρατόπεδο συγκέντρωσης.» (Agarben, G.:2003)

Η παρουσία των στρατοπέδων συγκέντρωσης στο αστικό τοπίο

Η εγκατάστασή τους γίνεται συνήθως σε στρατιωτικές υποδομές και αστυνομικές σχολές και ο φορέας διαχείρισής τους είναι η αστυνομία και ο στρατός. Επιπλέον χρησιμοποιούνται βιομηχανικά κτήρια και αποθήκες διότι πρόκειται για χρήσεις γης περιαστικού ή/και υπαίθριου χώρου όπου ο εντοπισμός τους από γειτονικούς οικισμούς καθίσταται δυσπρόσιτος ενώ συνορεύουν με δασικές και αγροτικές εκτάσεις. Στην περίπτωση του Βόλου, το κέντρο φιλοξενίας «Μόζα» βρίσκεται στο 4ο χλμ. της οδού Βόλου-Λάρισσας στην πρώην έκθεση αυτοκινήτων ΜΟΖΑΣ Α.Ε.

6. Απεικόνιση Μόζας Α.Ε.,
Πηγή: <http://gis.ktimanet.gr>

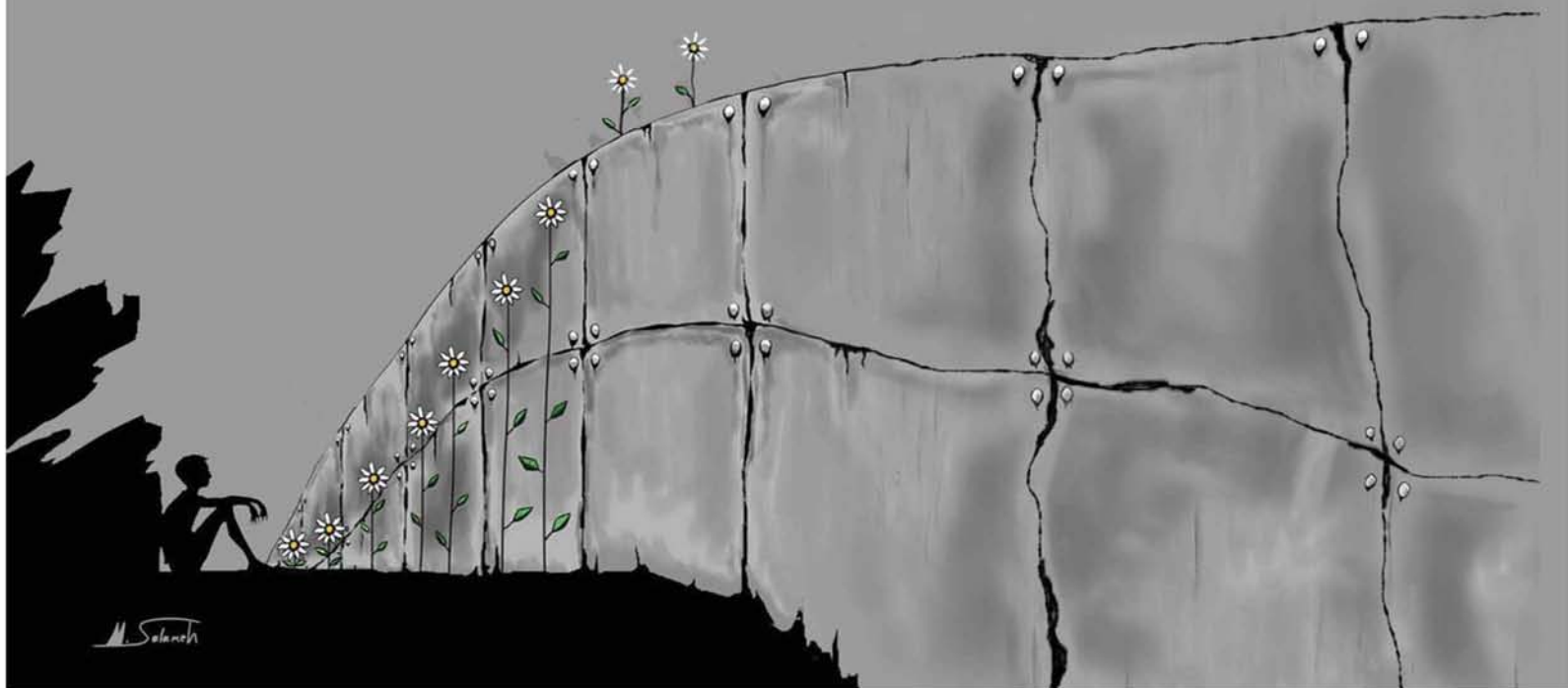

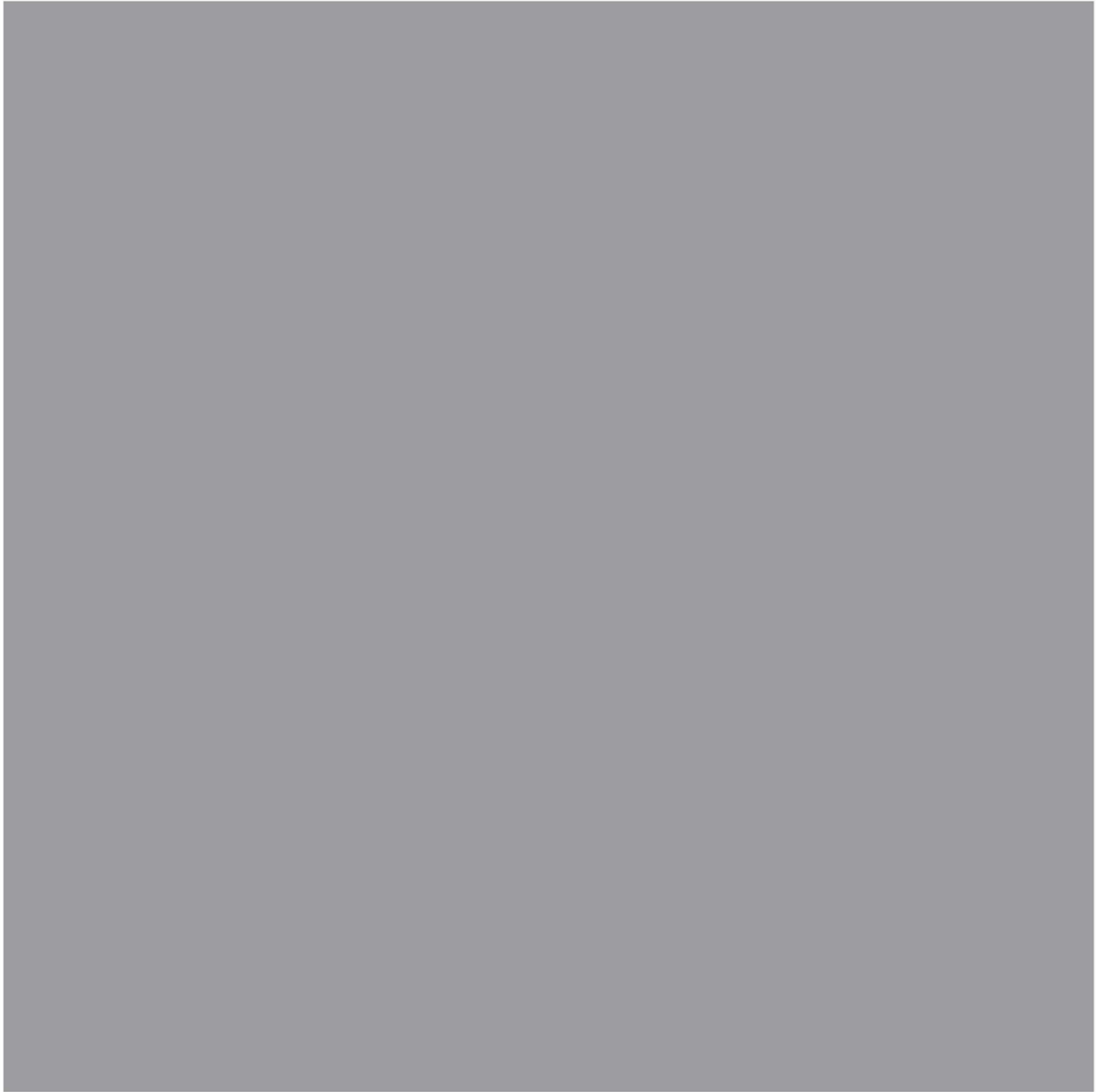
1. Χώροι φιλοξενίας Μεταναστών

Η απομόνωση που υφίστανται οι μετανάστες είναι εμφανής μιας και το κέντρο φιλοξενίας χωροθετείται στη Βιομηχανική περιοχή, δεν υπάρχει γεινίαση με άλλες χρήσεις γης όπως κατοικία, υπηρεσίες, εμπόριο. Επιπλέον η μεταφορά τους στην πόλη του Βόλου με σκοπό τόσο τη συνύπαρξη τους με τον ντόπιο πληθυσμό όσο και την εξυπηρέτηση των αναγκών τους κρίνεται τουλάχιστον δύσκολη διότι δεν υπάρχει πρόσβαση των αστικών μεταφορικών υποδομών και η μετακίνηση τους εκτελείται με τα υπεραστικά λεωφορεία που έχει ορίσει ο Δήμος μία φορά την ημέρα.

Σε περιπτώσεις όπου τα στρατόπεδα συγκέντρωσης βρίσκονται εντός του οικιστικού ιστού όπως στην Αμυδαλέζα και στην Κόρινθο, τοποθετούνται στα όρια των πολεοδομικών συγκροτημάτων και όχι εντός πυκνού αστικού ιστού. Αξίζει να σημειωθεί ότι λόγω αυτής της χωροθέτησης επικρατεί δυσκολία στην προσέγγιση των κτηρίων, περιορισμένη ορατότητα εξαιτίας φυσικών εμποδίων όπως τείχη ή εγκαταλελειμμένα κτήρια καθώς και έλλειψη κατάλληλης σήμανσης. Απόρροια όλων αυτών είναι η χωρική περιχαράκωση των τόπων αυτών και παράλληλα το κλίμα αποκλεισμού που δημιουργείται από τις διάφορες κοινωνικές ομάδες που τους πλαισιώνουν. (Κυρίση, Κ.:2014)

3 Η Πόλη και οι Μορφές Κατοίκησης

3.1 Κατοίκηση - Συμβίωση

Στην προσπάθεια να ορίσουμε τι είναι σπίτι, θεωρούμε ότι δεν είναι απλά ένα μέρος όπου προσφέρει ασφάλεια και τάξη αλλά συνδέεται με τις έννοιες της οικογένειας, της διαφύλαξης της προσωπικής ζωής, της ανασυγκρότησης και της ελευθερίας του ατόμου ενώ παράλληλα η επιλογή και τα χαρακτηριστικά του σπιτιού προβάλλουν και το επίπεδο της ζωής του. (*Wilkinson, M.: 1995*)

Συνολικότερα η ακαδημαϊκή κοινότητα αναγνωρίζει ότι η οικεία δεν αποτελεί απλά μια υλική υπόσταση, όμως δεν έχει οριστεί ενιαία ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά που οικοδομούν την έννοια του σπιτιού. Για παράδειγμα ο Gurney δεν αναγνωρίζει την υλική διάσταση του σπιτιού. (*Gurney, C.: 1990*) Πιο συγκεκριμένα θεωρεί ότι το σπίτι κατασκευάζεται ιδεολογικά από τα συναισθήματα και τις εμπειρίες των ανθρώπων που το αποτελούν. Ο Sommerville συμφωνεί με την θεώρηση του Gurney αλλά προσθέτει ότι οι άνθρωποι μέσω των ιδεολογικών φορμών της κοινωνικά κατασκευασμένης πραγματικότητας, διαχωρίζουν το ιδανικό σπίτι από το πραγματικό τους. (*Sommerville, P.: 1992*) Η υλική υπόσταση της στέγης από την άλλη προσφέρει σταθερότητα.

Η συμβίωση σαν έννοια αποτελεί θεωρητικό πεδίο άμεσα ή έμμεσα της πολεοδομίας και της αρχιτεκτονικής. Άλλες επιστήμες όπως η φιλοσοφία, η ανθρωπογεωγραφία, η κοινωνιολογία κ.ά., η κάθε μία από τη δική της σκοπιά και με τα δικά της θεωρητικά υπόβαθρα αναλύουν την ιστορική σύνδεση της συμβίωσης με την έννοια του «κατοικείν».

Ο «τόπος» όπως έχει οριστεί σε προηγούμενα κεφάλαια είναι το πεδίο όπου ενσαρκώνεται η πολυπλοκότητα του «κατοικείν» και συνδέεται αμφίδρομα με ένα σύνολο καθημερινών συνηθειών και στερεοτύπων που προκύπτουν από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Σχετικά με την υλική υπόσταση του «κατοικείν», δηλαδή ως προς το κτηριακό δυναμικό, ο Louis Kahn, θεωρεί σημαντικότερη την αναζήτηση της ουσίας από τις επιφάνειες των τετραγωνικών μέτρων και τις οικοδομικές γραμμές που έχουν ορίσει τεχνοκράτες σχεδιαστές. Συνεχίζοντας, δηλώνει ότι χρειάζεται επαναπροσδιορισμός της ουσίας, η οποία δεν προέρχεται από το «μετρήσιμο» όπως αποκαλεί, αλλά από το «μη μετρήσιμο», δηλαδή στην ιδέα ενός κτηρίου που θα είναι έτοιμο να στεγάσει έναν κόσμο μέσα στον κόσμο. Με άλλα λόγια δηλαδή, κάνει λόγο για τη διαχείριση ενός συνόλου από «τόπους», που θα καλύπτει τόσο τις υλικές όσο και τις άυλες ανάγκες των κατοίκων. Διευκρινίζεται ότι με τη λέξη «κάτοικος» δεν αναφερόμαστε μόνο στην συμβατική έννοια της κατοικίας, αλλά σε οποιονδήποτε χώρο, ιδιωτικό ή δημόσιο ο οποίος μπορεί να στεγάσει μόνιμη ή προσωρινή διαμονή. Η επικράτηση του όρου «χρήστη» παραπέμπει στην λειτουργικότητα χάνοντας την ουσία της ποιότητας. (*Kahn, L.: 1996*)

Η συμβίωση, η κοινή ζωή δηλαδή των κατοίκων του σπιτιού, της πλατείας, της γειτονιάς, της πόλης, αποδίδει την ταυτότητα των χώρων ενώ παράλληλα μας κατευθύνει σε μία καθημερινή επαφή με τον «άλλον». Η σύνθεση του αστικού ιστού δίνει ερμηνεία στη σύνθεση του χώρου και του χρόνου, πιο συγκεκριμένα το εδώ και το εκεί, το εγώ και το άλλος, αποτελούν κινητήριες έννοιες για την πολεοδομία ώστε να εφαρμόσει τα σχέδια της βάσει των κοινωνικών

αναγκών των κατοίκων. Η συμβίωση, λοιπόν, με τις σημερινές συγκυρίες, θα πρέπει να εξασφαλίζει ενότητες χώρων στις οποίες η καθημερινότητα του «κατοικείν» θα προσαρμόζεται στη «δίδυμη σχέση» της μονακικότητας ή της αυτό-συγκέντρωσης, και της συντροφικότητας - της συμβίωσης.

**Το υπάρχον υποκεφάλαιο είναι βασισμένο στο Βιβλίο «Συμβιώσεις: Η αρχιτεκτονική στην εποχή των φυσικοπολισμών και της τεχνητής φύσης», Κοτιώνης, Ζ., Τζιτζιλάκης, Γ.*

3.2 Κατοικίες Μεταναστών

Στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο μέρος των μεταναστών μένει σε αστικές περιοχές, εκ των οποίων οι μισοί διαμένουν στα μεγάλα ασικά κέντρα, δηλαδή, σε περιοχές με πληθυσμό 200.000 κατοίκους. (ΕΛΣΤΑΤ, 2014) Ενδιαφέρουσα είναι η μελέτη της γεωγραφικής κατανομής των μεταναστών εντός αστικών κέντρων και επιπλέον κατά πόσο υπάρχει συνοχή στη συνύπαρξη ντόπιων και μεταναστών.

Η πόλη αποτελεί σημείο αναφοράς για τις μεταναστευτικές ροές. Αυτό εξηγείται από μία σειρά λόγων. Αρχικά, εντός αστικού ιστού και κυρίως στο πυκνοκατοικημένο κέντρο του, υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες εργασίας και κατοικίας, ενώ το δίκτυο υποστήριξης ομοεθνών είναι μεγαλύτερο. Επιπλέον σημαντικό ρόλο παίζει το γεγονός των μειωμένων μετακινήσεων. Για ένα μεγάλο μέρος των μεταναστών η μετακίνηση αποτελεί εμπόδιο τόσο από οικονομικής σκοπιάς όσο και υπό το πρίσμα της απουσίας των απαραίτητων εγγράφων. Έτσι λοιπόν είτε καταναγκαστικά είτε από προσωπική επιθυμία, οι μετανάστες κατοικούν σε μεγαλύτερο βαθμό στις πόλεις.

Για να προσεγγίσουμε και το δεύτερο σκέλος της γεωγραφικής κατανομής των μεταναστών θα πρέπει να ορίσουμε γεωγραφικά και χωρικά τον κοινωνικό διαχωρισμό. Υποστηρίζεται ότι ο κοινωνικός διαχωρισμός προκύπτει από μία οριζόντια μετακίνηση η οποία με τη σειρά της δημιουργεί κοινωνικά ομοιογενείς περιοχές που οδηγούν πολλές φορές σε χωρική απομόνωση των οικονομικά υποδεέστερων ομάδων στην πόλη. (Μαλούτας, Θ.:2009) Οι μετανάστες συνήθως ανήκουν σε αυτές τις ομάδες ενώ παράλληλα στην χωρική τους απομόνωση συμβάλλει και η εθνοτική διαφοροποίηση. Η εθνοτική διαφοροποίηση έγκειται βάσει της φυλετικής ιεραρχίας του αστικού χώρου, η οποία αποτελεί απόρροια κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. (Smith, S.J.: 1989)

Το κέντρο του αστικού ιστού αποτελεί από τις πρώτες επιλογές για μεταναστευτική κατοικία. Αυτό εξηγείται διότι, κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης υπάρχει διαθέσιμο κτηριακό δυναμικό σε προσιτές τιμές. Σχετικά με την ελληνική πόλη, καθ' όλη την εξέλιξη των τελευταίων ετών, τα μεσαία και υψηλά στρώματα δεν διέφυγαν σε μεγάλο βαθμό στα προάστια συγκριτικά με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Παρ' όλα αυτά οι όποιες μετακινήσεις άφησαν ανεκμετάλλετα κελύφη τα οποία καλύφθηκαν τόσο από χαμηλόμισθους ντόπιους όσο και μετανάστες. Σαφώς κατά καιρούς εφαρμόζονται προγράμματα αναβάθμισης περιοχών του κέντρου και κατά επέκταση και αύξηση των τιμών γης, συνεπώς οι συνοικίες των μεταναστών εναλλάσσονται. Ανάμειξη ντόπιων και μεταναστών παρατηρείται στις περιοχές κατοικίας των κοινωνικών τάξεων. Πιο συγκεκριμένα παρόλο που εντός της πόλης υπάρχουν πιο πλούσιες γειτονιές από κάποιες άλλες η κοινωνική διαφοροποίηση εκφράζεται περισσότερο κάθετα παρά οριζόντια, δηλαδή στο ίδιο κτήριο παρατηρούμε ότι οι οικονομικά ευκατάστατοι κατοικούν στους επάνω ορόφους ενώ τα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα και οι μετανάστες στεγάζονται στα ισόγεια και στα ημιυπόγεια. (Leodidou, L.:1997) Οι πολιτικές αστικού εξευγενισμού (gentrification) καθώς και η επιστροφή όσων μετακινήθηκαν στα προάστια, ενισχύει και αυτή την «καθ' ύψος» συγκατοίκηση ντόπιων και μεταναστών. (Arbaci, S.:2007)

7. Προσφυγικές Κατοικίες
στην Αθήνα
Πηγή: www.newpost.gr

Σύμφωνα με τις παραπάνω αναφορές, στην ελληνική πόλη δεν συναντάμε έντονα χωρικές συγκεντρώσεις εθνοτικών ομάδων. Το συμπέρασμα είναι γενικόλογο διότι οι χωρικές συγκεντρώσεις δεν παρουσιάζουν ομοιότητα ούτε σε όλες τις ελληνικές πόλεις ούτε και σε όλες τις εθνοτικές ομάδες. Παραδείγματος χάρη οι μετανάστες από την Κίνα συγκροτούν συγκεντρώσεις κατοικίας και εμπορίου (China-towns) σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, ενώ οι Αλβανοί που αποτελούν την πολυπληθέστερη μεταναστευτική ομάδα βρίσκονται διάχυτοι στον αστικό ιστό. (Μπασιάκου, Ν.:2009) Επομένως τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε εθνοτικής ομάδας συντελούν σημαντικό παράγοντα ως προς το βαθμό της χωρικής συγκέντρωσης. Σημαντική διευκρίνιση είναι ότι οι έννοιες του χωρικού αποκλεισμού και της χωρικής συγκέντρωσης ενώ φαίνεται να συγγενεύουν δεν είναι ταυτόσημες. Οι μετανάστες επιλέγουν, ιδιαίτερα τον πρώτο καιρό της μετακίνησης τους να κατοικούν κοντά σε ομοεθνείς τους. Αυτή είναι μια λογική πρακτική γιατί με αυτόν τον τρόπο νιώθουν οικεία και ασφαλείς. Όταν όμως φτάνει στο σημείο η περιοχή να αποκτά απόλυτη ομοιογένεια φυλετικών χαρακτηριστικών με οριακές συνθήκες διαβίωσης τότε μπορούμε να μιλήσουμε με όρους χωρικού αποκλεισμού ή πιο στοχευμένα ghetto.

Συμπερασματικά στις περισσότερες περιπτώσεις, οι συνθήκες κατοίκησης για τους μετανάστες είναι συμφορημένες. Οι περισσότεροι κατοικούν εκεί όπου μπόρεσαν να βρουν φθηνή στέγη, δηλαδή κυρίως στις περιοχές με απόθεμα παλαιών κατοικιών. Τα τελευταία χρόνια αρκετοί μετανάστες ζουν με τις οικογένειες τους σε διαμερίσματα ή παλαιά κτίρια όχι μόνο σε υποβαθμισμένες και λαϊκές αλλά και σε μεσοαστικές συνοικίες των μεγάλων πόλεων. Συχνά συναντούν δυσκολίες στην ενοίκιαση σπιτιών, διότι οι ιδιοκτήτες για διάφορους λόγους δεν θέλουν αλλοδαπό ενοικιαστή. Οι κατοικίες όπου ζουν οι μετανάστες στερούνται βασικών ανέσεων όπως π.χ. θέρμανση. Σε σύγκριση με τα ελληνικά νοικοκυριά οι μετανάστες διαθέτουν κατοικίες μικρότερες από τις ανάγκες τους.

3.3 Πόλη και μετανάστες

Η ανάλυση της γεωγραφίας των μεταναστών που έγινε παραπάνω κρίνεται σημαντική για να βοηθήσει στην προσέγγιση της σχέσης των μεταναστών με το δημόσιο χώρο. Γεννιούνται διάφορα ερωτήματα σχετικά με αυτό όπως η παρουσία τους, η αλληλεπίδραση με τις υπόλοιπες κοινωνικές ομάδες καθώς και κατά πόσο συμβάλλουν στη δημιουργία του διπόλου εμείς και οι άλλοι.

Ο αστικός ιστός της σύγχρονης πόλης ο οποίος αποτελείται τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς χώρους, απαρτίζεται από πλειάδα κοινωνικών ομάδων με ετερόκλητα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, γεγονός που ενισχύεται και από την παρουσία των μεταναστών. Η πολιτισμική διαφοροποίηση του αστικού ιστού σχετίζεται τόσο με την κοινωνική και ταξική διαστρωμάτωση του πληθυσμού όσο και με τις οικονομικές και πολιτικές θέσεις που αυτή αναπαράγει. Οι μετανάστες ως επί το πλείστον αποτελούν κομμάτι της εργατικής τάξης. Έτσι θα μπορούσαμε να πούμε ότι ένα χαρακτηριστικό του αστικού κοινωνικού ιστού είναι ότι ομαδοποιεί άτομα με κοινά οικονομικά και κοινωνικά στοιχεία τα οποία πηγάζουν από την ταξική τους θέση και δημιουργούν μια πολιτισμική διαφορετικότητα.

Οι μετανάστες στο σύνολο τους ταυτίζονται σε κοινωνικό επίπεδο παρά τις πολιτισμικές και εθνοτικές τους διαφορές. Σε αντιστοιχία, οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές διαφοροποιήσεις ντόπιων και μεταναστών, ενδεχομένως να δημιουργήσουν αντιπαλότητες με ρατσιστικές διαστάσεις. Η σύγκλιση και η απόκλιση των κοινωνικών ομάδων έχουν χωρική αποτύπωση στον αστικό ιστό και η προσέγγιση της πόλης με τους μετανάστες αποτελεί δύσκολο εγχείρημα. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί ποικιλοτρόπως, είτε αναλύοντας το σχεδιασμό του αστικού ιστού και την τομή των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών σχέσεων που λαμβάνουν χώρα σε αυτόν, είτε μιλώντας για το μετανάστη «στριμώχνοντας» στη λέξη διαφορετικά υποκείμενα.

3.4 Κατοικώντας το δημόσιο χώρο της πόλης

Οι περιοχές της ελληνικής πόλης όπως περιγράφηκε και παραπάνω χαρακτηρίζονται τόσο από εθνική όσο και από κοινωνική ποικιλομορφία. Επομένως και ο δημόσιος χώρος είναι ένας χώρος με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά και στον οποίο η συνάντηση με τον «ξένο», τον «άλλο», το «διαφορετικό» δημιουργεί άλλοτε ένα αρνητικό κλίμα και άλλοτε ουδέτερες αλληλεπιδράσεις.

Σχετικά με τους μετανάστες, οι οποίοι αποτελούν μια κοινωνικά και πολιτισμικά περιορισμένη ομάδα, ο δημόσιος χώρος είναι πολύ σημαντικός για αυτούς και για αυτό το λόγο διαμορφώνουν μέσα από την εγκατάστασή τους σε αυτόν, την ταυτότητά τους. Στο δημόσιο χώρο οι μετανάστες συναντιούνται για να μιλήσουν τη μητρική τους γλώσσα, για να ανταλλάξουν πληροφορίες για ζητήματα που τους απασχολούν όπως το σπίτι, η δουλειά, η άδεια παραμονής κ.λπ., για να αγοράσουν προϊόντα από τους τόπους τους, για να περάσουν τον ελεύθερο τους χρόνο κ.λπ. (BuzοBirt, Σ.: 2006) Επιπλέον, οι μετανάστες έχουν την τάση να χρησιμοποιούν τους δημόσιους χώρους της πόλης σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι ντόπιοι. Αυτό οφείλεται σε μια σειρά από λόγους, κυριότεροι από τους οποίους είναι οι ίδιες οι συνθήκες κατοίκησης στα σπίτια. Δύο και περισσότερες οικογένειες σε ένα σπίτι είναι ένα συνηθισμένο μοτίβο συγκατοίκησης. Μέσα από αυτήν τη διαδικασία, ο δημόσιος χώρος λαμβάνει τα χαρακτηριστικά των μεταναστών και γίνεται ο τόπος που γμιρίζει μνήμες και εμπειρίες της πατρίδας που άφησαν πίσω, μόνιμα ή προσωρινά. (King, R.: 1995)

Επιπλέον, η ζωνική σημασία που δίνουν οι μετανάστες στο δημόσιο χώρο δεν σχετίζεται αποκλειστικά με τη συχνότητα της παρουσίας τους σε αυτόν αλλά και με τον τρόπο που τον οικειοποιούνται. Συχνά παρατηρούμε σε πάρκα και πλατείες να στήνονται πρόχειρες κατασκευές γύρω από τις ήδη υπάρχουσες, ώστε να δημιουργηθεί ο απαραίτητος χώρος για να καθίσει μια μεγάλη παρέα ή να παίξει κάποιο παιχνίδι. Πιο αναλυτικά, οι μετανάστες αλλάζουν τη μορφή του δημόσιου χώρου με τις καθημερινές τους πρακτικές: όταν περνούν τον ελεύθερο χρόνο τους σε δρόμους και πλατείες, ανοίγοντας μικρά μαγαζιά με το ιδιαίτερο χρώμα της πατρίδας τους εμπορευόμενοι προϊόντα και υπηρεσίες, ως πλανόδιοι και μικροπωλητές σε προσωρινές αγορές στο δρόμο, ως άστεγοι. Πιο σπάνια, εμφανίζονται σαν πολιτικά υποκείμενα που αρθρώνουν λόγο ή δρουν στην πόλη. Η μεταφορά των δραστηριοτήτων κλειστού χώρου, καθώς και η μεταβολή της μορφής του αστικού ανοικτού χώρου, διαφοροποιούν το «κανονικό» πρότυπο. Έτσι η λειτουργία του «κατοικείν», εκρήγνυται ή διασπάται σε μία σειρά από επί μέρους δραστηριότητες οι οποίες ήδη υπάρχουν στην «κανονική» μορφή της κατοικίας, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο μια συνθήκη η οποία δεν ορίζει μόνο τη χρήση αλλά και την κατοίκηση του δημόσιου χώρου. (Κουσιδώνης, Χ. & Νικολή, Α.:2012)

Εμφανώς, αυτού του τύπου η κατοίκηση έρχεται σε ρήξη με το «κανονικό πρότυπο», αφού μία πυρηνική οικογένεια, η οποία κατοικεί σε ένα διαμέρισμα και οι δραστηριότητες του ελεύθερου της χρόνου καθώς και οι διαδικασίες κοινωνικοποίησής της λαμβάνουν χώρα σε τόπους κατανάλωσης και διασκέδασης. Είναι λογικό ο δημόσιος χώρος να αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα της κατοίκησης αρχικά για να εξασφαλιστεί η ψυχική ηρεμία του ατόμου. Παράλληλα

8. Μετανάστες σε Πλατεία

Πηγή: <https://kompreser.espivblogs.net/2011/09/09/synantiseis-stin-poli/>

και δεδομένης της αδυναμίας πολλών μεταναστών να κοινωνικοποιηθούν με τον τρόπο και στους τόπους που το κάνουν οι ντόπιοι, δηλαδή σε τόπους κατανάλωσης και διασκέδασης, λόγω έλλειψης χρημάτων ή/και ρατσιστικού αποκλεισμού τους, ο δημόσιος χώρος λειτουργεί ως ο τόπος όπου εκπληρώνει αυτήν την κρίσιμη λειτουργία. Η σύγκριση των δύο τύπων κατοίκησης δίνει εξήγηση στο γεγονός ότι τα κυρίαρχα μέσα συγχέουν την έντονη παρουσία των μεταναστών στο δημόσιο χώρο με την υποβάθμιση του. Στην πραγματικότητα, η υποβάθμιση αυτή σημαίνει την επαναδιαπραγμάτευση του ρόλου του δημόσιου χώρου στην πόλη. Η κατοίκηση του δημόσιου χώρου είναι μία πολιτική πράξη, παρότι μπορεί τα υποκείμενα να μην φέρουν άμεσα πολιτική ταυτότητα.

Βέβαια, από τους δημόσιους χώρους της πόλης δεν λείπει το κυνηγητό των μεταναστών είτε με «σκούπες της αστυνομίας» είτε με τη δράση παρακρατικών. Αυτή η κίνηση έχει σαν συνέπεια ή και στόχο να στερήσει από τους μετανάστες οποιονδήποτε «αυτόνομο» τρόπο να καθορίσουν τη ζωή τους, ακόμη και στα πιο στοιχειώδη. Στερώντας τους το δικαίωμα να βρίσκονται στο δημόσιο χώρο, ουσιαστικά στερείται το δικαίωμα στην επιβίωση σύμφωνα με τα παραπάνω. Ταυτόχρονα, το κυνηγητό αυτό επιβάλλει, με την ωμή πλέον βία, το κυρίαρχο «κανονικό» πρότυπο κατοίκησης και ζωής. Η λογική συνέπεια της έξωσης του «άλλου» από την πόλη, λέγεται φυλακή και στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Εν κατακλείδι, οι συμπεριφορές και οι αντιλήψεις των διαφορετικών κατοίκων-ομάδων καθορίζονται σε ένα σημαντικό βαθμό από τα ήθη και τις συνήθειες του λαού στον οποίο ανήκουν και τις οποίες εκδηλώνουν στον άμεσο ζωτικό χώρο. Με άλλα λόγια, οικειοποιούνται και θεωρούν τον δημόσιο χώρο ως τμήμα του σπιτιού τους, δημιουργώντας μια νέα συνθήκη αμοιβαίας συνύπαρξης ενώνοντας τελικά την ιδιωτική με την δημόσια κατοικία. Η χρήση του ως διέξοδο από άτομα που τον ζουν καθημερινά και τον καθιστούν προέκταση της ιδιωτικής τους κατοικίας, σε συνδυασμό με την φροντίδα και την προσοχή που του προσφέρουν, τον αναβαθμίζουν. Το δικαίωμα στην πόλη μεταφράζεται ως δικαίωμα στην «κατοίκηση» του δημόσιου χώρου της πόλης με τους δικούς τους κάθε φορά όρους, ως «άλλοι». Κατοικώ σημαίνει συμμετέχω σε μια κοινωνική ζωή, διαπλάθω τον χώρο και τον προσαρμόζω στις ανάγκες της ίδιας κατοίκησης.

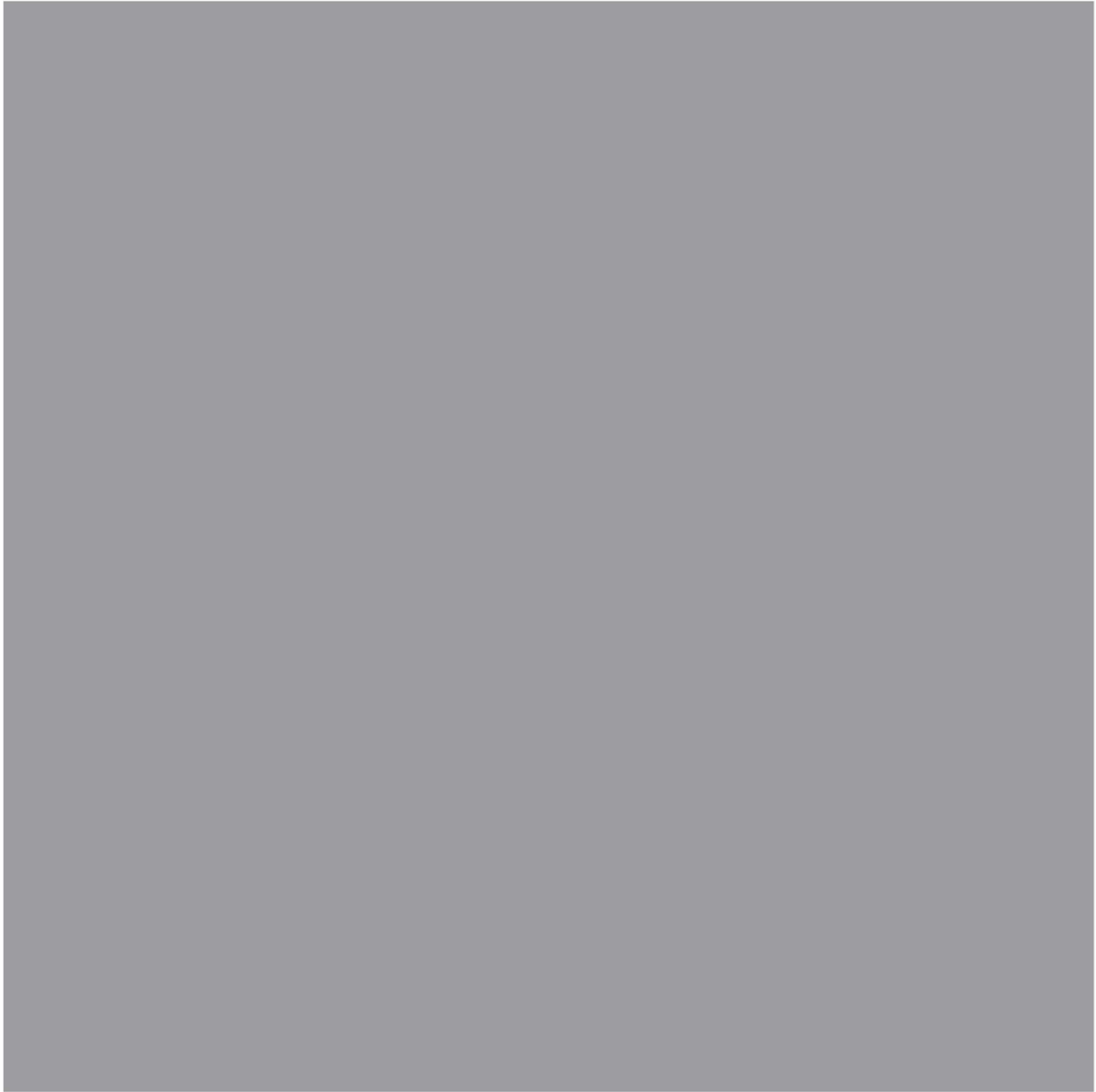
3.5 Η πόλη ως ευκαιρία συμβίωσης

Οι κοινωνίες παράγονται και οι χώροι χτίζονται μέσα από τη συνεχή και ενσυνείδητη ανθρώπινη πρακτική. Ο φόβος της μητρόπολης προκαλεί ιδιωτικοποίηση των χώρων και αιτήματα αυξημένης επιτήρησης και ελέγχου, ταυτόχρονα όμως υπάρχει το αίτημα για αστική κουλτούρα και για σχεδιασμούς που δίνουν νόημα στην πόλη. Αυτά που θεωρούνται σήμερα επιτυχημένα έργα αστικού σχεδιασμού είναι αυτά που δίνουν έμφαση στην επικοινωνία, στην πολυλειτουργικότητα, στη συνέχεια του αστικού ιστού, στην κατασκευή του δημόσιου χώρου ως συνεχές σύστημα πολλαπλών ταυτοτήτων. Μαζί και πέρα από αυτά, η γοητεία της πόλης στηρίζεται στη δυνατότητα της να εμπεριέχει τους πολλούς άλλους, διαφορετικούς ή σαν εμάς, και να επιτρέπει τη δημιουργία κοινοτήτων με ειδικά ενδιαφέροντα ή κοινά στοιχεία. Μας γοητεύει η πόλη για τη δυναμική του τυχαίου, για το απρόβλεπτο των καταστάσεων της, για την πολλαπλότητα των πρακτικών της, για την εν δυνάμει συνάντηση με άλλους ανθρώπους.

Η πόλη είναι κατεξοχήν δικτυακή, με την έννοια ότι περιέχει πολλαπλά συστήματα, διαφορετικά μεταξύ τους, που όμως είναι συνδεδεμένα σε σημεία ή περιοχές. Με τον τρόπο αυτόν προσφέρει πολλαπλές επιλογές χώρων, ανθρώπων και δραστηριοτήτων. Είναι ακριβώς αυτή η διάσταση των πολλαπλών συστημάτων και δυνατοτήτων επιλογής που περιέχει δομικά την έννοια του αγνώστου, του απρόβλεπτου.

4. Συμβίωση ντόπιων και ξένων σε κοινούς χώρους

4.1 Κοινά

Δίνοντας έναν ορισμό για τα κοινά, αρχικά λέμε ότι είναι οτιδήποτε ανήκει στον κοινό πλούτο δηλαδή τον αέρα, το νερό, τους καρπούς της γης και συνολικότερα αναφερόμαστε στους κοινούς πόρους. Βέβαια στην καπιταλιστική κοινωνία, τα κοινά αυτά στην ουσία είναι περιφραγμένα για την ανάπτυξη του κεφαλαίου. Θεωρούμε επίσης, ότι το κοινό είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής παραγωγής που είναι αναγκαία για την κοινωνική αλληλεπίδραση και την ανάπτυξη της παραγωγής γνώσεων, γλωσσών, κωδικών, πληροφοριών, συναισθημάτων κ.ο.κ. που απαιτούνται για την αυτοδιαχείριση των πόρων χωρίς της ύπαρξη κάποιας ηγεσίας ορατής ή αόρατης. (Κωτσάκης, Δ.:2012) Τα κοινά ξεκινούν από τη συγκρότηση ενός πλήθους σε δημόσιο σώμα, δηλαδή από τη δημιουργία μιας κοινότητας, η οποία έχει στο φαντασιακό της την «κατάργηση της σημερινής κατάστασης».

Αρχικά όλα τα κοινά αφορούν μια κοινή διαχείριση των πόρων με μη εμπορευματικό χαρακτήρα για την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου. Είναι γεγονός πως για να λειτουργήσουν τα κοινά κατά αυτόν τον τρόπο είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν από κοινότητες, οι οποίες απαρτίζονται από ανεξάρτητα άτομα που προσδιορίζουν τον τρόπο της δραστηριοποίησης. Επίσης δεν χρειάζεται να γίνουν αντιληπτές ως «ομοιογενείς» στα πολιτιστικά και ποιοτικά τους χαρακτηριστικά. Το τελευταίο και πιο σπουδαίο όμως χαρακτηριστικό, είναι οι κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται μέσα από αυτή τη διαδικασία του «commoning» που μπορεί να αναπαράγει και να δημιουργεί τα κοινά. Αυτό που αναμφισβήτητα μπορούμε να ορίσουμε για τα κοινά είναι πως διαμορφώνονται και λειτουργούν από το πως επιλέγουμε εμείς να τα διαχειριζόμαστε μέσω της συμμετοχής μας.

Η έννοια του «commoning», δηλαδή των σχέσεων και διαδικασιών που δημιουργούν τα κοινά μπορούμε να πούμε πως είναι αυτή η διαδικασία που συστήνει, συνθέτει, συντάσσει και τελικά είναι αυτή που θα μπορέσει να υποστηρίξει και να περιφρουρήσει τα κοινά, δηλαδή αποτελεί τον καταλύτη μέσω του οποίου συστήνονται, συνθέτονται και συντάσσονται τα ποιοτικά στοιχεία, δηλαδή οι αξίες, οι εμπειρίες, οι γνώσεις, τα συναισθήματα, οι κανόνες, οι κώδικες που μπορούν να συγκροτήσουν, να παράγουν και να αναπαράγουν τα κοινά.

4.2 Κοινά & Περιφράξεις

Θεωρείται αναγκαίο να αναφερθούν οι έννοιες των κοινών και των περιφράξεων και στη συνέχεια να οριστεί ο κοινός χώρος. Πιο συγκεκριμένα οι βασικές προσεγγίσεις που αναπτύσσονται γύρω από τα κοινά και τις περιφράξεις είναι:

i. Οι Νεοφιλελεύθερες αναλύσεις, οι οποίες επιτρέπουν την ελεύθερη πρόσβαση στους κοινούς πόρους όπου σύμφωνα με τον Bromley προσκόμισαν τρεις ιδιότητες: την αδιαιρετότητα, το μη αποκλεισμό και τη μη αφαιρεσιμότητα. Η απόδοση των παραπάνω ιδιοτήτων στους κοινούς πόρους επιδιώκει να δικαιολογήσει την ανεμπόδιση χρήση τους από το κεφάλαιο. (Bromley, D.W.: 1991)

ii. Οι Νεοκεϋνσιανές αναλύσεις, που αφορούν σοσιαλδημοκρατικές απόψεις, οι οποίες απαιτούν την κρατική και θεσμική κατοχύρωση των κοινών μέσω του καπιταλιστικού συστήματος αποδεχόμενες ταυτόχρονα τους πόρους ως κοινούς με περιορισμένη όμως πρόσβαση.

iii. Οι πιο ριζοσπαστικές αναλύσεις, οι οποίες προβάλλονται μέσω του αυτόνομου μαρξισμού. Ουσιαστικά είναι μια θεωρία που υποστηρίζει πως τα κοινά δεν θα έπρεπε να είναι ούτε ιδιωτικά ούτε κρατικά αλλά να προσφέρονται σε όλους, δημιουργώντας δεσμούς συνεργασίας και εμπιστοσύνης σε κοινοτικό επίπεδο. Ακόμη, απωθούν εμπορικές σχέσεις μεταξύ του χρήστη και του ίδιου του πόρου, θέτοντας την ελεύθερη πρόσβαση στο επίκεντρο.

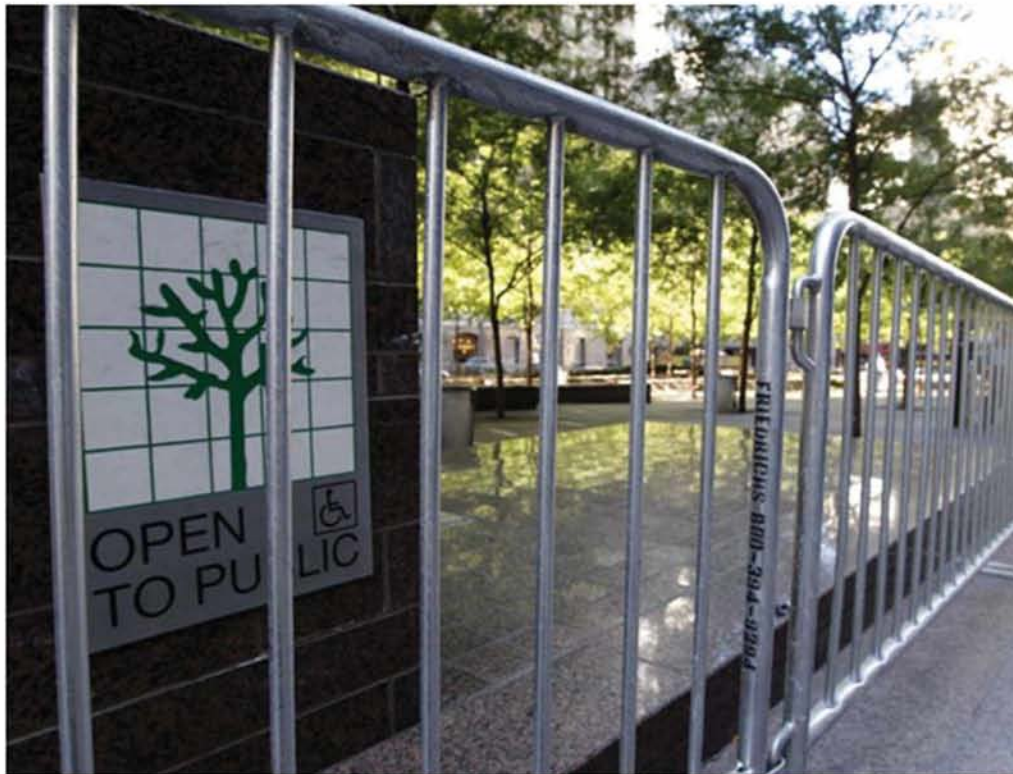
Τα τελευταία χρόνια όμως έρχονται στο επίκεντρο οι θεωρίες «υπέρ των περιφράξεων» και εκείνες περί του «κομμουνισμού των κοινών». Οι «υπέρ των περιφράξεων» προσεγγίσεις αφορούν στην εκμετάλλευση των πόρων με γνώμονα το κέρδος και τον υλικό ευδαιμονισμό, ανοίγοντας δρόμο για την ιδιωτικοποίηση των «κοινών πόρων» και την εμπορική τους προώθηση, καθώς μπορεί να είναι πόροι ατομικής (Hardin, G.: 1968) ή κρατικής ή και συλλογικής (Ostrom, E.: 1990) ιδιοκτησίας. Μιλάμε λοιπόν για μια «ποροκεντρική» προσέγγιση, η οποία θέτει ως κεντρικό της άξονα την χρησιμοποίηση κάθε είδους πόρου με στόχο την εμπορική εκμετάλλευση του, γεγονός που οδηγεί στην ενδυνάμωση των κοινωνικών ανισοτήτων και χρησιμοποιεί τον άνθρωπο ως καταναλωτικό ον μέσα από μια σχέση «κόστους - οφέλους».

Οι προσεγγίσεις του «κομμουνισμού των κοινών» (De Angelis, M.: 2009, Hardt, M., Negri, A.: 2009), εναντιώνονται σε οποιαδήποτε ποροκεντρική προσέγγιση των κοινών, βασισμένες στην αυτοδιαχείριση των πόρων και στην προστασία τους από κάθε εμπορευματοποιημένη χρήση. Αντιμετωπίζουν τους πόρους, φυσικούς και μη, ως αγαθά τα οποία θα πρέπει να ανήκουν και να χρησιμοποιούνται από όλους, δίχως διακρίσεις, ώστε να εξομαλύνουν τις κοινωνικές σχέσεις μέσω της αυτό-οργάνωσης και της συλλογικής δημιουργίας των κοινών. Βάζουν με σαφήνεια, λοιπόν, τρία χαρακτηριστικά ταυτόχρονα: τους κοινούς πόρους, τους κοινωνικούς χώρους και τις κοινωνικές σχέσεις των κοινών (commoning).

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά εξηγούνται ως εξής σύμφωνα με τον De Angelis:

i) Περιφράξεις των Κοινών Πόρων: Αναφέρονται στις κλασικές αλλά και νέες περιφράξεις οι οποίες σχετίζονται με την εμπορευματοποίηση των φυσικών πόρων, της ενέργειας, των σπόρων και του φυτογενετικού υλικού και ακόμη τις περιφράξεις της γνώσης, των έμφυλων ταυτοτήτων, την αρπαγή κουλτούρας κλπ. Όταν αναφερόμαστε σε χωρικό-αστικό επίπεδο ως περιφράξεις μπορούμε να θεωρήσουμε τις αναπλάσεις και τον αστικό εξευγενισμό (gentrification), τις πολιτικές ενοικίων κ.α. Βασικό στοιχείο αυτών των αναπλάσεων αποτελεί η μονιμότητα της πρωταρχικής συσσώρευσης του κεφαλαίου και εν τέλει ο διαχωρισμός των ανθρώπων από τα μέσα παραγωγής.

ii) Περιφράξεις των Κοινοτήτων: Αναφέρονται στην κοινωνική και πολιτική συγκρότηση των περιφραγμένων κοινοτήτων όπου ήδη έχει λάβει χώρα η περίφραξη των κοινωνικών σχέσεων, κοινωνικών υποκειμένων και κοινών πόρων μέσα από τη διαδικασία της συμπερίληψης ή του αποκλεισμού. Σε χωρικό επίπεδο τα παραδείγματα των περιφράξεων είναι οι -περιφραγμένες κοινότητες (gated communities), τα στρατόπεδα κράτησης μεταναστών, τα σφρονιστικά ιδρύματα, τα επιχειρηματικά cluster, τα mall, καθώς και τα κάθε είδους γκέτο.

9. Περίφραξη
σε Δημόσιο Χώρο

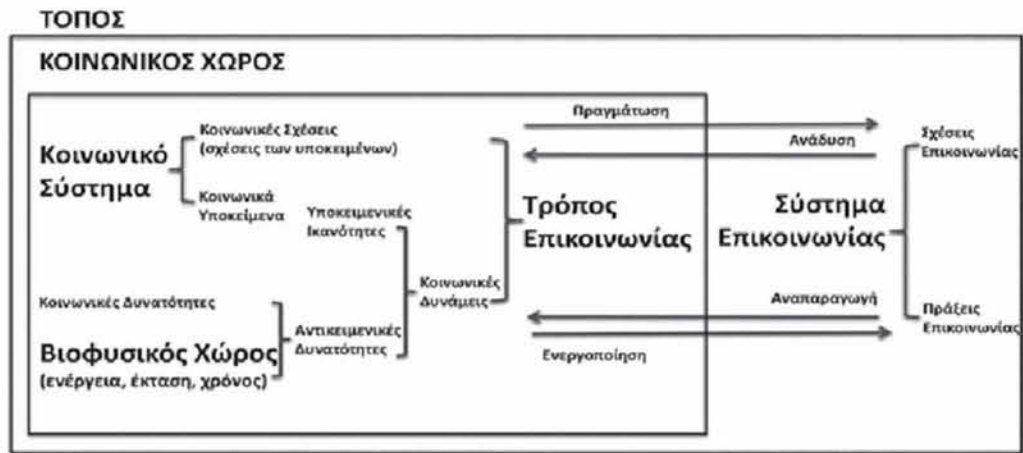
Πηγή:

<https://d279m997dpfwgl.cloudfront.net/wp/2017/05/05>

11_zuccotti.jpg 80

4.3 Κοινός χώρος

Έχουμε εξετάσει σε άλλο κεφάλαιο την εννοιολόγηση της έννοιας του χώρου. Εδώ Βασισζόμενες στις χωρικές αναλύσεις του Κωτσάκη και του Τσαβδάρουλου θα προσπαθήσουμε να ορίσουμε τον κοινό χώρο. Αρχικά ο Κωτσάκης θεωρεί τον Κοινωνικό χώρο ως τη «σύμπραξη» του Φυσικού Χώρου, ενέργεια, έκταση, χρόνος, με το Κοινωνικό Σύστημα, κοινωνικές σχέσεις και κοινωνικά υποκείμενα, και τον Τρόπο Επικοινωνίας, κοινωνικές σχέσεις και κοινωνικές δυνάμεις, ο οποίος με τη σειρά του αλληλεπιδρά με το Σύστημα Επικοινωνίας, πράξεις και σχέσεις επικοινωνίας. Επιπλέον, για τον Κωτσάκη ο τόπος είναι ο βιωμένος κοινωνικός χώρος. (Κωτσάκης, Δ.:2012) Παρατίθεται η σχηματική απεικόνιση.

10. Διάγραμμα Τόπου-Κοινωνικού Χώρου, Πηγή: Τσαβδάρουλου 2014 - Ισανμπούλ Η πιο όμορφη πόλη: Ο εξεγεμμένος κοινός χώρος. Χωρική ανάλυση της εξέγερσης του Γκεζί

Ως ορισμό του Κοινού Χώρου θα υιοθετήσω τη διατύπωση του Τσαβδάρουλου ο οποίος προτείνει «Τη διαλεκτική σχέση-ενότητα μεταξύ του Βιοφυσικού Χώρου των κοινών πόρων με τον Τρόπο Επικοινωνίας και τον Χώρο των Κοινοτήτων». Πιο συγκεκριμένα αναλύει ότι «Ο Βιοφυσικός Χώρος των Κοινών Πόρων, ως Αντικειμενική Δυνατότητα σε ενότητα με τις Κοινωνικές Δυνατότητες, ορίζεται, αρθρώνεται, συστήνεται, δημιουργείται, κατασκευάζεται ή ανακτάται κάθε φορά από τον Τρόπο Επικοινωνίας των Κοινωνικών Σχέσεων και Κοινωνικών Δυνάμεων. Οι Κοινωνικές Δυνάμεις, ως ενότητα Αντικειμενικών Δυνατοτήτων και Υποκειμενικών Ικανοτήτων, ενεργοποιούν τις Πράξεις Επικοινωνίας και αναπαράγονται μέσω αυτών. Ταυτόχρονα, οι Κοινωνικές Σχέσεις, ως σχέσεις των υποκειμένων, αναδύονται από τις Σχέσεις Επικοινωνίας, σχέσεις των πράξεων, και πραγματώνονται μέσω αυτών. Τέλος, οι Πράξεις Επικοινωνίας μαζί με τις Σχέσεις Επικοινωνίας, πράξεις των σχέσεων, συνιστούν ως ενότητα το Σύστημα Επικοινωνίας.» (Τσαβδάρουλου, Χ.:2014) Παρατίθεται η σχηματική απεικόνιση .

11. Διάγραμμα Κοινού Χ,
 Πηγή: Τσαβδάρου 2014 -
 Ιστανμπούλ Η πιο όμορφη πόλη:
 Ο εξεγερμένος κοινός χώρος. Χωρική
 ανάλυση της εξέγερσης του Γκεζί.

Επιπλέον Βάσει της παραπάνω διάκρισης, γίνεται αντιληπτό ότι υπάρχει υπέρβαση μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου χώρου και ότι ο Κοινός Χώρος αποκτά τα χαρακτηριστικά ενός προσωπικού χώρου εν μέσω του δημόσιου καταρρίπτοντας τα εξουσιαστικά στοιχεία που φέρει ένας κρατικός χώρος. Δεν έγκειται σε νόμους ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Τα χαρακτηριστικά του είναι η διασφάλιση της ελευθερίας του προσώπου, του προσωπικού χώρου, του χώρου ελευθερίας του καθενός και της καθεμίας. Η βασική αρχή αυτού είναι ότι η ελευθερία του προσώπου προϋποθέτει τη συλλογικοποίηση. Δηλαδή, ο κοινός χώρος γεννιέται όταν μια κοινότητα αποφασίζει ότι επιθυμεί να διαχειριστεί έναν πόρο με συλλογικό τρόπο, με ιδιαίτερη προσοχή για ισότιμη πρόσβαση και χρήση. Έτσι ο κοινός χώρος βασίζεται και διαμορφώνεται στα χαρακτηριστικά του συλλογικού χώρου και στο χώρο των πολιτών. Η διαμόρφωση αυτή γίνεται με γνώμονα τα πολιτικά χαρακτηριστικά της κοινότητας που τον συγκροτεί έχοντας ως στόχο τελικά τη δημιουργία ενός χώρου άμεσης δημοκρατίας. Όσον αφορά τους κοινούς χώρους υπάρχει μια μορφή περιφράξεων που πρέπει κάπως να διαθέτουν υπό την έννοια της περιφρούρησης για τη διαφύλαξη των κοινών. Σε καμία περίπτωση αυτές οι περιφράξεις δεν μπορούμε να πούμε πως έχουν κάποια συμβατότητα με τις περιφράξεις που θέτει το κεφάλαιο για να εμπορευματοποιεί και να ελέγχει τα κοινά κάνοντας ταξικούς και κοινωνικούς διαχωρισμούς. Οι περιφράξεις που «περιβάλλουν» τα κοινά και τον κοινό χώρο που φανταζόμαστε, λειτουργούν ενάντια σε οποιαδήποτε μορφή ελέγχου ή παρέμβασης από το κράτος και την κυριαρχία, σε οποιονδήποτε κάνει έμφυλες και φυλετικές διακρίσεις, έχει φασιστικές-ρατσιστικές απόψεις, προωθεί τυπικές ή άτυπες ιεραρχίες κ.λπ.

4.4 Δημιουργία κοινών στην πόλη

Η πόλη είναι το μέρος όπου όλα τα είδη και οι τάξεις των ανθρώπων αναμειγνύονται, πολλές φορές απρόθυμα και ανταγωνιστικά, για να παραγάγουν μια κοινή, αν και διαρκώς μεταβαλλόμενη και εφήμερη ζωή. Η πρόσφατη αναβίωση της προσοχής που δίνεται στην υποτιθέμενη απώλεια των κοινών αγαθών της πόλης αντικατοπτρίζει τις εμφανώς βαθιές επιπτώσεις που είχε το πρόσφατο κύμα ιδιωτικοποιήσεων, περιφράξεων, πρακτικών χωρικού ελέγχου, αστυνόμευσης και επιτήρησης στις ποιότητες της ζωής στην πόλη γενικά, και συγκεκριμένα στη δυνατότητα οικοδόμησης ή παρεμπόδισης νέων μορφών κοινωνικών σχέσεων, ενός νέου τύπου κοινών, στο πλαίσιο της διαδικασίας της πόλης, που επηρεάζεται, ή ακόμα και κυριαρχείται, από τα συμφέροντα της καπιταλιστικής τάξης.

Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η προσέγγιση των κοινών πολλές φορές περιορίζεται μέσα σε ένα πολύ στενό σύνολο συμπερασμάτων που σε μεγάλο βαθμό προκύπτουν από το παράδειγμα των περιφράξεων γης. Ως εκ τούτου η σκέψη συχνά πολώνεται ανάμεσα στις λύσεις της ατομικής ιδιοκτησίας και της αυταρχικής κρατικής παρέμβασης. Από πολιτική πλευρά, το όλο ζήτημα επισκιάζεται από μια ενστικτώδη αντίδραση, διανθισμένη με γερές δόσεις νοσταλγίας για μια αλλοτινή υποτιθέμενη ηθική οικονομία κοινής δράσης, είτε υπέρ είτε -συνήθως από τις αριστερές δυνάμεις- κατά των περιφράξεων.

Δεν συνεπάγονται όλες οι μορφές κοινών την ανοικτή πρόσβαση. Ορισμένες όπως ο αέρας που αναπνέουμε είναι ανοικτές, ενώ κάποιες άλλες όπως οι δρόμοι στις πόλεις μας είναι κατ' αρχήν ανοικτές, όμως ρυθμίζονται, αστυνομεύονται και μπορεί μάλιστα να υπόκεινται σε ιδιωτική διαχείριση υπό τη μορφή περιοχών επιχειρηματικής ανάπτυξης. Τα περισσότερα από τα παραδείγματα που παρουσίασε η Όστρομ στο πρώτο της Βιβλίο ανήκαν στην τελευταία κατηγορία. Επιπλέον, στις αρχικές της μελέτες περιόρισε την έρευνά της στους αποκαλούμενους «φυσικούς» πόρους, όπως η γη, τα δάση, το νερό, η αλιεία και άλλα συναφή. Αναφέρονται ως «αποκαλούμενοι» επειδή όλοι οι πόροι έχουν τεχνολογικό, οικονομικό και πολιτισμικό χαρακτήρα και ως εκ τούτου προσδιορίζονται κοινωνικά.

Τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά της πόλης αναδύονται μέσα από τις πρακτικές μας στους διάφορους χώρους της, ακόμα και σε εκείνους που υπόκεινται σε περίφραξη, κοινωνικό έλεγχο και ιδιοποίηση για λογαριασμό ιδιωτικών και δημόσιων/κρατικών συμφερόντων. Εδώ υπάρχει μια σημαντική διάκριση, ανάμεσα στους δημόσιους χώρους και στα δημόσια αγαθά από τη μια και στα κοινά από την άλλη.

Οι δημόσιοι χώροι και τα δημόσια αγαθά στην πόλη ανέκαθεν αποτελούσαν αντικείμενο κρατικής εξουσίας και δημόσιας διοίκησης, και τέτοιου είδους χώροι και αγαθά δεν συνιστούν απαραίτητως κοινά. Δεν συνιστούν κοινά διότι βάσει όσων αναφέρθηκαν παραπάνω όλα τα κοινά αφορούν μια κοινή διαχείριση των πόρων με μη εμπορευματικό χαρακτήρα για την κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου. Σε όλη την ιστορία της αστικοποίησης, η παροχή δημόσιων χώρων και δημόσιων αγαθών όπως υγιεινή, δημόσια υγεία, εκπαίδευση και τα συναφή, από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς υπήρξε ζωτικής σημασίας για την καπιταλιστική ανάπτυξη. Στο βαθμό που οι πόλεις είναι τόποι ισχυρών ταξικών

συγκρούσεων και αγώνων, οι διοικήσεις των πόλεων συχνά αναγκάζονται να παράγουν δημόσια αγαθά όπως οικονομική δημόσια στέγαση, ιατρική περίθαλψη, εκπαίδευση, επιστρωμένους δρόμους, υγιεινή και νερό σε μια αστικοποιημένη εργατική τάξη. Ενώ αυτοί οι δημόσιοι χώροι και τα δημόσια αγαθά συμβάλλουν σημαντικά στα χαρακτηριστικά των κοινωνιών, απαιτείται πολιτική δράση από την πλευρά των πολιτών για να τα οικειοποιηθούν ή να τα καταστήσουν πράγματι δημόσια. Η δημόσια εκπαίδευση γίνεται κοινό όταν οι κοινωνικές δυνάμεις την οικειοποιούνται την προστατεύουν ή την ενισχύουν με σκοπό το αμοιβαίο όφελος. Η πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα, η πλατεία Ταχρίρ στο Κάιρο και η Πλάσα ντε Καταλούνια στη Βαρκελώνη ήταν δημόσιοι χώροι που μετατράπηκαν σε κοινά της πόλης με την έννοια ότι συστάθηκαν ετερόκλητες ομάδες ατόμων με μη εμπορευματικό χαρακτήρα για να εκφράσουν τις πολιτικές τους απόψεις και να διεκδικήσουν τα αιτήματά τους.

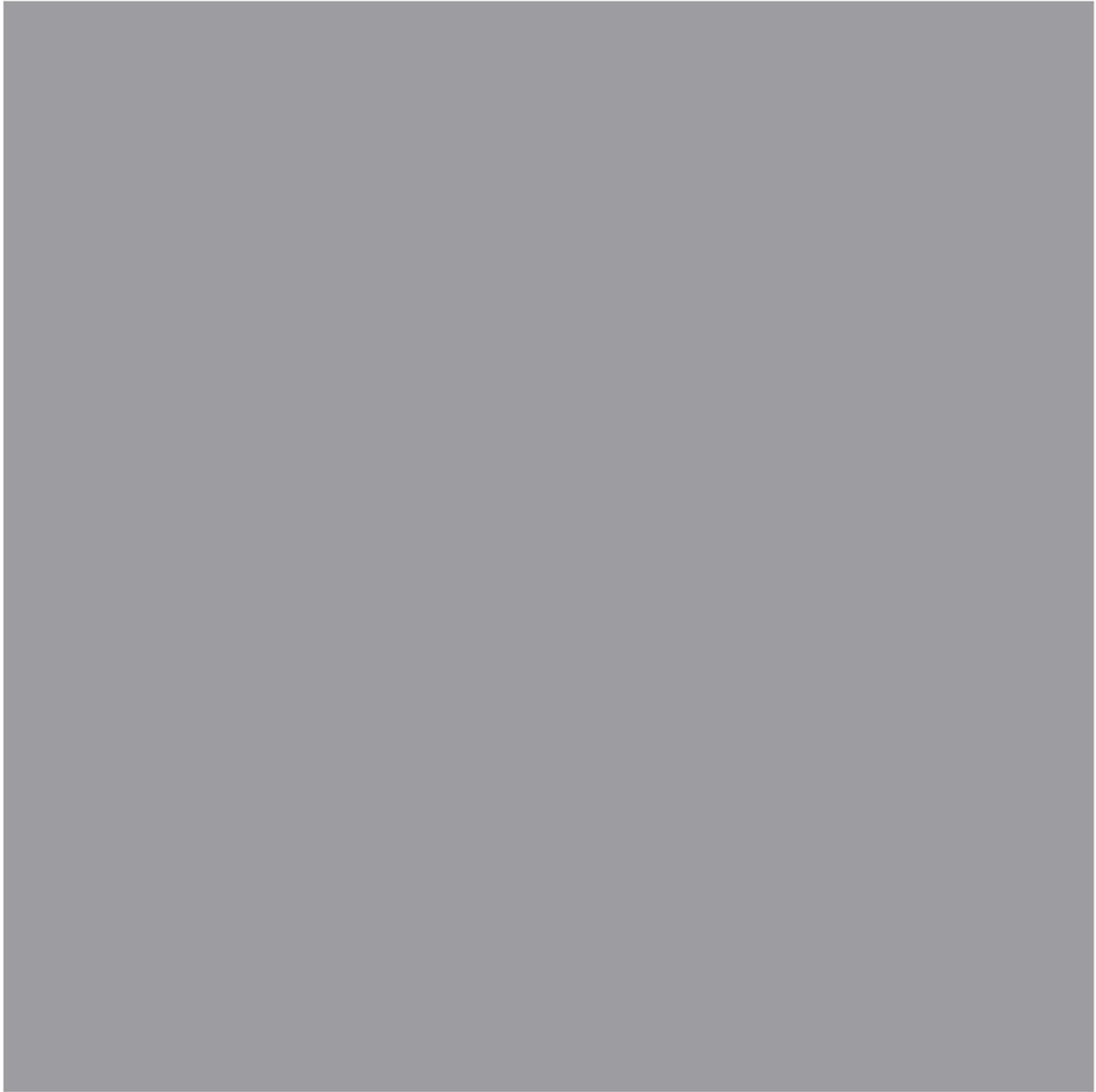
Ο δρόμος είναι ένας δημόσιος χώρος που ιστορικά πολλές φορές έχει μετατραπεί, μέσω της κοινωνικής δράσης, σε κοινό επαναστατικών κινημάτων, καθώς και σε τόπο αιματηρής καταστολής. Πάντοτε διεξάγεται αγώνας για το πώς, από ποιον και για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων ποιων θα ρυθμιστεί η παραγωγή και η πρόσβαση σε δημόσιους χώρους και δημόσια αγαθά. Ο αγώνας για την οικειοποίηση των δημόσιων χώρων και των δημόσιων αγαθών στην πόλη για έναν κοινό σκοπό είναι συνεχής. Αλλά για να προστατευτεί το κοινό, είναι πολλές φορές απαραίτητο να προστατευτεί η ροή των δημόσιων αγαθών που στηρίζουν τα χαρακτηριστικά του. Επομένως το κοινό δεν πρέπει να ερμηνευτεί ως ένα συγκεκριμένο πράγμα, περιουσιακό στοιχείο ή έστω κοινωνική διαδικασία, αλλά ως μια ασταθής και ρευστή κοινωνική σχέση ανάμεσα σε μια συγκεκριμένη αυτοπροσδιοριζόμενη κοινωνική ομάδα, και σε εκείνες τις πτυχές της που όντως υπάρχουν ή αναμένεται να διαμορφωθούν, και στο κοινωνικό και/ή φυσικό περιβάλλον που θεωρείται απαραίτητο για τη ζωή και την επιβίωσή της. Επομένως υπάρχει μια κοινωνική πρακτική για την ανάδειξη των κοινών (commoning).

Σε αυτή την πρώτη ανάγνωση φαίνεται ότι η σφαίρα των κοινών αποτελεί το πεδίο μιας παγκόσμιας αλλά και τοπικής διαμάχης για τον έλεγχο γύρω από τα λεγόμενα φυσικά κοινά, αέρας, θάλασσες, ποτάμια, δάση, τα δημόσια κοινά, υποδομές, δίκτυα μεταφορών, τηλεπικοινωνίες, εκπαίδευση, υγεία, τα πολιτισμικά κοινά, γλώσσες, επιστήμες, τέχνες, τα γενετικά κοινά, γονίδια, τα ενεργειακά κοινά, ενεργειακοί πόροι, τα πληροφοριακά κοινά, διαδίκτυο, κ.α. Σε αυτό το αρχιπέλαγος των κοινών αρκετοί μελετητές συμπεριλαμβάνουν και τα αστικά κοινά, τα οποία αφορούν τα πάρκα, τους πράσινους χώρους, τα δίκτυα υποδομών, τους αρχαιολογικούς χώρους, γενικότερα τους κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους. Τέλος, έχει εκφραστεί η άποψη ότι όλο το οικιστικό απόθεμα, οι χρήσεις γης, το αστικό τοπίο και η τοπική ζωτικότητα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως μορφές κοινών (Burton, M.:2000 & Μηριασούλη, E.:2003) Με μια πιο αναλυτική προσέγγιση θα δείξουμε ότι το εύρος της σφαίρας των κοινών δεν αποτελεί απλώς τη διεκδίκηση χωρικών ποσοτήτων ή αξιών χρήσης σε αναλογία με τη διεκδίκηση του Δικαιώματος στην Πόλη, αλλά καθορίζεται από τα πεδία και τις μορφές κοινωνικής αυτοθέσμησης και αυτό-οργάνωσης και από τις απαντήσεις του κεφαλαίου, της πατριαρχίας, του εθνικισμού ή και άλλων ετερονομιών μέσω των περιφράξεων.

*Το υπάρχον υποκεφάλαιο είναι Βασισμένο στο Βιβλίο: «Εξεγερμένες πόλεις», D. Harvey

5. Η περίπτωση του Βόλου:
Παραδείγματα κοινών χώρων στο Βόλο

5.1 Συνύπαρξη Ντόπιων & Ξένων: κοινωνικές σχέσεις

Μέσα από έρευνες και συνεντεύξεις έχουμε διαπιστώσει ότι οι μετανάστες αναπτύσσουν κοινωνικές σχέσεις μεταξύ τους, με συμπατριώτες τους και με ντόπιους. Οι διαφοροποιήσεις στις σχέσεις αυτές ποικίλουν ανάλογα με το φύλο, την εθνικότητα, τη διάρκεια παραμονής στην Ελλάδα αλλά και στα προσωπικά χαρακτηριστικά του καθενός. Τυπικά ή άτυπα υφίστανται δίκτυα μεταναστών τα οποία βοηθούν, υποστηρίζουν και ενημερώνουν για θέματα εργασίας, κατοικίας και άδειας παραμονής. Όλοι μαζί μοιράζονται συνήθως δραστηριότητες όπως η εργασία, η συγκατοίκηση, Θρησκευτικές τελετές. Ακόμη παρατηρούνται και πολιτικές δραστηριότητες σε συνεργασία με ντόπιους σε καταλήψεις, στέκια μεταναστών και κοινωνικούς χώρους. Εκεί όπου αυτό-οργανώνουν τις ανάγκες τους, διεκδικούν τα δικαιώματά τους, κάνουν αντιρατσιστικά φεστιβάλ, προβάλλουν τον πολιτισμό των χωρών τους. Αυτά είναι μερικά παραδείγματα ενσωμάτωσης και υγιούς συγκατοίκησης με ντόπιους.

12. Πολιτική Συγκέντρωση στην Πλατεία Πανεπιστημίου, Πηγή : <https://www.volos-day.gr>

13. Κατάστημα
Πακιστανών
στην περιοχή της
Μεταμόρφωσης,
Λήψη:
Ισιδώρα Σιμοπούλου

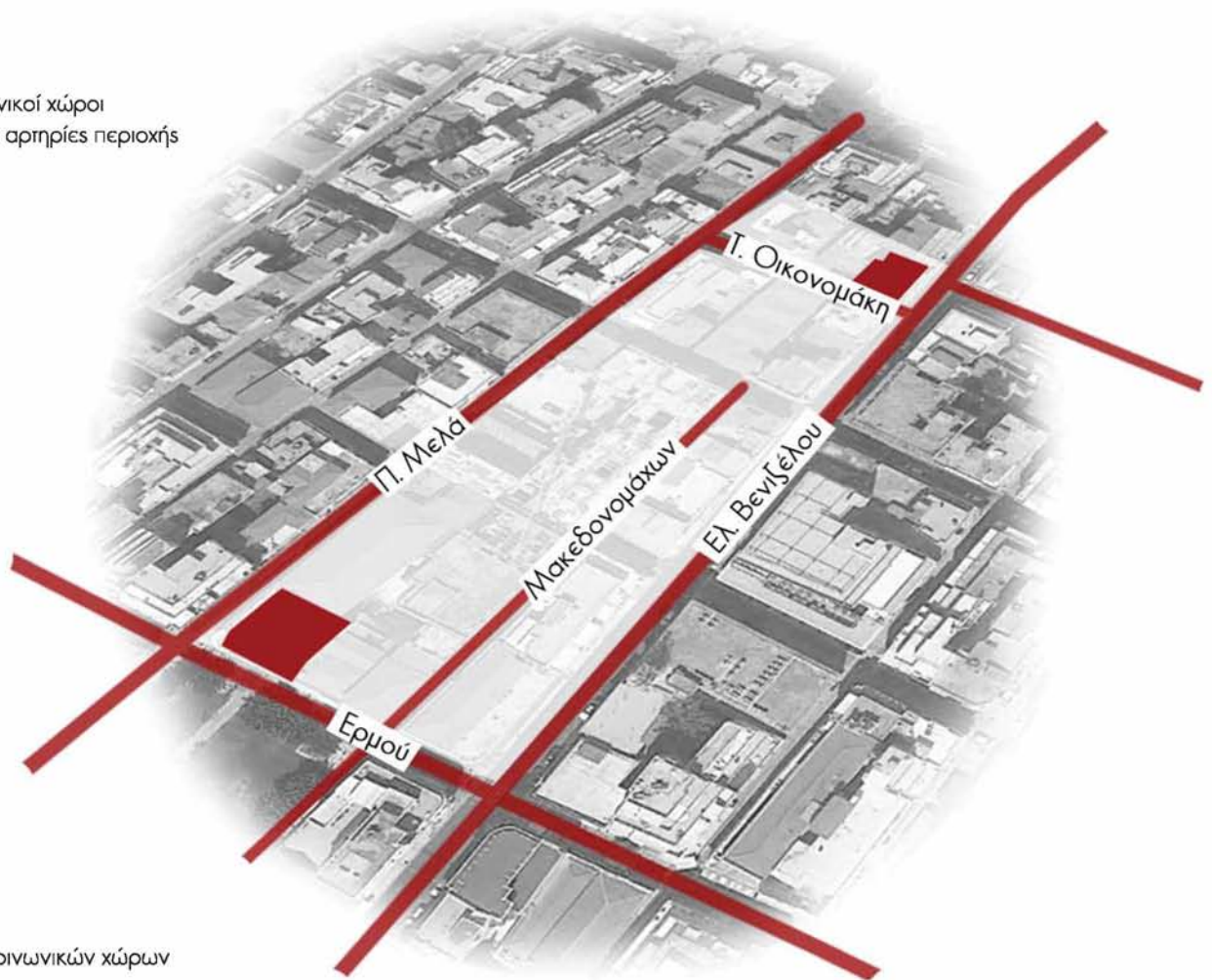

Στην περίπτωση του Βόλου υφίστανται όλα τα παραπάνω προσαρμοσμένα στην κλίμακα μιας επαρχιακής πόλης. Δηλαδή δεν συναντάμε ολόκληρες γειτονιές με κατοικίες ή καταστήματα μεταναστών, ούτε υπάρχουν κοινωνικοί χώροι ή καταλήψεις με μεγάλη συμμετοχή μεταναστών στη διαχείριση τους όπως συμβαίνει σε άλλες ελληνικές πόλεις όπως στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από επιτόπια έρευνα έχουμε παρατηρήσει ότι υπάρχει ήπια συγκέντρωση κατοικιών και καταστημάτων μεταναστών στην περιοχή της Μεταμόρφωσης ενώ συνολικότερα οι μετανάστες κατοικούν, εργάζονται και κινούνται διάσπαρτα στο κέντρο του αστικού ιστού.

5.2 Περιγραφή Κοινωνικών Χώρων

Η πολιτική δράση κάποιων μεταναστών, η ψυχαγωγία ή και η παροχή υπηρεσιών κάποιων άλλων, «στεγάζονται» αρκετές φορές στους κοινωνικούς χώρους της πόλης. Συγκεκριμένα, στην πόλη του Βόλου λειτουργούν ένα στέκι μεταναστών και μία κατάληψη, οι οποίοι με τη δράση τους προσπαθούν να καλύψουν κάποιες υλικές ή πνευματικές ανάγκες των μεταναστών. Οι δύο αυτοί χώροι είναι σε άμεση γεινίαση μεταξύ τους και στο κέντρο της πόλης όπως παρατηρούμε και στο χάρτη.

- κοινωνικοί χώροι
- κύριες αρτηρίες περιοχής

2. Απεικόνιση κοινωνικών χώρων

Χώρος Κινημάτων-Στέκι Μεταναστών

Ο Χώρος Κινημάτων - Στέκι Μεταναστών είναι ένας κοινωνικός χώρος ο οποίος δημιουργήθηκε το Σεπτέμβριο του 2005 έπειτα από την επιθυμία κάποιων ατόμων να στεγάσουν τις ανάγκες τους. Αρχικά Βρισκόταν επί της Γκλαβάνη 81 και στη συνέχεια τον Οκτώβρη του 2009 μετεγκαταστάθηκε επί της Βενιζέλου 33 όπου και παραμένει. Ο χώρος δεν προέκυψε έπειτα από κατάληψη κάποιου κτιρίου αλλά ενοικιάζεται. Τα έξοδα του καλύπτονται από τα άτομα και τις συλλογικότητες που συμμετέχουν ή και χρησιμοποιούν το χώρο καθώς και από τις εκδηλώσεις για την οικονομική ενίσχυση αυτού. Ο τρόπος διαχείρισης και λήψης αποφάσεων του είναι η εβδομαδιαία συνέλευση του, όπου έπειτα από κύκλο τοποθετήσεων, ομόφωνα καταλήγουν στον τρόπο λειτουργίας.

Ο Χώρος είναι ανοιχτός καθημερινά από τις 6 το απόγευμα και έπειτα. Οι δράσεις που γίνονται ποικίλουν ανάλογα με τις ανάγκες των ατόμων. Αυτές κατά καιρούς είναι αυτό-διαχειριζόμενα καφενεία, συλλογικές κουζίνες, μαθήματα αγγλικών, ελληνικών, γερμανικών, μαθήματα κιθάρας, μελισσοκομίας, πολιτικές εκδηλώσεις, προβολές ταινιών, συγκέντρωση ειδών πρώτης ανάγκης, φιέστες μεταναστών κλπ. Στην δεκατετράχρονη πορεία του μεγάλο μέρος ντόπιων και μεταναστών έχει στεγάσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες του σε αυτόν τον χώρο διοργανώνοντας κοινές εκδηλώσεις, αντιρατσιστικά φεστιβάλ, συνδιαμορφώνοντας κοινά το πλαίσιο διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους.

14. Χώρος Κινημάτων-
Στέκι Μεταναστών Βόλου,
Λήψη: Ιδία

30 مهرجان ضد العنصرية

Αντιρατσιστικό

ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΦΕΣΤΙΒΑΛ FESTIVAL KUNDER RACIZMIT

Φεστιβάλ

Βέτο στο ρατσισμό
Απέλαση στις διακρίσεις

3-4 Οκτώβρη 2008
παράλια Βόλου - Ηρώ

Συναυλίες:

Παρασκευή 3 Οκτώβρη, από τις 9.30 μμ
Orchestra Bulgaria, βουλγαρική παραδοσιακή μουσική
Pulp Butter, ροκ/ηλεκτρονικό ροκ συγκρότημα
MC YINKA, έντονη ηλεκτρονική μουσική
Οδυσσεύς και Αιρετικός, ελληνική ηλεκτρονική μουσική
Sleepin Pillow, progressive rock

Σάββατο 4 Οκτώβρη, από τις 9.30 μμ
ηΧώρα, ελληνικό rock
Trio Mare, ροκ/ηλεκτρονικό του '20
Μαρία Θωίδου, έντονη ελληνική
Χαϊνήδες, έντονη ελληνική

Συζητήσεις:

Παρασκευή 3 Οκτώβρη, 7 μμ
 "Από τη θύλακα στη Γάμο: ευρωπαϊκή νομοθεσία, κέντρα κράτησης και αντιστάσεις στην Ευρώπη-Φρούριο"

Σάββατο 4 Οκτώβρη, 7 μμ
 "Εργώρια και έννοι εργάτες: ένα η επίθεση στο ίδιο δικαίωμα"

+ προβολές - εκθέσεις - δρώμενα - γεύσεις

Συντονιστικό μεταναστευτικών, κοινωνικών, πολιτικών οργανώσεων και πολιτών

15. Αφίσα
Αντιρατσιστικού
Φεστιβάλ,
Προσωπικό αρχείο

Κατάληψη Ματσάγγου

Η Κατάληψη Ματσάγγου βρίσκεται επί των οδών Ερμού, Παύλου Μελά και Μακεδονομάχων. Το Νοέμβριο του 2002 φοιτητές και πολίτες του Βόλου έπειτα από μια σειρά συζητήσεων για την αναγκαιότητα ενός χώρου ελεύθερης έκφρασης προχώρησαν στην οικειοποίηση του κτιριακού συγκροτήματος της πρώην Βιομηχανίας Ματσάγγου, ιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Ο λόγος που καταλήφθηκε ο συγκεκριμένος χώρος ήταν διότι παρέμενε ανεκμετάλλευτος και έτσι θέλησαν να προχωρήσουν στην απόδοση χρήσης. Για το Δήμο και το Πανεπιστήμιο ο χώρος της Ματσάγγου αποτελεί εμπόρευμα ανταλλακτικής αξίας ενώ για τους καταληψίες ο χώρος είναι εμπειρία, βίωμα, ανάμνηση, ζύμωση, οικειότητα.

Στο χώρο της Κατάληψης πραγματοποιούνται διάφορες δραστηριότητες ανοιχτές προς όλους, όπως συζητήσεις για κοινωνικοπολιτικά θέματα, συλλογικές κουζίνες, θεατρικές παραστάσεις, προβολές ταινιών και ντοκιμαντέρ, μαθήματα χορού και πολεμικών τεχνών, συναυλίες και πάρτι.

16. Πλατεία Πανεπιστημίου
-Κατάληψη Ματσάγγου,
Λήψη: Ισιδώρα Σιμοπούλου

5.3 Συνεντεύξεις Μεταναστών

Για να τεκμηριωθούν ορθότερα τα ζητήματα γύρω από την κατοικία, την εργασία, την ψυχαγωγία και γενικότερα την καθημερινότητα των μεταναστών στην πόλη του Βόλου, επέλεξα να έρθω σε επαφή με τρεις μετανάστες. Το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό. Οι δύο μένουν στις δύο δομές φιλοξενίας προσφύγων και ασυνόδευτων ανήλικων αντίστοιχα. Οι συνεντεύξεις δεν πάρθηκαν με συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο αλλά ακολούθησαν τη ροή της κουβέντας αφού δόθηκε η ευκαιρία οι άνθρωποι να εκφραστούν κυρίως βιωματικά. Όπως θα παρατηρήσουμε κατά την ανάγνωση τους, υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς την έκταση και το περιεχόμενο τους. Αυτό οφείλεται αρχικά στη γλώσσα επικοινωνίας, στην πρώτη συνέντευξη ο ερωτώμενος μιλάει άπαιστα ελληνικά, ενώ στις άλλες δύο το επίπεδο ελληνικών και αγγλικών είναι χαμηλότερο.

5.3.1 Χασάν

30 χρονών / Αφγανιστάν - Ιράν / Γλώσσα: Φαρσί

Ο Χασάν ζει στην Ελλάδα τα τελευταία 4 χρόνια. Χαρακτηριστικά δηλώνει «δεν θα ξεχάσω ποτέ τη μέρα που έφτασα στη Σάμο. Ήταν 26/9/14, ημέρα Παρασκευή στις 6 το απόγευμα». Το ταξίδι του στην Ελλάδα ξεκίνησε από τη Σάμο, συνεχίστηκε στην Δράμα, στην Αλεξανδρούπολη και κατέληξε στο Βόλο στον ξενώνα για ασυνόδευτους ανήλικους αιτούντες ασύλου στη Μακρινίτσα. Όταν ήρθε στην Ελλάδα δήλωσε ότι είναι 10 χρόνια μικρότερος για να θεωρηθεί ασυνόδευτος ανήλικος και να έχει διαφορετική μεταχείριση από το ελληνικό κράτος.

Εκεί έμεινε 2 χρόνια και 2 μήνες. Πήγαινε σε απογευματινό σχολείο και συμπληρωματικά έκανε μαθήματα ελληνικών στο στέκι Μεταναστών. Όσο έμενε στη Μακρινίτσα επισκεπτόταν την πόλη του Βόλου πριν ή μετά το σχολείο. Μετά την «ενηλικίωση» του έμενε σε ένα διαμέρισμα για 1 χρόνο, με δύο Πακιστανούς και έναν από το Μπαγκλαντές, σε μία πολυκατοικία για μετανάστες, στην Οδό Πολυμέρη. Παράλληλα ξεκίνησε να φοιτά στο ΙΕΚ Βόλου στον τομέα της μόδας. Ήταν ένα αντικείμενο το οποίο το κατείχε από το Ιράν. Όταν ήρθε η ώρα της πρακτικής άσκησης για την απόκτηση του πτυχίου, βρήκε αρκετές πόρτες κλειστές επειδή δεν ήταν Έλληνας. Τώρα πια δουλεύει σε μία ζιτοτεχνία στο κέντρο του Βόλου και νοικιάζει μόνος του.

Πλέον δεν θέλει να γυρίσει πίσω. Θέλει να δει τους συγγενείς και τους φίλους του αλλά μόνο σαν επίσκεψη. Έπαψε να ενημερώνεται για τα καθημερινά νέα της πατρίδας του. Δηλώνει ότι του αρέσει ο Βόλος παρόλο που οι επιλογές είναι λίγες. Δεν έχει νιώσει απειλή ούτε έχει δεχτεί ρατσιστικά σχόλια. Θέλει να συνεχίσει να μένει στην Ελλάδα σε αντίθεση με άλλους μετανάστες που θέλουν να πάνε στη Γερμανία για μια καλύτερη ζωή. Έχει αλλάξει όλη

μέλλον. Θέλω να συνεχίσω τις σπουδές μου. Να ζήσω. Στο Ιράν ήθελα να χορεύω αλλά στην Ελλάδα έμαθα να το κάνω». Τέλος, είπε ότι επισκέπτεται συνεχώς τον ξενώνα στη Μακρινίτσα για να βοηθάει τα παιδιά με τη γλώσσα και τα χαρτιά τους, ενώ βοηθάει και άλλες δομές στο κομμάτι της μετάφρασης.

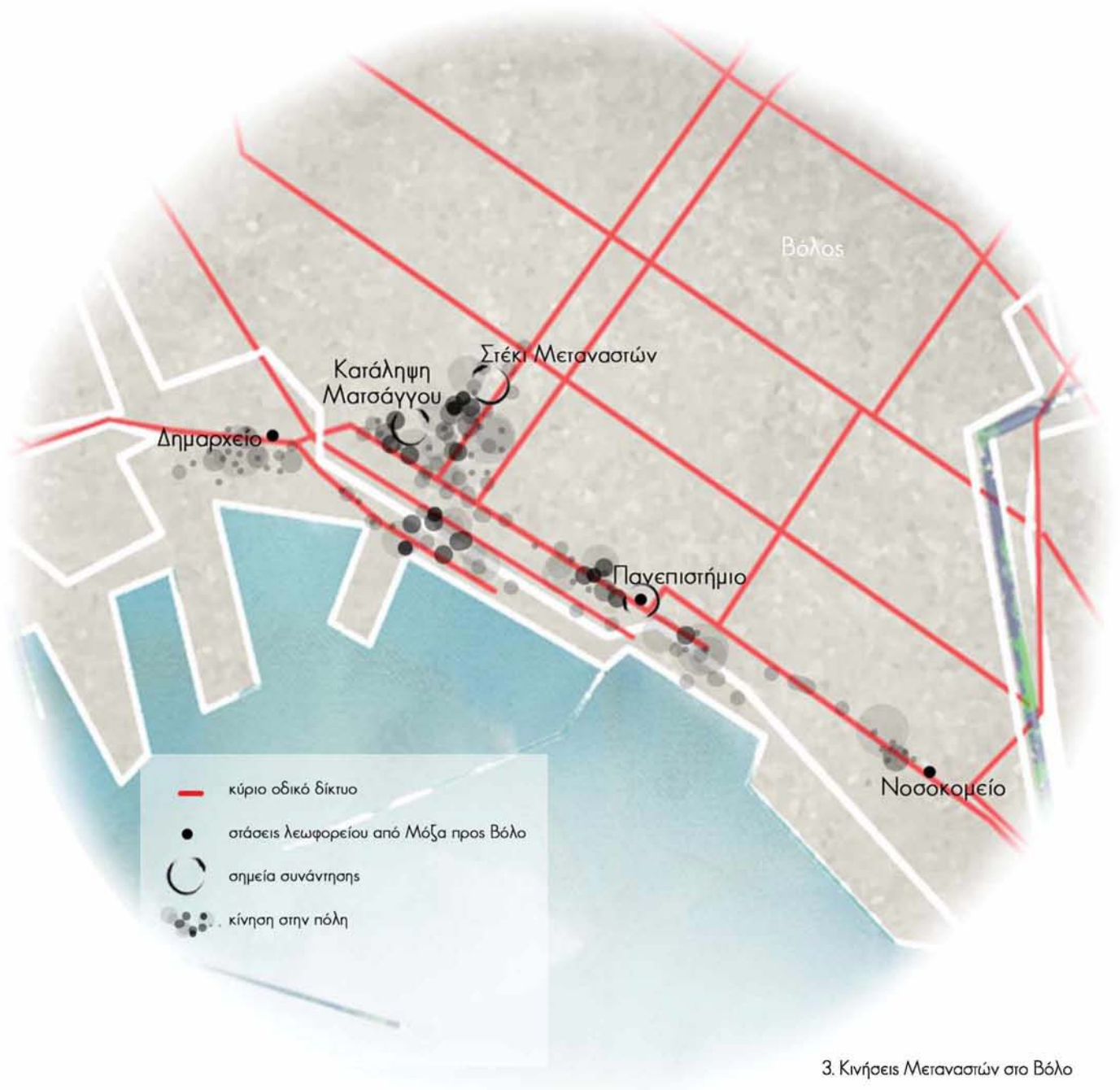
5.3.2 Ρεέμ | 35 χρονών / Συρία / Γλώσσα: Αραβικά

Η Ρεέμ ζει τον τελευταίο ένα χρόνο στο Μόζα, το κέντρο φιλοξενίας που βρίσκεται έξω από την πόλη του Βόλου. Έχει έρθει στην Ελλάδα μαζί με τον άντρα της και τα δύο μικρά τους παιδιά και δηλώνει τυχερή που δεν έμεινε κανείς πίσω. Το μέλλον τους είναι αβέβαιο. Θέλουν να ανοίξουν τα σύνορα και να πάνε στη Γερμανία. Πιστεύει ότι είναι εγκλωβισμένη και αυτή και η οικογένεια της. Δεν είναι ευχαριστημένη από την καθημερινότητα της στο κέντρο φιλοξενίας. Αναγνωρίζει τη βοήθεια του κόσμου αλλά βρίσκει άδικο να μην μπορούν να βρίσκονται στο δικό τους σπίτι και να οργανώνουν τη ζωή τους όπως επιθυμούν.

Επισκέπτεται την πόλη του Βόλου με το καθημερινό λεωφορείο είτε για να κάνει απαραίτητα ψώνια είτε για τα μαθήματα ελληνικών και γερμανικών στο στέκι μεταναστών. Έχει προσαρμόσει τις ανάγκες και τις επιθυμίες της όσο γίνεται στην «κουλούρα» της Ελλάδας. Θέλει να πετύχει στη ζωή της. Εύχεται το ίδιο για όλους. Μερικές φορές σκέφτεται πόσο όμορφα ήταν στη Συρία και βάζει τα κλάματα και άλλες νιώθει ευγνώμων, σφίγγει τα δόντια και σκέφτεται μια καλή ζωή.

5.3.3 Ζεν | 17 χρονών / Ιράν / Γλώσσα : Φαρσί

Ο Ζεν ξεκίνησε το ταξίδι του από το Ιράν, πήγε στο Ιράκ, στην Τουρκία και κατέληξε στην Ελλάδα. Τώρα βρίσκεται στο Βόλο και αναρωτιέται ποιο θα είναι το μέλλον του. Αρχικά ήθελε να επιστρέψει στο Ιράν στους γονείς και στους φίλους του. Πλέον όσο περνάει ο καιρός θέλει απλά να ζήσει αξιοπρεπώς. Ζει στη Μακρινίτσα στον ξενώνα για τους ασυνόδευτους ανήλικους. Έχει κάνει φίλους, κυρίως όσους μπορούν να επικοινωνήσουν. Τα ελληνικά και τα αγγλικά του δεν είναι καλά και αυτό αποτελεί πρόβλημα στην επικοινωνία. Το καθημερινό του πρόγραμμα είναι το σχολείο και η βόλτα στο κέντρο της πόλης. Εκεί θα κάνει τα ψώνια του και θα περάσει από το στέκι μεταναστών και τα πεζούλια, στο πάρκο του Αγίου Κωνσταντίνου. Λέει ότι ξέρει ότι θα βρει κόσμο που θα ενδιαφερθεί για αυτόν και νιώσει περισσότερη ασφάλεια. «Στο στέκι μεταναστών πηγαίνω για να βελτιώσω τα ελληνικά μου και για να περάσω τον ελεύθερο μου χρόνο. Είναι ευχάριστο το περιβάλλον και μπορώ να νιώσω οικεία.»

6. Επίμετρο

Οι μετανάστες ως κοινωνικές κατηγορίες με ιδιαίτερα οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά δεν δύνανται να αποτελέσουν απλά αντικείμενο επιστημονικής κατανόησης ούτε μπορούν να λάβουν μέρος στο δίπολο καταστολή ή φιλανθρωπία. Όπως αναλύθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, στο βαθμό που έχουν τη δυνατότητα να δράσουν αυτόνομα και αυτό-οργανωμένα δημιουργώντας κοινούς χώρους για να στεγάσουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους, δίνουν έναυσμα για να συν-διαμορφωθεί ένα υπόδειγμα κοινωνικοποίησης και δημόσιας συζήτησης καταρρίπτοντας το υπάρχον που αναπαράγει τα ΜΜΕ σχετικά με τα ζητήματα της κοινωνικής ένταξης, της αφομοίωσης, της απόρριψης, του αποκλεισμού. (Παπαδοπούλου, Δ.:2011)

Ο κυρίαρχος λόγος αναφέρεται σε ένα είδος ένταξης «άνευ όρων» στηρίζοντας παράλληλα τις πολιτικές αποκλεισμού που βιώνουν καθημερινά οι μετανάστες. Τα βιομετρικά δεδομένα, οι υπερυψωμένοι φράχτες με σκοπό την παρεμπόδιση του «λαθραίου», η γκετοποίηση στα στρατόπεδα συγκέντρωσης μεταναστών καθώς και οι ρατσιστικές επιθέσεις αποτελούν μερικά μόνο παραδείγματα τα οποία αναπτύσσονται παράλληλα με την «ένταξη». Η έμπρακτη ένταξη των μεταναστών διαφαίνεται με όρους εργασιακής αξιοπρέπειας, πολιτικής ισότητας, νομικών δικαιωμάτων και διευρυμένων κοινωνικών ευκαιριών.

Παρά τα «εμπόδια» που δημιουργεί ο σχεδιασμός βάσει των αρχών και των νομοθετικών πλαισίων, οι καθημερινές πρακτικές αποδεικνύουν ότι η συμβίωση ντόπιων και μεταναστών μπορεί να κριθεί εφικτή και σε πολλές περιπτώσεις και επιτυχημένη. Όπως αναλύσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια, συναντάμε συμβιώσεις σε επίπεδο πολυκατοικίας, γειτονιάς αλλά και αστικού δημόσιου χώρου. Σε καταστάσεις που υπάρχουν πολιτικές διεκδικήσεις βλέπουμε να ξεπερνούν κοινοί αυτό-οργανωμένοι χώροι. Στην περίπτωση του Βόλου όπου αποτελεί την περιοχή μελέτης της συγκεκριμένης έρευνας συναντάμε την ύπαρξη κοινών χώρων όπου στο εσωτερικό τους αναπτύσσονται διάφορες δραστηριότητες. Τέτοιου είδους παραδείγματα αποδεικνύουν ότι η εικόνα του «άλλου» καταρρίπτεται και τη θέση της παίρνουν λογικές συνδιαμόρφωσης και συμβίωσης.

7.Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αραμπατζή, Χ., (2007). *Πολιτισμικές διαφορές κοινωνικοοικονομικές ανισότητες*. Στο Ε. Μακρή - Μπότσαρη (Επιμ.), Διαχείριση Προβλημάτων Σχολικής Τάξης. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Agamben, G., (2007). *Κατάσταση Εξάιρεσης: Όταν η «έκτακτη ανάγκη μετατρέπει την εξαίρεση σε κανόνα*, Αθήνα, Πατάκη
- Bauman, Z., (2005). *Σπαταλημένες Ζωές: Οι απόβλητοι της Νεωτερικότητας*, Αθήνα, Κατάρτι
- Βοζοβίτη, Σ., Μπασιάκου, Ν., Ράσκου, Μ., (2006). *Μακροκλίμακα: Τόποι συνεύρεσης μεταναστών στο Δήμο Θεσσαλονίκης*, (επιμ.) στο Βυζοβίτη Σ., Καραμανλή Θ.,
- De Certeau, M., (2010). *Επινοώντας την καθημερινή πρακτική-Η πολύτροπη τέχνη του πράττειν*, (μτφ.) Καψαμπέλη, Κ., Αθήνα: Σμίλη
- De Angelis M., (2013). *Κοινά και Περιφράξεις*, (μτφρ. Παπάζογλου Σ., Τσαβδάρου Χ.), Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις των ξένων.
- Hardt M., Negri A., (2002). *Αυτοκρατορία*, (μτφρ. Ν. Καλαϊτζής). Scripta, Αθήνα
- Harvey, D., (2013) *Εξεγερμένες Πόλεις* (μτφρ.Κ. Χαλμούκου.) Κψμ
- Φραγκουδάκη, Α., & Δραγώνα, Θ., (1997). «Τί είναι η πατρίδα μας» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. (Α. Φραγκουδάκη & Θ. Δραγώνα, Επιμ.) Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Gehl, J., (1971). *Η ζωή ανάμεσα στα κτίρια*, μετάφραση Κατσαβουνίδου Γ. & Ταράνη Π., Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
- Κnox, P., Pinch, S., (2009) (επιμ.) Μαλούτας, Θ., *Κοινωνική Γεωγραφία των Πόλεων*, Αθήνα, Σαββάλας
- Κοιτώνης, Ζ., Τζιριτζιλάκης, Γ., (2015). *Συμβιώσεις: Η αρχιτεκτονική στην εποχή των φυσικοπολισμών και της τεχνητής φύσης*, Βόλος, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.
- Κουσιδώνης, Χ., Νικολή, Α., (2012). *Τα πολεοδομικά στερεότυπα και οι χωρικές εκδηλώσεις της κρίσης*. Βιβλίο περιλήψεων του 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας & Θεσσαλονίκη: Γράφημα
- Κωτσάκης, Δ., (2012). *Τρία και ένα κείμενα*, Εκδόσεις των Συναδέλφων, Αθήνα
- Λαλένης, Κ., (2004). *Η εξασφάλιση του δημόσιου χώρου στις ελληνικές πόλεις. Νομοθετικές ρυθμίσεις και εφαρμογές, στο: Πόλη και χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα*, Αθήνα: ΕΜΠ - Σχολή αρχιτεκτόνων πανεπιστήμιο Θεσσαλίας - Τμήμα μηχανικών χωροταξίας, πολεοδομίας και περιφερειακής ανάπτυξης, ΣΕΠΟΧ, σελ.273.

- Lefebvre, H., (2007). *Δικαίωμα στην Πόλη, χώρος και πολιτική*, Αθήνα: ΚΟΥΚΙΔΑ : Arnold
- Μαλούτας, Θ., (2009). *Κοινωνική κινητικότητα και στεγαστικός διαχωρισμός στην Αθήνα: Μορφές διαχωρισμού σε συνθήκες περιορισμένης στεγαστικής κινητικότητας*.
- Μασιλούφ, Α., (1998). *Οι Φονικές Ταυτότητες*. (Θ. Ξ. Τραμπούλης, Μεταφρ.) Αθήνα: Ωκεανίδα.
- Μπριασούλη, Ε., (2003). *Τα «κοινά» - πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους*. Αειώρος, 2
- Παπαδοπούλου, Δ., (2011). (Επιμ.), *Η Κοινωνική Ενσωμάτωση των Μεταναστών στην Ελλάδα, Εργασία, Εκπαίδευση, Ταυτότητες*, Αθήνα: Κριτική
- Πουλοπούλου, Η., (2007). *Η μεταναστευτική πρόκληση*, Αθήνα : Παπαζήση
- Σαββάκης, Μ., (2012). *Μετανάστες και Πρόσφυγες: Αποδόμηση του Κράτους Πρόνοιας και Ζητήματα Κοινωνικής Ένταξης*, Αθήνα
- Στενού, Κ., (1998). *Εικόνες του Άλλου Η Ετερότητα: από τον μύθο στην προκατάληψη*. Αθήνα: Unesco-Εξάντας.
- Σταυρίδης, Σ., (1990). *Η συμβολική σχέση με το χώρο, πως οι κοινωνικές αξίες διαμορφώνουν και ερμηνεύουν το χώρο*. Αθήνα : Κάλβος
- Sennet, R., (2004). *Οι χρήσεις της αταξίας-προσωπική ταυτότητα και ζωή της πόλης*, μετάφραση Καραπαπάς Γ., εκδόσεις Τροπή
- Siebel, W., (2003). *Η επέκταση του ιδιωτικού χώρου και η ιδιωτικοποίηση των λειτουργιών του δημόσιου χώρου, στο Αύριο οι Πόλεις*, επιμελητής της έκδοσης: Λέφας Π., Αθήνα: Πλέθρον
- Stevenson, D., (2007). *Πόλεις και αστικοί πολιτισμοί*, Αθήνα: εκδόσεις Κριτική
- Virilio, P., (2004). *Πανικόβλητη πόλη - το αλλού αρχίζει εδώ*, μετάφραση Τομανάς Β., εκδόσεις Νησίδες

Ξενόγλωσση

- Auge M., (1995) Howe J., *Non Places: Introduction to an anthropology of supermodernity*, Verso, London- New York
- Ahmed, S., (2000). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. Routledge, London & New York
- Arbaci, S., (2007). *(Re)viewing Ethnic Residential Segregation in Southern European Cities: Housing and urban regimes as mechanisms of marginalization*, Housing Studies Oxford: Basil Blackwell.
- Burton, M., (2000). *The city as commons - Creating a deliberate place through land use planning*. Paper presented at the 8th IASCP Conference, Bloomington, Indiana
- De Angelis M., (2009). *The tragedy of the capitalist commons*. Turbulence
- Entrikin, N., (1991). *The Betweenness of Place*. Βαλτιμόρη, Johns Hopkins University Press.

- Entrikin, N., (1991). *The Betweenness of Place*, Βαλτιμόρη , Johns Hopkins University Press.
- Geertz, C., (1973) *The interpretation of cultures*.
- Gurney, C., (1990). *The meaning of home in the decade of owner- occupation: towards an experiential perspective*, Working Paper 88, School of Advanced Urban Studies, University of Bristol
- Hardin G., (1968). *The tragedy of the commons*, Science, 162: 1243-1248
- Heidegger, M., (1971). *Poetry, Language, Thought*, Νέα Υόρκη, Harper and Row.
- Hesse, B. (1997). *White Governmentality: Urbanism, Nationalism, Racism*, στο Westwood,S.- Williams ,J. ,(επιμ.) , *Imag- ing Cities : Scripts, Signs, Memory*, Λονδίνο, Routledge
- Jacobs, A., (1993) *Great Streets*
- Kahn, L., (1996). *Silence et lumiere*, Paris : Editions du Linteau
- King, R., (1995). *Migration, globalisation and place*, στο (επιμ.)Massey,D. and Jess,P., *A place in the world? Places, Cultures and globalization*, Milton Keynes: Open University & Oxford University Press
- Leodidou, L., (1997). *Five narratives of the Mediterranean city* στο (επιμ.) R. King,
- Livingstone, D.,(1992). *The Geographical Tradition*. Oxford, Blackwell
- Lomnitz, L., Diaz, R., (1992). *Cultural Grammar and Bureaucratic Retionalization in Latin America Cities*, στο Morse , R. - Hardoy , J.(επιμ.), *Rethinking the Latin American City*, Ουάσιγκτον , Woodrow Wilson Press Center.
- Mitchell, D., (2003). *The right to the city: social justice and the fight for public space*. New York: Guilford Press.
- Mead, G. H., (1962). *Mind, Self, & Society from the point of a Social Behaviorist* (Τόμ. 1). Chicago : The University of Chicago Press.
- Negri, D., (1990). *Tragedy of the commons*.
- Newman, O., (1973). *Defensible space*, Λονδίνο: Macmillan
- Ostrom, E., (1990). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge University Press, Cambridge
- Sack, R., (1992). *Place, Modernity and the Consumer 's World*, Βαλτιμόρη, Johns Hopkins University Press.
- Scievely, C., (2007). *Understanding the NIMBY and LULU phenomena: Reassessing our knowledge base and inform- ing future research*, Vol.21, No.3, Journal of Planning Literature
- Sibley, D., (1995). *Geographies of exclusion: Society and Difference in the West*, London: Routledge
- Simmel, G., Wolff, K., (1950) *The sociology of Georg Simmel*.
- Smith, S.J., (1989). *The Politics of Race and Residence: Citizenship, Segregation and White Supremacy in Britain*, Cambridge: Polity Press and Blackwell
- Somerville, P., (1992). *Homelessness and the meaning of Home: Rooflessness or Rootlessness?*, International Journal of Urban and Regional Research, 1:16

Soriano, F., (2003). *Public and private space*, in, *The metapolis dictionary of advanced architecture*, Gausa M., S Cros, I Abalos, J Herreros, E Krasnyleds), Barcelona: Actar,
Young, I. M., (1990). *Justice and the politics of difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
Wilkinson, M., (1995). *Home: An Ethnographic Adventure, Exploring the plurality of the concept*, Roehampton Institute
Worpole, K.,(1991) *The age of leisure*
Zukin, S., (1997) *The Culture of Cities*

Αρθρογραφία

Brooker, L., Woodhead, M. (2008). Bernard van Leer Foundation, The Open University. Ανάκτηση από Developing Positive Identities: http://www.bernardvanleer.org/Developing_Positive_Identities_Diversity_and_Young_Children
Βαΐου, Ν., Στρατηγάκη, Μ., (2008). Από την «εγκατάσταση» στην «ένταξη». Ανεπίσημες πρακτικές και κοινωνικές παροχές για γυναίκες μετανάστριες στην Αθήνα, Κομνηροσέρ, τ:2
Δραγώνα, Θ., Πολυπολιτισμικότητα: ψυχοκοινωνικές διεργασίες και πολιτικές ταυτοτήτων. Ανάκτηση, από <http://repository.edull.gr/edull/retrieve/3244/942.pdf>
Davis, A.Y., (2008). Pijanowski B.C., Robinson K., Engel B., 2009, The environmental and economic costs of sprawling parking lots in the United States, [online], Ανάκτηση, από http://www.sciencedirect.com/science?_ob=ArticleURL&_udi=B6VBO-4W5MOFY
Καλή, Β., (2009). Στην Κανονικότητα της Εξαιρέσης: Ένομη Βία, «Εκτακτες Περιστάσεις», Απόβλητες Ζωές [ONLINE] AVAILABLE AT : <http://www.antifonies.gr>
Κατσούνης, Ι., (2018). Η μεταναστευτική πολιτική στην ευρωπαϊκή ένωση : εναρμονισμός και αποκλίσεις, διπλωματική εργασία
Κομνηροσέρ (2011). Η Πόλη και οι Μετανάστες. <https://kompreser.espinblogs.net/>
Κομνηροσέρ (2011). Συναντήσεις στην πόλη. Μετανάστες και δημόσιος χώρος. <https://kompreser.espinblogs.net/>
Κουσιδώνης, Χ. (2013). Αναδίπλωση, κατακερματισμός, αναδιάταξη του χωρικού συστήματος: Μια ασαφής παλινδρόμηση, στο (επιμ.)Μανωλίδης, Κ., τεύχος πρακτικών συνεδρίου: Μεταβολές και ανασηματοδοτήσεις του χώρου στην Ελλάδα της κρίσης, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας Διαθέσιμο και στο: <http://www.archuth.gr/crisisconference/proceedings/LettersPDF/Κ.ράφ>
Κυρίτση, Κ., (2014). Πτυχιακή Εργασία, Τα κέντρα κράτησης μεταναστών στην Ελλάδα, Γεωγραφικές και Κοινωνικές προσεγγίσεις, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης , Βόλος

Μυσριώτη, Χ., (2010). Διαχείριση αντιδράσεων κοινού: Η περίπτωση των λατομείων Μαρκόπουλου, Πτυχιακή εργασία, ΔΠΜΣ Περιβάλλον και Ανάπτυξη, ΕΜΠ

Στεφάνου, Ι., (2009) Περί τόπου και τοπίου, Ποιητική του τοπίου, Περιοδικό Αρχιτέκτονες, τεύχος 2009/45

Σκορλέτου Γ.Α., Τζεβελεκου Χ. Κ., (2014). Αισθήσεις και αρχιτεκτονική-χαρτογραφώντας συν-αισθήματα στην πόλη, Ερευνητική εργασία, ΤΑΜ, ΕΜΠ, Αθήνα

Τεγκελίδης, Α., (2011). Στρατηγικές ελέγχου στην αρχιτεκτονική: από τη μονάδα στο πλήθος, Ερευνητική εργασία, ΤΑΜ, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα

Θεσμικά κείμενα

ΕΚΚΕ, Θεσμικό πλαίσιο της μετανάστευσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, (Σαρρής Ν.), Αθήνα, 2008

ΕΛΣΤΑΤ, 2014, Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011: Μετανάστευση, Διαθέσιμο στο: http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A1602/PressReleases/A1602_SAM03_DT_DC_00_2011_01_F_GR.pdf

Νόμος 4050/12 (ΦΕΚ 41 Α ')

Ν.Δ. 17-7-1923

Σύμβαση της Γενεύης (άρθρο 31, παρ.1 της Σύμβασης)

Διαδικτυακοί Ιστότοποι

<https://www.taxydromos.gr/>
<https://e-thessalia.gr/>

Βόλος, 2019